

II. MEŞRUTİYET DÖNEMİ (1908-1918)

- ⇒ Meşrutiyet, hükümdar ile birlikte bir meclisin ülke yönetiminde bulunmasıdır.
- ⇒ Osmanlı Devleti'nde I. Meşrutiyet, 23 Aralık 1876'da **Jön Türklerin** baskısıyla **II. Abdülhamit** tarafından ilan edilmişti.
- ⇒ İlk Osmanlı **Mebusan Meclisi** 20 Mart 1877'de açıldı.
- ⇒ İlk Osmanlı anayasası, **Kanun-i Esâsî** yürürlüğe girdi.
- ⇒ Meşrutiyet Dönemi, fazla uzun sürmedi.
- ⇒ 1877-78 Osmanlı-Rus Savaşı'nın çıkması ve azınlık milletvekillerinin yıkıcı faaliyetleri üzerine Sultan II. Abdülhamit, Meşrutiyet'i kaldırdı ve Mebusan Meclisi'ni kapattı.
- ⇒ Meşrutiyet taraftarı olan Jön Türkler, **İttihat-ı Osmânî Cemiyeti**'ni kurdular. Sonra bu cemiyet, **İttihat ve Terakki Cemiyeti** adını aldı (1889).
- ⇒ Osmanlılık fikrini savunan bu cemiyet, Makedonya'da örgütlendiler.
- ⇒ İngiltere ve Rusya'nın 10 Haziran 1908'de Reval'de bir araya gelerek Makedonya'nın özerkliğine karar vermeleri İttihatçıları harekete geçirdi.
- ⇒ Osmanlı Devleti'nin parçalanacağından endişe eden İttihatçılar, II. Abdülhamit'e Meşrutiyet'i ilan etmesi için baskı yaptılar ve Rumeli'de ayaklandılar.
- ⇒ Hürriyet Taburları kurularak halk ayaklandırıldı.
- ⇒ Resneli Niyazi ve Enver Paşa'nın isyanları üzerine, ülkenin iç savaşa sürüklenmesini istemeyen II. Abdülhamit, Meşrutiyet'i tekrar ilan etmek zorunda kaldı (1908).
- ⇒ Kanun-i Esâsî tekrar yürürlüğe kondu.
- ⇒ Osmanlı Mebusan Meclisi, tekrar oluşturuldu.
- ⇒ Seçimlerde, İttihat ve Terakki üyeleri başarılı oldu.

NOT: İttihatçıların, Meşrutiyet ve ülke yönetimi için ciddi bir hazırlığı olmadığından beklenen sonuçlar alınamamış, Meşrutiyet'e geçişte iktidar boşluğu ve kargaşa yaşanmıştır.

31 MART OLAYI

- ⇒ İttihat ve Terakki içinde zamanla farklı görüşler belirdi.
- ⇒ Muhalifler, **Ahrar** adıyla yeni cemiyet kurdular.
- ⇒ Muhalefetin Volkan Gazetesi ve Serbesti Gazetesi ile yürüttüğü muhalefet İttihat ve Terakki'yi bunalıttı.
- ⇒ Her iki gazetenin başyazarları Derviş Vahdet ve Hasan Fehmi, Galata Köprüsü'nde öldürüldüler.
- ⇒ Bu gelişmeler üzerine, muhalifler İstanbul'da gösterilere başladılar. Gösterilere engel olmayan Avcı Taburları da, harekete destek verdiler. 31 Mart günü, (13 Nisan 1909) Mebusan Meclis'ine gelerek, hükümet yetkililerinin idamını istediler.
- ⇒ İsyanı bastıramayan hükümet, istifa etti.
- ⇒ Komutanlığını **Mahmut Şevket Paşa**'nın, Kurmay Başkanlığı'nı **Mustafa Kemal**'in yaptığı Hareket Ordusu Selanik'ten İstanbul'a geldi.

- ⇒ **Hareket Ordusu**, 31 Mart Ayaklanması'nı bastırdı.
- ⇒ II. Abdülhamit, tahttan indirildi, yerine **V. Mehmet (Reşat)** tahta çıkarıldı (1909).

II. Meşrutiyet'e geçiş sürecinde;

- ⇒ **Bulgaristan** bağımsızlığını ilan etmiştir.
- ⇒ Avusturya - Macaristan İmparatorluğu, Bosna-Hersek'i topraklarına katmıştır.
- ⇒ Girit, Yunanistan'a bağlanma kararı almıştır.

NOTLAR:

- ⇒ II. Abdülhamit'in tahttan indirilmesinden sonra ülkede huzur sağlanamadı.
- ⇒ Balkan Savaşı sonrası, Londra Görüşmeleri devam ederken İttihatçılar, **Bâb-ı Âlî Baskını**'ni gerçekleştirmiş ve yönetimi tamamen ele geçirmişlerdir (1913).

TRABLUSGARP SAVAŞI (1911-1912)

İtalya'nın Trablusgarp'ı İşgalinin Nedenleri

- ⇒ Birliğini geç kuran İtalya'nın ham madde ve pazar arayışı

AÇIKLAMA: Birliğini geç tamamlayan İtalya sömürgecilik yarışında geç kalmıştır. 1896'da Habeşistan'a saldırdıysa da; İtalya'nın bu saldırısı başarısızlıkla sonuçlanmıştır.

- ⇒ Trablusgarp'ın İtalya'ya yakın olması
- ⇒ Osmanlı Devleti'nin Trablusgarp'ı savunacak gücünün olmaması

AÇIKLAMALAR:

- ⇒ Osmanlı Devleti, Trablusgarp'a karadan yardım edemezdi; çünkü Mısır, İtalya'nın Trablusgarp'ı işgalini onaylayan İngiltere'nin elindeydi.
- ⇒ Osmanlı Devleti, donanmasının güçsüzlüğünden dolayı da Trablusgarp'a denizden yardım edemezdi.

- ⇒ İtalya'nın, Trablusgarp'ın işgali için, Avrupa devletlerinin onayını alması

AÇIKLAMALAR:

- ⇒ 1900'de, Fransa, Fas'ı almasına yardımcı olduğu takdirde Trablusgarp'ı İtalya'nın işgal etmesine razı olabileceğini açıkladı.
- ⇒ 1902'de ise Avusturya, Bosna-Hersek üzerindeki emellerini İtalya'ya kabul ettirdiği için; İtalya'nın Trablusgarp'a yönelik olan emellerini kabul etti.
- ⇒ Fransa'nın işgali altındaki Tunus ile kendi işgali altındaki Mısır arasında Trablusgarp'ı tampon bölge olarak gören ve İtalya'yı bloklaşmada yanında tutmak isteyen İngiltere de İtalya'nın Trablusgarp'a yönelik emellerini olumlu karşıladı.
- ⇒ İtalya'nın Rusya'nın Boğazlara yönelik olan planlarını desteklemesinden dolayı; Rusya da İtalya'nın Trablusgarp'a yönelik olan emellerini onayladı.
- ⇒ Almanya ise oluşan bloklaşma hareketinde İtalya'yı kaybetmek istemediğinden dolayı İtalya'nın Trablusgarp'a yönelik olan emellerini kabul etti.

- ⇒ İtalya'nın, Trablusgarp'ın uygarlıkta geri bırakıldığı ve burada İtalyanlara kötü davranıldığı iddiası...
- ⇒ İtalya'nın Habeşistan'daki başarısızlığını telafi etmek istemesi
- ⇒ İtalyan hükümetinin, kendi halkı karşısında, saygınlığını artırmak istemesi...

Trablusgarp'ın İşgali

- ⇒ Büyük devletlerle gizli görüşmeler yaparak Trablusgarp'ı ele geçirme serbestliği elde eden İtalya, haklı bir gerekçe göstermeden 28 Eylül 1911'de Trablusgarp üzerine harekete geçti.
- ⇒ Osmanlı bölgeyi savunabilecek durumda olmadığından dolayı bir grup vatansever subay (Mustafa Kemal, Enver Paşa) halkı teşkilatlandırmak için Trablusgarp'a gitti. Bölgeye giden subaylardan Mustafa Kemal Derne ve Tobruk'u; Enver Paşa da Bingazi'yi teşkilatlandırdı.
- ⇒ İtalyanlar, teşkilatlanmış olan asker ve Ömer Muhtar liderliğinde ayaklanan Araplar karşısında başarısız duruma düştüler.
- ⇒ İtalya, Trablusgarp'ta başarılı olamayacağını anlayınca; Osmanlı'yı barışa zorlamak için On İki Ada'yı işgal etti. Osmanlı buna rağmen barışa yanaşmamıştır.
- ⇒ Fakat 8 Ekim 1912'de Balkan Devletleri Osmanlı'ya saldırınca; Osmanlı Devleti, İtalya ile Uşi Antlaşması'nı imzalamak zorunda kalmıştır.

Uşi (Quchy) Antlaşması (18 Ekim 1912)

- ⇒ Trablusgarp İtalyanlara verilecek.
- ⇒ On İki Ada, Yunan işgali ihtimaline karşı, geçici olarak, İtalyanlara bırakılacak.

AÇIKLAMALAR:

- ⇒ Balkan Savaşlarından sonra Birinci Dünya Savaşı'nın başlaması On İki Ada meselesini küllendirdi. Savaş esnasında ise İtilaf Devletleri gizli anlaşmalarla On İki Ada'yı İtalya'ya bıraktılar.
- ⇒ Lozan Antlaşması ile adalara resmen sahip olan İtalya II. Dünya Savaşından sonra ise bölgeyi Yunanistan'a bıraktı.

UYARI: On İki Ada meselesi Balkan Savaşları esnasında gündeme gelmemiştir.

- ⇒ İtalya Osmanlı Devletine kapitülasyonların kaldırılması konusunda destek verecek.
- ⇒ Trablusgarp, dini bakımdan halifeye bağlı kalacak. (Böylelikle Osmanlı Devleti, Araplarla olan dini bağını sürdürmeyi hedeflemiştir.)

Trablusgarp Savaşı'nın Sonuçları

- ⇒ İtalyanlar, Trablusgarp'ı ele geçiremeyince Osmanlı Devleti'ni barışa zorlamak için On İki adayı işgal etti.
- ⇒ Balkan Savaşı'nın başlaması üzerine Osmanlı Devleti İtalya ile anlaşma yapmak zorunda kaldı.
- ⇒ Osmanlı Devleti Kuzey Afrika'daki son toprak parçasını İtalya'ya verdi.
- ⇒ Mustafa Kemal, Trablusgarp'ta kazandığı başarılar (Derne-Tobruk) sonucu binbaşı oldu.
- ⇒ Kuzey Afrika'da İtalyan sömürgesi başladı.
- ⇒ On İki Ada fiilen Osmanlı'nın elinden çıktı.
- ⇒ İtalyanlar ilk defa Ege Denizi'ne yerleşti.
- ⇒ Balkan devletlerinin Osmanlı üzerine harekete geçişi kolaylaştı.
- ⇒ İttihat ve Terakki Partisi saygınlığını kaybetti.

NOT: Mustafa Kemal, ilk defa sömürgeciliğe karşı savaştı.

NOT: Uşi, İsviçre'de bir kenttir.

BALKAN SAVAŞLARI

Birinci Balkan Savaşı (1912-1913)

Savaşın Nedenleri

- ⇒ Rusya'nın Balkanlarda takip ettiği **Panslavist** politika
- ⇒ Balkanlardaki gelişmelerin, Osmanlı tarafından, takip edilememesi
- ⇒ **Fransız İhtilalinin** etkisi (Milliyetçilik ve bağımsızlık)
- ⇒ Türklerin Balkanlardan tamamen atılmak istenmesi

AÇIKLAMA: Savaş başlamadan önce; Arnavutluk, Makedonya, Selanik ve Yanya Osmanlı'nın elindeydi.

- ⇒ Trablusgarp Savaşı esnasında, Osmanlı Devleti'nin güçsüz olduğunun anlaşılması
- ⇒ Kiliseler sorununun Balkan devletlerinin lehine sonuçlanması
- ⇒ Balkan devletlerinin Osmanlı'ya karşı ittifak kurmaları
- ⇒ İngiltere'nin, 1908'de Estonya'nın başkenti Reval'de yapılan görüşmeler sonucunda, Rusya'yı Balkan politikasında serbest bırakması

Katılan Devletler ve Savaşın Sonucu

- ⇒ Karadağ, Bulgaristan, Sırbistan ve Yunanistan Osmanlı Devleti'ne karşı savaştılar.
- ⇒ Bu devletlerin Bulgaristan önderliğinde birleşip; Osmanlı'ya saldırmasında Rusya etkili oldu.
- ⇒ Savaş, 8 Ekim 1912'de Karadağ'ın Osmanlı topraklarına saldırması ile başladı.
- ⇒ Bulgarlar Çatalca'ya kadar gelmeyi başarırken; Rauf Orbay'ın Hamidiye Kruvazörü ile yaptığı başarılı mücadelelere rağmen Yunanlılar, Ege Adalarını işgal etmişlerdir.
- ⇒ Osmanlı Devleti, bütün cephelerde yenilerek Çatalca'ya kadar geriledi.

Osmanlı Devleti'nin Balkan Savaşları'ndaki Başarısızlığının Nedenleri

- ⇒ Ordunun siyasete karışması
- ⇒ Savaştan önce askerlerin bir bölümünün terhis edilmesi
- ⇒ Ordunun savaşa hazır olmaması
- ⇒ Osmanlı donanmasının yetersiz olması
- ⇒ Avrupa devletlerinin Balkan uluslarını desteklemesi
- ⇒ İngiltere, Fransa ve Rusya'nın Balkan sınırlarının değişmeyeceğine dair verdikleri teminata güvenen Osmanlı'nın Balkanlar'da gelişen olayları takip etmemesi
- ⇒ Balkan devletlerinin birlikte hareket etmesi

- ⇒ Balkan devletlerinin ulaşım ve iletişim imkânlarını etkisiz hale getirmelerinden dolayı Osmanlı ordu-sunda iletişim ve ulaşım bozukluğu olması.
- ⇒ Osmanlı'nın siyasal yalnızlık içinde olması

Londra Antlaşması (30 Mayıs 1913)

- ⇒ Midye-Enez çizgisinin batısındaki topraklar, Balkan devletlerine bırakıldı. (Osmanlı, Gelibolu Yarımadası hariç olmak üzere, Doğu Trakya ve Balkan topraklarının tamamını kaybetti.)
- ⇒ Ege adalarının durumu ve Arnavutluğun sınır durumu büyük devletlerin kararına bırakıldı

AÇIKLAMA: Ege Adaları fiilen elden çıkmıştır. Birinci Dünya Savaşı başlayınca; Ege Adaları meselesi askıya alınmış; Lozan Antlaşması ile Ege Adaları resmen Yunanistan'a verilmiştir.

Birinci Balkan Savaşı'nın Sonuçları

- ⇒ Osmanlı Devleti'nin Balkanlar'daki varlığı tamamen sona erdi.
- ⇒ Edirne ve Kırklareli Bulgaristan'a bırakıldı
- ⇒ Gökçe Ada ve Bozca Ada hariç, Ege Adaları fiilen elden çıktı
- ⇒ 28 Kasım 1912'de, Arnavutluk, bağımsızlığını ilan etti. Bu durum İslamcılık politikasını da olumsuz etkiledi.

Osmanlı Devleti'nden ayrılan son Balkan devleti Arnavutluk'tur.

- ⇒ İttihat ve Terakki Partisi, 23 Ocak 1913'de düzenlediği Bâb-ı Âli Baskını sonucunda hükümeti tam olarak ele geçirdi. (Bu partinin resmî iktidar dönemi başladı.)

AÇIKLAMA: İttihat ve Terakki Partisi 1889'da kurulan II. Meşrutiyetin ilanında etkili olan, 31 Mart Olayı'ndan itibaren yönetimde etkili olmaya başlayan, II. Meşrutiyet Döneminde Türkçülüğü devletin siyasi düşüncesi haline getiren, Osmanlı Devleti'ni I. Dünya Savaşı'na sokan bir partidir.

- ⇒ Mustafa Kemal'in ordunun siyasete girmemesi şeklindeki görüşünün doğruluğu ispatlandı.
- ⇒ Bulgaristan, Ege Denizi'ne ulaştı.
- ⇒ Balkan devletleri arasındaki anlaşmazlık sonucunda İkinci Balkan Savaşı çıkmıştır.
- ⇒ Balkanlar'dan Anadolu'ya göç başladı
- ⇒ Mustafa Kemal, siyaseti bırakmıştır.

AÇIKLAMALAR:

- ⇒ Birinci Balkan Savaşı'nda İstanbul tehdit altına girmiştir.
- ⇒ Londra Antlaşması, İkinci Balkan Savaşı'nın çıkması üzerine yürürlükten kalkmıştır.

İkinci Balkan Savaşı

Savaşın Nedenleri

- ⇒ Bulgaristan'ın Birinci Balkan Savaşı sonucunda en büyük payı alması (Özellikle Makedonya üzerindeki anlaşmazlıklar) ve Ege Denizine ulaşmasından dolayı Balkan devletlerinin aralarında anlaşmazlığa düşmesi
- ⇒ Bulgaristan'ın Ege Denizi'ne kadar genişlemesini Yunanistan'ın uygun görmeyişi
- ⇒ Osmanlı Devleti'nin bölgeden çekilmesiyle meydana gelen otorite boşluğu

Yunanistan'ın çalışmaları sonucunda Sırbistan, Karadağ ve Romanya Bulgaristan'a karşı birleşmiştir. Bulgaristan'ın zor durumda olduğunu gören Enver Paşa harekete geçerek, Edirne ve Kırklareli'ni Bulgarlardan almıştır. İkinci Balkan Savaşı sonucunda Bulgaristan yenildi.

Savaş Sonucunda Yapılan Antlaşmalar

1. Bükreş Antlaşması (10 Ağustos 1913): Balkan devletleri arasında yapıldı.

AÇIKLAMALAR:

- ⇒ Bulgaristan, Birinci Balkan Savaşı'nda aldığı toprakların büyük bir kısmını kaybetti.
- ⇒ Bükreş Antlaşması, Balkanlarda huzuru sağlamadı.
- ⇒ Bu antlaşmaya Osmanlı Devleti katılmadı.
- ⇒ Bulgaristan, Ege Denizi ile bağlantısını devam ettirdi.

2. İstanbul Antlaşması (29 Eylül 1913): İstanbul Antlaşması Osmanlı Devleti ile Bulgaristan arasında imzalandı.

Antlaşmanın İçeriği:

- ⇒ Meriç nehri iki ülke arasında sınır kabul edildi.
- ⇒ Edirne, Kırklareli Dimetoka ve Kırkağaç Osmanlı Devletinde kaldı.
- ⇒ Bulgaristan'daki Türklerin yasal hakları garanti altına alındı.
- ⇒ Bulgaristan'daki Türklerin; isterlerse dört yıl içerisinde Türkiye'ye göç edebilecekleri kararlaştırıldı.

AÇIKLAMALAR:

- ⇒ Bulgaristan'ın Ege Denizi ile bağlantısı kesilmedi.
- ⇒ Bu günkü Türk-Bulgar sınırı yaklaşık olarak çizildi.
- ⇒ Osmanlı Devleti Birinci Dünya Savaşı öncesinde; savaş esnasında Bulgaristan üzerinden Almanya ile kara bağlantısı kurabilmek için Dimetoka'yı Bulgaristan'a bıraktı.

3. Atina Antlaşması (14 Kasım 1913): Atina Antlaşması Osmanlı Devleti ile Yunanistan arasında imzalandı.

Antlaşmanın İçeriği:

- ⇒ Yunanistan'daki Türklerin hakları güvence altına alındı.
- ⇒ Yanya, Girit ve Selanik Yunanistan'a bırakıldı.
- ⇒ Ege Adalarının durumu büyük devletlerin kararına bırakıldı.

NOT: Büyük devletler 16 Kasım 1913'te aldıkları karar ile İmroz, Bozcaada ve Meis dışındaki Ege Adalarını Yunanistan'a, On İki Ada'yı da İtalyanlara verdiler.

4. İstanbul Antlaşması (13 Mart 1914): İstanbul Antlaşması Osmanlı Devleti ile Sırbistan arasında imzalandı. Osmanlı'nın Sırbistan ile sınırı olmadığı için; bu antlaşma ile yalnızca Sırbistan'da kalan Türklerin hakları görüşüldü.

İkinci Balkan Savaşı'nın Sonuçları

- ⇒ Balkanlar'da azınlık durumuna düşen Türklerin hakları imzalanan antlaşmalarla güvence altına alındı
- ⇒ Edirne ve Kırklareli Bulgaristan'dan geri alındı.
- ⇒ Bulgaristan mağlubiyetini telâfi etmek için Birinci Dünya Savaşı'na girdi.

AÇIKLAMALAR:

- ⇒ İttihat ve Terakki Partisi savaştan sonra; orduyu, gençleştirmek ve Almanya'dan subaylar getirerek modernize etmek için harekete geçtiyse de; Birinci Dünya Savaşı başladığı için İttihat ve Terakki Partisinin düşüncesi sonuçsuz kaldı.
- ⇒ Mustafa Kemal, Edirne'nin kurtuluşuna katılmıştır
- ⇒ **Arnavutluk**, Balkan Savaşları'na katılmamıştır
- ⇒ Balkan Savaşları'ndan sonra Balkanlarda Rusya, Osmanlı yerine Avusturya ile karşı karşıya geldi
- ⇒ Osmanlı'nın Almanya'dan faydalanan orduyu ıslah etmek istemesi Osmanlı ile Almanya'yı birbirine daha fazla yaklaştırmıştır.
- ⇒ Türk ordusu, İkinci Balkan Savaşı'nda sadece **Bulgaristan** ile savaşmıştır
- ⇒ İkinci Balkan Savaşı esnasında Avrupalı devletlerin tepkisinden çekindiği için Osmanlı ordusu Meriç'in batısına geçmemiştir.
- ⇒ Balkan Savaşları Osmanlı'nın **Birinci Dünya Savaşı**'na girmesinde etkili olmuştur.

BİRİNCİ DÜNYA SAVAŞI (1914-1918)

Savaşın Genel Nedenleri

- ⇒ Fransız İhtilali sonucunda ortaya çıkan düşüncelerin hızla yayılması
- ⇒ Sanayi İnkılabı sonucunda gelişen sanayi, beraberinde hammadde ve pazar ihtiyacını da ortaya çıkarmıştı. Hammadde ve pazar ihtiyacı ise sömürgeci devletleri karşı karşıya getirdi.
- ⇒ Almanya ve İtalya'nın siyasi birliklerini kurmaları sonucunda Avrupa'nın siyasi dengesinin bozulması
- ⇒ Bloklar arası silahlanma yarışının hızlanması

AÇIKLAMALAR:

- ⇒ Almanya, Fransa'dan Alsas-Loren bölgesini aldıktan sonra kendisini Fransa karşısında güvensiz hissetmeye başladı ve kendini güvende hissetmek için ittifaklar ve bloklaşmalar dönemini başlattı.
- ⇒ Devletlerarası bu çıkar çatışmaları sonucunda Avrupa bloklara ayrılmıştır. 1883'te Almanya, Avusturya-Macaristan ve İtalya arasında üçlü ittifak (Bağlaşma Devletleri) kurulmuştur.
- ⇒ Savaş başladıktan sonra kendine Anadolu'dan pay verilen İtalya bu gruptan ayrılmış; ancak bu boşluk Osmanlı Devleti ve Bulgaristan'ın ittifak bloğuna katılmasıyla doldurulmaya çalışılmıştır.
- ⇒ 1907'de ise İngiltere, Fransa ve Rusya arasında Üçlü İtilaf (Anlaşma Devletleri) kurulmuş bu gruba daha sonra Japonya, Sırbistan, Romanya, Belçika, Portekiz, Brezilya, ABD ve Yunanistan gibi devletler de katılmıştır.

Bloklaşmanın Önemi:

- ⇒ Devletlerarası gerilim arttı.
- ⇒ Fransa ile Almanya arasında 19. yüzyıl sonlarında başlaması muhtemel olan ikili savaş ertelendi.
- ⇒ Silah ve bloklu tehdide dayalı zoraki barış dönemi oluştu.
- ⇒ Avusturya ile Sırbistan arasında 28 Temmuz 1914'de başlayan özel savaş dünya savaşına dönüştü.

Savaşın Özel Nedenleri

- ⇒ Almanya ile İngiltere arasında ortaya çıkan siyasi ve ekonomik rekabet

AÇIKLAMA: Özel sebepler arasında en etkili sebep bu sebeptir. Sömürgeleri kendi topraklarının 104 katına çıkan İngiltere, Almanya'yı sömürgeleri için bir tehdit unsuru olarak görüyordu. Almanya'nın İngiltere aleyhine büyümek istemesine rağmen; İngiltere mevcut durumunu korumak istiyordu.

- ⇒ Fransa'nın Sedan Savaşı sonucunda Almanya'ya kapı tırdığı Alsas-Loren bölgesini geri almak istemesi

AÇIKLAMA: Almanya 1871 yılında, taş kömürü yönünden zengin olan Alsas-Loren'i Sedan Savaşı ile Fransa'dan almıştı.

- ⇒ Boğazları ele geçirip sıcak denizlere inmek isteyen Rusya'nın Almanya ve Avusturya-Macaristan'ı etkisiz hale getirme düşüncesi.
- ⇒ Rusların Slavları birleştirme (Panslavizm) politikasının Avusturya-Macaristan'ı etkilemesi (Slav-Germen çatışması)
- ⇒ Rusya'nın Balkanlara yönelik politikasının Balkanlar üzerinden Orta Doğu'ya açılmak isteyen Almanya'yı tedirgin etmesi.
- ⇒ Siyasi birliğini geç tamamlayan İtalya'nın yeni sömürgeler ele geçirmek ve Akdeniz'de etkili olmak istemesi.

AÇIKLAMA: İtalya Akdeniz'e yönelik emelleri için Avusturya ile karşı karşıya geliyordu ki bu durum İtalya'nın Birinci Dünya Savaşı başladıktan sonra İttifak Grubu'nu terk ederek İngiltere'nin yanına geçmesinde de etkili oldu.

- ⇒ Dini ve kültürel yayılma yarışı

YORUM: Sömürgeci devletler sömürmek istedikleri bölgelerde öncelikle dinlerini ve kültürlerini yaymaya çalışıyordu...

⇒ Hanedanlar arası mücadeleler

Savaşın Başlaması

- ⇒ Avusturya-Macaristan veliahdının Bosna-Hersek ziyareti sırasında öldürülmesi savaşın başlaması için bir kıvılcım olmuştur. Bu olaydan sonra Avusturya Sırbistan'a savaş açmıştır. Bunun üzerine Rusya Sırbistan'ın; Almanya da Avusturya'nın yanında yer almış ve İngiltere ile Fransa'nın da devreye girmesiyle Birinci Dünya Savaşı başlamıştır.
- ⇒ Birinci Dünya Savaşı'nın başlamasıyla Japonya da savaşa girmiş; Uzakdoğu'daki Alman sömürgelerini ele geçirerek kısa süre içinde amacına ulaşmış ve savaştan çekilmiştir.

İttifak (Bağlaşma) Grubu

- ⇒ Avusturya-Macaristan İmparatorluğu,
- ⇒ Almanya,
- ⇒ İtalya (İtalya savaş başlamadan önce İttifak Grubu'ndaysa da savaş başladıktan sonra; Avusturya ile çıkarları çatıştığı, Almanya'dan beklediği başarıyı bulamadığı, isteklerine İtilaf Grubu'nda ulaşacağına inandığı ve Gizli Antlaşmalar'la kendisine yapılan teklifleri cazip bulduğu için 1915'den itibaren İtilaf bloğuna geçmiştir.)
- ⇒ Osmanlı Devleti
- ⇒ Bulgaristan (Bulgaristan'ın savaşa girmesi ile Almanya ile Osmanlı arasında kara bağlantısı kurulmuştur.)

NOT: Balkan Savaşları, Osmanlı ile Bulgaristan'ın Birinci Dünya Savaşı'na girmesinde etkili olan ortak sebeptir.

İtilaf (Anlaşma) Grubu

- ⇒ İngiltere
- ⇒ Fransa
- ⇒ Rusya
- ⇒ İtalya
- ⇒ Japonya
- ⇒ Sırbistan (Savaştan sonra Yugoslavya'nın çatısı altında siyasi varlığı sona erdi)
- ⇒ Romanya (Rusya'nın baskıları ve Avusturya topraklarındaki emellerinin bir sonucu olarak savaşa girdi)
- ⇒ Belçika (Almanya'nın Fransa'ya saldırırken Belçika üzerinden geçmesi, Belçika'yı savaşın içine çekti.)
- ⇒ Karadağ (Savaştan sonra Yugoslavya çatısı altında siyasi varlığı sona erdi.)

⇒ **Yunanistan** (Savaşın başlangıcında, gidişatında ve sonucunda önemli bir etkisi olmayan Yunanistan; savaşa en son katılan devlettir.)

⇒ **Portekiz**

⇒ **ABD** (ABD, Almanya'nın ticaret ve yolcu gemilerini batırması ve ABD ile arasında gerginlik bulunan Meksika ile işbirliği yapması üzerine 2 Nisan 1917'de savaşa katıldı. ABD'in savaşa girmesiyle savaşın dengesi itilaf lehine bir şekil aldı. Savaşın başlangıcında etkili olmayan ABD savaşın sonucunda etkili olmuştur. ABD savaşa girerken Wilson Prensiplerini yayınladı. ABD'nin savaşa girmesi savaşın süresinin kısalmasında, savaşın İtilaf Devletleri lehine sonuçlanmasında, Rusya'nın savaştan çekilmesinden dolayı oluşan boşluğun doldurulmasında etkili oldu. ABD savaşa girmekle tarafsızlık politikasını da bozmuş oldu)

⇒ **Brezilya**

Almanya'nın Osmanlı Devleti'ni Yanına Çekmek İstemesinin Nedenleri

Osmanlı Devleti'nin jeopolitik konumundan faydalanarak;

- ⇒ Savaşı Ortadoğu'ya kaydırarak Avrupa'da rahatlamak
- ⇒ Rusya'nın dikkatini Avrupa dışına çekmek
- ⇒ İngilizlerin sömürge yollarını kesmek (Süveyş Kanalı...)
- ⇒ Rusya ile İtilaf Devletleri'nin bağlantılarını kesmek.

Osmanlı'nın halifelik gücünden faydalanarak;

- ⇒ Sömürgelerdeki Müslümanları İngiltere ve Fransa'ya karşı kıskırtmak
- ⇒ Rus hâkimiyeti altında yaşayan Müslüman Türkleri Rusya'ya karşı kıskırtmak

AÇIKLAMA: Çok iyi teçhiz edilip hazırlandığı takdirde Osmanlı ordusunun savaşabileceğine inanan Almanya'nın gerek bu beklentisi; gerekse Osmanlı'nın jeopolitik durumuna yönelik olan beklentisi büyük oranda gerçekleşti. Fakat Almanya, halifelik müessesesinden umduğunu bulamadı.

NOT: Almanya, Osmanlı'ya ait olan Musul-Kerkük petrolerinden de faydalanmak istemiştir.

Osmanlı Devleti'nin Savaşa Giriş Nedenleri

- ⇒ Son dönemlerde kaybettiği toprakları geri almak
- ⇒ Siyasi yalnızlıktan kurtulmak (İtilaf grubu savaş esnasında Osmanlı'nın yükünü çekmemek ve Rusya'yı

küstürmemek için Osmanlı'yı yanlarına almamışlardır.)

- ⇒ İttihat ve Terakki Partisi'nin; Alman hayranlığı ve Alman desteğiyle ülkenin kalkınabileceği düşüncesi
- ⇒ Kapitülasyonlar ve dış borçlar nedeniyle artan İngiliz ve Fransız baskısından kurtulmak.
- ⇒ 2 Ağustos 1914'te Almanya ile Osmanlı arasında gizli bir antlaşma yapılması
- ⇒ 19 Ağustos 1914'te Bulgaristan ile Osmanlı arasında bir dostluk antlaşması imzalanması
- ⇒ Turan İmparatorluğu kurma fikri.

NOT: Enver Paşa, Osmanlı bayrağı altında bütün Türk dünyasını birleştirmeyi hayal ediyordu. Osmanlı Devleti'nin bütünlüğünü koruyamadığı bir dönemde Turancılık'ın düşünülmesi İttihatçıların hayalciliğini gösterir.

- ⇒ Almanya'nın savaşı kazanacağına inanılması
- ⇒ Yunanlıların "**Megali İdea**"sını sonuçsuz bırakmak
- ⇒ Almanya ile gizli ittifak yapılmış olması.
- ⇒ Rus, İngiliz ve Fransız sömürgelerindeki Türk ve İslam ülkelerinin istiklale kavuşturulacağı düşüncesi

Osmanlı Devleti'nin Savaşa Girmesi

- ⇒ İngilizlerden kaçan Goben ve Breslav adlı Alman gemileri Osmanlı Devleti'ne sığınmıştır. Osmanlı Devleti bu gemileri satın aldığını açıklamış ve gemilere Yavuz ve Midilli isimlerini vermiştir.
- ⇒ Bu gemilerin Rusya'nın Sivastopol ve Odesa limanlarını bombalamaları üzerine Osmanlı Devleti savaşa girmek zorunda kalmıştır.
- ⇒ Rusya, İngiltere ve Fransa Osmanlı Devleti'ne savaş açınca; Osmanlı Devleti de 14 Kasım 1914'te **Kutsal Cihat** ilan etmiştir.

Osmanlı Devleti'nin Savaşa Girmesinin Sonuçları

- ⇒ Yeni cepheler açılmıştır.
- ⇒ Savaş daha geniş alana yayılmış ve uzamıştır.
- ⇒ Almanya ve müttefikleri avantaj sağlamıştır.
- ⇒ İngiltere Kıbrıs'ı kendi topraklarına kattığını açıklamıştır.
- ⇒ Savaş Orta Doğu'ya kaymıştır.
- ⇒ Almanya Avrupa'da rahatlamıştır.
- ⇒ Gizli antlaşmalar gündeme gelmiştir.
- ⇒ İngiliz sömürge yolları tehlike altına girmiştir.
- ⇒ Rusya'nın İtilaf devletleri ile bağlantısı zedelenmiştir.

Osmanlı'nın Savaş Öncesi Durumu

- ⇒ Osmanlı Devleti İttihat ve Terakki Partisi tarafından yönetilmektedir.
- ⇒ Ordu Almanya'nın desteği ile modernize edilmeye çalışılmaktadır.

- ⇒ Suriye, Filistin, Irak, Lübnan ve Hicaz Osmanlı'nın elindedir.
- ⇒ Ege adalarının durumu belirsizdir.
- ⇒ Oniki Ada hâlâ İtalya'nın elindedir.
- ⇒ Kıbrıs İngiltere'nin elindedir.
- ⇒ Balkan Savaşlarından çıkan Osmanlı Devleti savaşa hazır değildir.

İtilaf Grubu'nun Osmanlı'nın Savaşa Girmesini İstememe Nedenleri

- ⇒ Savaşın alanının genişleyecek olması.
- ⇒ İngiliz sömürge yollarının tehlikeye girecek olması.
- ⇒ Rusya ile İtilaf devletlerinin bağlantılarının kesilecek olması
- ⇒ Şark meselesinin karışık bir ortama gelecek olması
- ⇒ Sömürgelerdeki Müslümanların İngiltere ve Fransa'ya isyan etme ihtimalinin olması.

Birinci Dünya Savaşı'nda Osmanlı Devleti

- ⇒ Trablusgarp ve Balkan savaşlarından yıpranmış olarak çıkan Osmanlı Devleti, savaşın başında taraf-sızlığını ilan etmiş, boğazları kapatmış, seferberlik ilan etmiş (seferberlik ilanı; devletin savaşa gireceğinin bir habercisidir) ve kapitülasyonları da tek taraflı olarak kaldırarak meclisi de tatil etmiştir.
- ⇒ Kapitülasyonların kaldırılmasına en büyük tepki Almanya ve Avusturya-Macaristan'dan gelmiştir. İtilaf Devletleri Osmanlı Devleti'nin ittifak tekliflerini kabul etmedikleri gibi kapitülasyonların kaldırılmasına da önemli bir tepkide bulunmamıştır.
- ⇒ İttifak teklifi İngiltere ve Fransa tarafından reddedilen Osmanlı Devleti, Almanya'ya daha fazla yakınlaşmıştır. Almanya da bu durumu değerlendirerek Osmanlı'yı kendi yanına çekme gayretini artırmıştır.
- ⇒ Savaş başladıktan sonra İngilizlerin önünden kaçan Goben ve Breslav isimli Alman gemilerini Osmanlı; uluslararası hukuka aykırı olmasına rağmen, Marmara'ya aldı. Bu gemilerin İngilizlerin Osmanlı'dan parasını aldığı halde, Osmanlı siparişi olan Sultan Osman ve Reşadiye gemilerine karşılık satın alındığı bildirildi. 11 Ağustos 1914'de meydana gelen bu olay halka da kabul ettirildi. Fakat halk devletin savaşa gireceğinden habersizdi.
- ⇒ Yavuz ve Midilli adları verilerek Türk bayrağı çekilmiş olan Alman gemileri, Enver Paşa'nın emri ile Alman komutan Amiral Souchon komutasında Karadeniz'e çıkarıldı. Bu gemiler, 28-29 Ekim 1914 gecesi Rusya'nın Odesa ve Sivastopol limanlarını bombaladılar. Rusya bunun üzerine Osmanlı'ya 1 Kasım 1914'de savaş ilan etti.
- ⇒ Tarafsızlığını 12 Kasım 1914'e kadar koruyan Osmanlı; bu tarihte Rusya'ya savaş ilan etti.

Osmanlı Devleti'nin Savaştığı Cepheler

Kafkas Cephesi:

Cephenin Açılma Sebepleri:

- ⇒ Başlamış olan Rus taarruzunu durdurmak
- ⇒ Bakü petrol bölgelerini el geçirme düşüncesi
- ⇒ Orta Asya Türk dünyası ile irtibatlaşarak Rusya'yı zor duruma düşürmek
- ⇒ İngiltere'nin Hint sömürge yollarını kesmek
- ⇒ Enver Paşanın Turan imparatorluğu kurma fikri
- ⇒ Avrupa'da rahatlamak isteyen Almanya'nın Osmanlı'yı kışkırtması

Cephenin Özellikleri:

- ⇒ 1 Kasım'da harekete geçmiş olan Rus birliklerine karşı Osmanlı 22 Aralıkta harekete geçti. Osmanlı'nın Ruslar karşısında Azapköy ve Köprüköy savaşlarında kazandığı başarılar geçici oldu.
- ⇒ Bölgeye yazlık elbiselerle gönderilen ve yardım getiren geminin Ruslar tarafından batırılmasından dolayı desteksiz kalan Osmanlı askeri, Rusya'nın teknik üstünlüğü ve bölgenin ağır kış şartları karşısında büyük bir mağlubiyet aldı.
- ⇒ Erzurum, Erzincan, Bitlis, Muş, Van ve Trabzon Rusların eline geçti.
- ⇒ Çanakkale savaşlarından sonra Kafkas cephesine atanan Mustafa Kemal, 1916'da Muş ve Bitlis'i Ruslardan geri aldı.
- ⇒ Rusya'da Bolşevik İhtilali'nin başlaması (Ekim Devrimi/1917) Kafkas Cephesi'nde Osmanlı lehine sonuçlar ortaya çıkarmış; Ruslarla Osmanlı arasında 15 Aralık 1917'de Erzincan Mütarekesi; Ruslar ile İttifak devletleri ve Osmanlı arasında 3 Mart 1918 ise Brest-Litovsk Antlaşması imzalanmıştır.

Brest-Litovsk Antlaşması (3 Aralık 1918)

Rusya Kafkas cephesini terk ederek Kars, Ardahan ve Batum'u Osmanlı'ya geri verdi.

Önemi:

- ⇒ Kafkas, Galiçya, Makedonya ve Romanya cephesi kapandı
- ⇒ Berlin Antlaşması ile kaybedilen Elviye-i Selase (Üç İl: Kars, Ardahan, Batum) Rusya'dan geri alındı
- ⇒ Osmanlı askerî yönden rahatladı
- ⇒ İtilaf bloğu sarsıldı.

AÇIKLAMALAR:

- ⇒ Brest-Litovsk Antlaşmasını İtilaf Devletleri onaylamadı.
- ⇒ Ruslar Kafkaslardan çekilince; Gümrü civarında, İngilizlerin desteğiyle Ermeni Devleti kuruldu.
- ⇒ Türkler antlaşmadan sonra geçici olarak Hazar'a kadar ilerlemiştir.
- ⇒ Ruslar Elviye-i Selase'de halkoylaması yapılmasını istemiştir.

Cephenin Özellikleri:

- ⇒ Osmanlı'nın savaşığı ilk taarruz cephesidir.
- ⇒ Osmanlı, mağlup olduğu halde, bu cephede toprak kazandı.
- ⇒ Ruslar tarafından Osmanlı'ya karşı kullanılmaya çalışıldığından dolayı; bölgedeki Ermeniler 14 Mayıs 1915'de çıkarılan tehcir kanunu ile Suriye bölgesine gönderildi.

Kanal Cephesi

Cephenin Açılma Sebepleri:

- ⇒ İngiltere'nin Hint sömürge yollarını kontrol altına almak
- ⇒ Mısır'ı İngiltere'den geri almak
- ⇒ İslam âlemini İngilizlere karşı harekete geçirmek
- ⇒ Almanya'nın telkinleri.
- ⇒ Cemal Paşa komutasındaki Osmanlı ordusu İngilizler karşısında tutunamayarak Filistin'e çekilmiştir.

Cephenin Özellikleri:

- ⇒ Osmanlı'nın ikinci taarruz cephesidir.
- ⇒ Osmanlı'nın ilk kapanan cephesidir.
- ⇒ Türk ordusu Tih sahrasında sıcağın kırılmasıyla.
- ⇒ İngilizler deniz yoluyla sömürgelerinden yardım almıştır.
- ⇒ Cephe, 14 Ocak 1915'de açılmıştır.
- ⇒ Almanlar Osmanlı'ya destek göndermiştir.
- ⇒ Cephenin açılmasında bölgenin jeopolitik özelliği etkili olmuştur.
- ⇒ Osmanlı, bazı Arap topluluklarından beklediği yardımı alamamıştır.

Irak Cephesi

Açılma Sebepleri:

- ⇒ İngilizler, Hint Deniz yolunun güvenliğini sağlayarak bölgedeki Alman tehlikesini ortadan kaldırmak istemiştir.
- ⇒ İngilizler Musul-Kerkük petrolünü ele geçirmek ve Kuzeye çıkarak Rusya'ya yardım etmek istemiştir.
- ⇒ İngilizler Almanların Orta Doğu'daki etkisini kırmak istemiştir.

NOT: Çanakkale Cephesinin açılış sebeplerinden biri de Rusya'ya yardım etmektir.

Cephenin Özellikleri:

- ⇒ İngilizler, 24 Kasım 1915'de Ktesifon; 29 Nisan 1916'da Kutü'lame're'de Türklere mağlup olmuş ve İngiliz General Towsend Türklere esir olmuştur.
- ⇒ İngilizler 17 Mart 1917'de Bağdat'a girmeyi başarmıştır.

Çanakkale Cephesi

İtilaf devletleri tarafından açılmıştır.

Açılma nedenleri:

- ⇒ İstanbul ve boğazları ele geçirerek Osmanlı Devleti'ni saf dışı bırakmak

AÇIKLAMA: Savaşın alanını daraltmak ve süresini kısaltmak

- ⇒ Rusya'ya askeri ve ekonomik yardım götürmek
- ⇒ Savaşı kısa zamanda sonuçlandırmak
- ⇒ Balkan uluslarını savaşın içine çekmek

İtilaların Balkanları Savaşa Sokma Nedenleri:

- ⇒ Osmanlı ile Almanya'nın kara bağlantısını kesmek
- ⇒ Rusya ile karadan bağlantı kurmak
- ⇒ Avusturya'yı Balkanlarda zor duruma düşürmek

AÇIKLAMA: İtilaf Devletleri, bu cephede başarılı olduğu takdirde, Balkan devletlerinin bu başarıdan cesaretlenerek Osmanlı ve Avusturya'dan pay almak için harekete geçebileceklerini tahmin ediyordu.

- ⇒ Osmanlı ordularının Kafkas ve Kanal cephelerinden çekilmesini sağlamak
- ⇒ Balkanlarda yeni cephe açarak ittifak devletlerinin birbirine olan irtibatını zayıflatmak
- ⇒ İngiltere'ni Kanal Cephesindeki yükünü hafifletmek
- ⇒ İngiliz sömürge yollarının kontrolünü sağlamak
- ⇒ Osmanlı ile Almanya'nın bağlantılarını kesmek
- ⇒ Rus buğdayının Avrupa'ya naklini sağlamak

İngiliz ve Fransız donanmalarının saldırısıyla 19 Şubat 1915'te denizde başlayan savaş 18 Mart 1915'de Osmanlı'nın zaferi ile sonuçlanmış (Seddülbahir ve Kumkale başarısı); 25 Nisan'da başlayan kara savaşları da ittifak devletlerinin mağlubiyeti ile sonuçlanmıştır.

AÇIKLAMA: Askerlerine “Ben size taarruzu değil ölmeyi emrediyorum” diyen, 19. Tümen komutanı Mustafa Kemal'in Anafartalar, Conkbayırı ve Arıburnu'nda kazandığı başarılar onun tanınmasına ve ileride millî mücadelenin başına geçmesinde etkili olmuştur.

NOT: Nusret mayın gemisinin boğaza döşediği mayınların zaferdeki payı büyüktür.

Çanakkale Zaferi'nin Sonuçları:

- ⇒ Birinci Dünya Savaşı uzadı.
- ⇒ Rusya'ya yardım götürülemediğinden dolayı Rusya'da artan ekonomik kriz Bolşevik İhtilâli'ne zemin hazırlandı.
- ⇒ İngiltere ve Fransa itibar kaybetti ve büyük zarar gördü.
- ⇒ İttifak devletleri safında Sırbistan ve Yunanistan'a karşı savaşa giren Bulgaristan Osmanlı ile Almanya arasında kara bağlantısı kurdu. (Bulgaristan Rusya'nın başarılı olarak Balkanlar'a inmesini de istemiyordu).
- ⇒ Türk ulusunun kendine olan güveni arttı. Bu güven milli mücadeleye taşındı
- ⇒ Yaklaşık yarım milyon insan hayatını kaybetti
- ⇒ Askerlerine “Ben size Taarruzu değil ölmeyi emrediyorum” diyen Mustafa Kemal, bu cephede kazandığı başarılarla tanınmış, generalliğe terfi etmiş ve Milli Mücadele'de önder olarak kabul edilmiştir.
- ⇒ Osmanlı'nın saygınlığı arttı.
- ⇒ İngiliz ve Fransız donanmalarının da mağlup olabileceği görüldü
- ⇒ Sömürge altındaki milletler cesaretlenmiştir.
- ⇒ Yunanistan ve Romanya'nın savaşa girip girmeme konusundaki tereddütleri artmıştır.
- ⇒ İngiltere ve Fransa'nın boğazlara saldırmasını çıkarlarına uygun bulmayan Rusya'nın; boğazlar kendisine terk edilmediği takdirde Almanya ile barışa çağını ileri sürerek İngiltere ve Fransa'yı tehdit etmesi, ilk defa gizli antlaşmaları gündeme getirdi.

Cephenin Özellikleri:

- ⇒ Osmanlı'nın zaferi ile sonuçlanan tek cephe.
- ⇒ İstanbul'u tehdit eden tek cephe.
- ⇒ Saldırının İstanbul'u tehdit etmesi Türk milletinin savunma azmini artırmıştır.
- ⇒ Mustafa Kemal, savaş esnasında albay; savaş sonrasında ise general olmuştur.

Hicaz ve Yemen Cephesi

Osmanlı Devleti; bu cephede kutsal yerleri korumak için savaşmış; ancak Arapların İngilizlerle beraber hareket etmesinden dolayı başarılı olamamıştır. İngilizlerin

1917'de Akabe'yi ele geçirmeleri sonucunda bölgedeki Osmanlı hâkimiyeti sona ermiştir.

Cephenin Özellikleri:

- ⇒ Araplar arasında milliyetçiliğin güçlendiği ve İslamcılık fikrinin etkili olmadığı görülmüştür.

AÇIKLAMALAR:

- ⇒ Fahrettin Paşa'nın Medine savunması meşhurdur.
- ⇒ I.Dünya Savaşından sonra Arap bölgelerinde İngiltere ve Fransa mandater sistemler kurmuştur.

Filistin ve Suriye Cephesi

Kanal harekâtının başarısız olması üzerine karşı taarruza geçen İngilizler Kudüs'ü Osmanlı'dan almıştır. İngiliz ilerleyişi Mustafa Kemal Paşa tarafından Halep'in kuzeyinde durdurulmuştur.

Cephenin genel komutanı Alman Liman Von Sanders idi. Mondros Mütarekesi imzalanınca; Yıldırım Orduları Komutanlığı Liman Von Sanders'ten alınarak Mustafa Kemal'e verilmiştir. Mustafa Kemal, bundan sonra bölgede savunma tedbirleri almaya başladıysa da; bir süre sonra İstanbul'a geri çağırılmıştır.

Cephenin Özellikleri:

- ⇒ Dünya Savaşı esnasında Mustafa Kemal'in savaştığı son cepheidir.
- ⇒ Bu cephede savaşlar sürerken, Mondros Mütarekesi imzalandı.
- ⇒ Mustafa Kemal'in mütareke sonrasında Türk ordusunu hızlı bir şekilde Anadolu'ya çekmesi, mütareke gereğince İtilaf Devletleri'ne teslim edilmesi gereken Türk askerinin, teslim olmasını önledi ki bu askerler Kurtuluş Savaşı'nın askeri gücünü oluşturdu.

NOT: Bu cepheye İtalyanlar ve Fransızlar da asker göndermiştir.

Galiçya-Makedonya-Romanya Cephesi

Osmanlı Devleti, bu cephelerde müttefiklerine yardım etmek ve Makedonya üzerinden geçen ve Almanya ile kara bağlantısını sağlayan demiryolunun güvenliğini sağlamak için savaşımıştır.

Osmanlı Devleti, bu cephelerde Rus, Sırp, Romen ve Fransız güçlerine karşı savaşımıştır. **Brest-Litovsk Antlaşması** ile bu cephe kapanmıştır. Bu cepheler, Osmanlı'nın toprakları dışında savaştığı cephelerdir.

Savaşı Bitiren Ateşkes Antlaşmaları

- ⇒ Bulgaristan ile: (Selanik, 29 Eylül 1918)
- ⇒ Osmanlı ile: (Mondros, 30 Ekim 1918)
- ⇒ Avusturya ile: (Villagusti, 3 Kasım 1918)
- ⇒ Almanya ile: (Redhondes, 11 Kasım 1918)

AÇIKLAMALAR:

- ⇒ Almanya'da 9 Kasım 1918'de cumhuriyet ilan edildi.
- ⇒ Avusturya'nın savaştan çekilmesinde kendisine bağlı azınlıkların isyan etmeleri etkili oldu.
- ⇒ Romanya, Rusya savaştan çekilince savaştan çekildi
- ⇒ Bulgaristan'ın savaştan çekilmesi Osmanlı ile Almanya'nın kara bağlantısını kesti.

Barış Antlaşmaları

1. Versailles (Versay) Antlaşması (28 Haziran 1919)

Versay Antlaşması, **Almanya** ile imzalanmıştır.

Bazı Maddeleri:

- ⇒ Almanya Alsac bölgesi ve Saar bölgesini Fransa'ya; deniz aşırı bölgelerini İngiltere, Fransa, Belçika ve Japonya'ya bıraktı.
- ⇒ Kiel Kanalı ve Alman nehirleri uluslararası hale getirildi.
- ⇒ Almanya, Avusturya ile birleşmemeyi garanti etti.
- ⇒ Almanya, Yugoslavya ve Çekoslovakya'yı tanıdı.
- ⇒ Askerlik mecburi olmaktan çıkarıldı
- ⇒ Almanya ekonomik yükümlülüklerine uyacağını ve savaş tazminatını vereceğini kabul etti.

Önemi:

- ⇒ İngiltere en güçlü rakibinden kurtuldu
- ⇒ Almanya, uzun süre savaşamayacak hale getirildi
- ⇒ Antlaşma hükümlerini uygun bulmayan Almanya, II. Dünya Savaşının çıkmasında etkili oldu
- ⇒ Alman sömürgeleri, İngiltere, Fransa, Belçika ve Japonya arasında paylaşıldı.

2. Saint Germain Antlaşması (10 Eylül 1919)

Bu antlaşma, **Avusturya** ile imzalanmıştır.

Bazı Maddeleri:

- ⇒ Avusturya Macaristan, Yugoslavya ve Çekoslovakya'yı tanıdı.
- ⇒ Almanya ile birleşmemeyi garanti etti.
- ⇒ Mağlubiyetin gerektirdiği yükümlülükleri kabul etti.

NOT: Avusturya'nın denizle bağlantısı kesildi.

3. Neuilly (Nöyyi) Antlaşması (27 Kasım 1917)

Bu antlaşma **Bulgaristan** ile imzalanmıştır.

Bazı maddeleri:

- ⇒ Bulgaristan Gümölcine ve Dedeagaç'ı Yunanistan'a; Dobruca'yı Romanya'ya bıraktı.
- ⇒ Mağlubiyetin getirdiği yükümlülükleri kabul etti.
- ⇒ Ordu 25.000 ile sınırlandırıldı.

NOT: Bulgaristan'ın Ege ile bağlantısı kesildi.

4. Trianon (Triyanon) Antlaşması (6 Haziran 1920)

Macaristan'daki rejim değişikliği nedeniyle bu antlaşmanın imzalanması gecikmiştir. **Macaristan** bu antlaşma ile bağımsız bir devlet olarak tanınmakla beraber denize çıkışı olmayan küçük bir devlet haline gelmiştir.

NOT: Macaristan'a mağlup devlet muamelesi yapılmıştır.

Barış Antlaşmalarının Özellikleri:

- ⇒ Yeni devletler kuruldu
- ⇒ Askeri ve ekonomik sınırlamalar getirildi
- ⇒ Sınırlar değiştirildi.

İtilaf Grubu'nun Savaşta Dezavantajları

- ⇒ Rusya'nın savaştan çekilmesi
- ⇒ Sömürgelerde bıkkınlık görülmesi
- ⇒ Çanakkale'nin geçilememesi
- ⇒ Osmanlı'nın savaşı Orta Doğu'ya çekmesi
- ⇒ Bulgaristan'ın İttifak Grubuna girmesi

İttifak Grubu'nun Savaşta Dezavantajları

- ⇒ İngilizlerin denizlerde güçlü olması
- ⇒ İngiltere'nin sömürgelerinden destek alması
- ⇒ Avusturya ve Osmanlı'nın etnik problemlerle uğraşması
- ⇒ ABD'nin İtilaf Grubunda savaşa girmesi
- ⇒ İtalya'nın İtilaf Grubuna geçmesi

Rusya'nın Savaşta Çekilmesinin Sonuçları

- ⇒ İngilizler, Anadolu için Yunanlıları ön plana çıkarmaya başladı.
- ⇒ Ermenilerin koruyuculuğu ABD'ye verildi.
- ⇒ Gizli antlaşmalar değişti.
- ⇒ Brest-Litovsk Antlaşması imzalandı.
- ⇒ Kafkas, Galiciya, Romanya ve Makedonya cepheleri kapandı.
- ⇒ Osmanlı Kars, Ardahan ve Batum'u geri aldı.

- ⇒ İtilaf bloğunda oluşan boşluk önce İtalya ile sonra ise ABD ile doldurulmaya çalışıldı.

Birinci Dünya Savaşı'nın Genel Sonuçları

- ⇒ Avrupa'daki mevcut dengeler değişti.
- ⇒ Rakiplerini etkisiz hale getiren İngiltere ve Fransa en kazançlı devletler olurken; galipler safında yer alan İtalya ve Rusya hedefledikleri amaçlarına ulaşamamışlardır.
- ⇒ Osmanlı ve Avusturya-Macaristan İmparatorluğu parçalanmış; Çarlık Rusya'sı yıkılmıştır.
- ⇒ Türkiye, Macaristan, Polonya, Çekoslovakya, Yugoslavya, Letonya, Litvanya ve Ukrayna gibi yeni devletler kurulmuştur.

AÇIKLAMA:

Yugoslavya, Sırbistan, Karadağ, Bosna Hersek, Makedonya ve Slovenya'nın birleşmesi sonucunda kurulmuştur.

- ⇒ **Cemiyet-i Akvam** kurulmuştur. (1920).
- ⇒ Sömürgecilik yerini manda ve himayeye bırakmıştır.
- ⇒ Barış Antlaşmalarında milliyetçilik prensibine dikkat edilmemesi azınlık sorununun ortaya çıkmasına sebep olmuştur.
- ⇒ Merkezi İmparatorlukların parçalanması sonucu Avrupa ve Ortadoğu'da denge boşlukları ortaya çıkmıştır.
- ⇒ **Komünizm, Faşizm, Nazizm** gibi, demokratik olmayan, totaliter rejimler ortaya çıkmıştır.
- ⇒ Sivil savunma düşüncesi ortaya çıkmış; böylece cephe gerisindeki sivil halkın korunması amaçlanmıştır.
- ⇒ Barış Antlaşmaları devletlerin eşitliği ilkesine aykırı olduğu için sürekli bir barış ortamı sağlanamamış, bu yüzden İkinci Dünya Savaşı çıkmıştır.
- ⇒ Bazı devletler ekonomik krizlere girdi
- ⇒ Ümmetçilik ve Turancılık iflas etti.
- ⇒ Milliyetçilik güçlendi ve ulusal devletlerin kuruluşu hızlandı
- ⇒ Deniz altı gemileri önem kazandı.
- ⇒ ABD tekrar içine kapandı.
- ⇒ İngiltere ve Fransa Ortadoğu kaynaklarını ele geçirdi.
- ⇒ Suriye, Irak, Lübnan ve Hicaz Osmanlı'dan ayrıldı.
- ⇒ Irak, Suriye, Lübnan ve Filistin'de mandater yönetimler kuruldu.
- ⇒ İttihat ve Terakki Partisi dağıldı.

AÇIKLAMALAR:

- ⇒ Birinci Dünya Savaşı'nda ilk defa tank ve kimyasal silah kullanıldı.
- ⇒ Savaşın sona sınırlar çizilirken milliyetlerin dağılımı dikkate alınmadığından dolayı savaşın sona da milliyet olayları devam etti.
- ⇒ İtalya savaş başlamadan önce Fransa ile gizli antlaşma yaptı
- ⇒ Paris Konferansı'nda Doğu Trakya Yunanistan'a verildi.
- ⇒ ABD I. ve II. Dünya Savaşı'nın bitmesinde etkili oldu.
- ⇒ ABD savaşa girerken uluslararası dengede yerini almak istedi.
- ⇒ ABD savaşa 2 Şubat 1918'de fiilen girdi.
- ⇒ Savaşın sona; Almanya'nın güçlenmemesi İngiltere ve Fransa için temel politika oldu.
- ⇒ Versay, Nöyyi, Sen-Jermen ve Trianon antlaşmaları II. Dünya Savaşı'nın çıkması ile yürürlükten kalktı.
- ⇒ Osmanlı, ABD, Yunanistan, Bulgaristan, Japonya ve Romanya savaşın başlangıcında etkili olmamıştır.
- ⇒ Boğazların Osmanlı Devleti'nin elinde olması; Mustafa Kemal'e göre Osmanlı Devleti'ni savaşa sokabilecek stratejik bir etkeni.
- ⇒ Rusya'da Bolşevik İhtilali çıkınca; Ermenistan, Gürcistan ve Azerbaycan bağımsız oldu.
- ⇒ Ukrayna 22 Ocak 1918'de bağımsız oldu.
- ⇒ Savaşın önce İngiliz sömürgeleri kendisinin 104 katı, Fransız sömürgeleri ise kendisinin 20 katıdır.
- ⇒ Osmanlı'yı paylaşmak savaşın başlangıç sebeplerinden değildir.
- ⇒ Mağlup devletlerin bir daha savaşa cesaret edememesi için antlaşmalara ağır maddeler kondu.
- ⇒ Birinci Dünya Savaşı'nda Danimarka, Norveç, İsveç, İsviçre ve İspanya tarafsız kalmıştır.

BİRİNCİ DÜNYA SAVAŞI SONUNDA OSMANLI DEVLETİNİN DURUMU

Mondros Ateşkes Antlaşması (30 Ekim 1918)

Osmanlı'nın Ateşkes'i İmzalama Sebepleri:

- ⇒ Bulgaristan'ın savaşın çekilmesi sonucunda Osmanlı ile Almanya'nın kara bağlantısının kesilmesi
- ⇒ Osmanlı'nın savaşacak gücünün kalmaması
- ⇒ Wilson Prensiplerinden cesaret alınması
- ⇒ Güney cephelerinin çökmesi
- ⇒ Savaş taraftarı olan İttihat ve Terakki Partisi liderlerinin (Cemal Paşa, Enver Paşa, Talat Paşa) ülkeyi terk etmesi sonucunda başa barış isteyen Hürriyet ve İtilaf Fırkası'nın gelmesi.

Mondros Ateşkes Antlaşması, 30 Ekim 1918'de Osmanlı adına Bahriye Nazırı Rauf Orbay ile İtilaf Devletleri adına İngiliz Amiral Calthorpe arasında Limni adasının Mondros limanında Agamemnon zırhlısında imzalanmıştır.

Ateşkes Antlaşması'nın Şartları (Tümü 25 maddedir):

- ⇒ Anlaşma devletleri güvenliklerini tehdit edecek bir durum ortaya çıktığında istedikleri stratejik bir bölgeyi işgal edebilecektir. (7. madde)

AÇIKLAMALAR:

- ⇒ Mütarekenin en önemli maddesi 7. maddedir.
- ⇒ Bu madde itilaf devletlerinin Anadolu'da yaptıkları işgallerin hukuki dayanağı olmuştur.
- ⇒ İtilaf Devletleri bu maddeyi ateşkesi koyarak Wilson ilkelerine ters düşmekten kurtulmuşlardır.
- ⇒ Bu madde Osmanlı ülkesini işgale açık hale getirip ülke bütünlüğünü bozmuştur.

- ⇒ Doğu Anadolu'da altı ilde (**Vilayat-i Sitte**: Erzurum, Van, Elazığ, Sivas, Bitlis, Diyarbakır) bir karışıklık çıktığında itilaf devletleri bu illerin herhangi birini işgal edebilecektir. (24. madde)

AÇIKLAMA: Bu madde anlaşma devletlerinin Doğu Anadolu'da bağımsız bir Ermeni Devleti kurma projelerinin en önemli göstergesidir.

- ⇒ Sınırların korunması ve iç güvenliğin sağlanması dışındaki Osmanlı orduları terhis edilecek; ayrıca orduya ait cephane, taşıtlar ve donanma anlaşma devletlerine bırakılacaktır.

AÇIKLAMA: Böylece Osmanlı Devleti yapılacak işgaller karşısında savunmasız hale getirilmeye çalışılmıştır. Bu madde Anadolu'nun işgal edileceğini gösterir.

- ⇒ İran ve Kafkasya'daki Osmanlı birlikleri geri çekilecek. Kuzey Afrika ve Ortadoğu'da bulunan Osmanlı askerî birlikleri en yakın itilaf devletine teslim olacaktır.
- ⇒ Ermenilerle itilaf devletlerinden alınan esirler serbest bırakılacak; Türk esirler itilaf devletlerinin denetiminde kalacaktır.

AÇIKLAMA: Bu durum devletlerin eşitliği ilkesine aykırıdır.

- ⇒ Haberleşme ve ulaşım ait bütün araç ve gereçler anlaşma devletinin denetiminde bırakılacaktır.

AÇIKLAMALAR:

- ⇒ Böylece, işgalci devletlere karşı topyekûn bir mücadelelenin Türkler tarafından başlatılması engellenmeye çalışılmıştır.
- ⇒ Bu durum bölgesel direniş hareketlerinin vatanın bütününe yönelik hale getirilmesini kısa bir için de olsa geciktirmiştir.
- ⇒ Bu madde işgallerin başlayacağını gösterir.

- ⇒ Limanlar, Toros tünelleri, tersaneler ve demir yolları anlaşma devletlerine bırakılacak
- ⇒ Anlaşma devletleri akaryakıt ve kömür ihtiyaçlarını Osmanlı Devleti'nden karşılayacak ve bu maddeler ihraç edilmeyecektir.

AÇIKLAMA: Anlaşma devletleri bu tür maddelerle Osmanlı Devleti'nin ekonomik bağımsızlığını ortadan kaldırmış ve Osmanlı'yı ekonomik bakımdan kendilerine bağımlı hale getirmeye çalışmışlardır.

- ⇒ Boğazlar İtilaf Devletleri'nin işgalinde olacaktır.

AÇIKLAMA: Bu madde Osmanlı'nın boğazlar üzerindeki egemenliğini sona erdirdiği gibi; İstanbul'u güvenli hale getirdi ve Anadolu ile Rumeli'nin bağlantısını kesti.

- ⇒ Batum işgal edilecektir.

AÇIKLAMA: İngiltere bu madde ile Kafkasya'yı işgal ederek Osmanlı ile Rusya'nın bağlantılarını kesmek istemiştir.

- ⇒ Osmanlı ittifak grubu ile ilişkilerini kesecektir.

Mondros Ateşkes Antlaşması'nın Önemi:

- ⇒ Osmanlı Devleti İtilaf devletlerine teslim olmuştur.
- ⇒ Osmanlı Devleti fiilen sona ermiştir.
- ⇒ Gizli antlaşmaların uygulama safhası başlamıştır.
- ⇒ Milli cemiyetler kurulmuştur.
- ⇒ Mütarekeyi imzalayan Rauf Orbay gözden düşmüştür.

AÇIKLAMALAR:

- ⇒ Mütarekenin imzalandığı tarihte Mustafa Kemal, Suriye'dedir.
- ⇒ Gizli antlaşmaların var olması mütarekenin ağır şartlar taşımasında etkili oldu.

Ateşkes Antlaşması'nın Osmanlı Devleti'ne Etkileri

Ateşkes'in imzalanmasının ardından İtilaf Devletleri, 7. maddeyi bahane ederek, Osmanlı topraklarını işgal etmeye başladılar.

Ateşkes Antlaşması'ndan 19 Mayıs 1919'a Kadar Meydana Gelen Önemli Olaylar

- ⇒ İtilaf Devletleri, antlaşma şartlarına uymayarak 7. maddeyi istedikleri gibi yorumlamışlar ve yurdumuzu işgale başladılar.
- ⇒ Bu işgaller, Birinci Dünya Savaşı sırasında imzalanan gizli paylaşım antlaşmalarının uygulamasından başka bir şey değildi.

İŞGALLER

İngiliz İşgalleri:

- ⇒ İngilizler, 3 Kasım 1918'de Musul'a, 9 Kasım 1918'de İskenderun'a girdi.
- ⇒ 1919 başlarında da, Urfa, Antep ve Maraş'ı işgal ettiler.
- ⇒ Zamanla, Samsun ve Merzifon da işgal edildi.

Fransız İşgalleri:

- ⇒ Fransızlar, Adana ve çevresini işgal ederek buradaki Ermenileri harekete geçirdiler.

İtalyan İşgalleri:

- ⇒ İtalyanlar, Konya, Antalya, Söke, Kuşadası, Bodrum ve Marmaris'i işgal ettiler.
- ⇒ 3 Kasım 1918'de İtilaf donanması, İstanbul'u işgal etti.
- ⇒ İtilaf kuvvetleri, Mondros Ateşkes Antlaşması'nı uygulaması konusunda Osmanlı Devleti'ne baskı yapmaya başladılar.
- ⇒ Bu işgaller karşısında Türk milleti, vatanını ve bağımsızlığını korumak amacıyla mücadele kararı aldı.

İşgallere Karşı Neler Yapıldı?

- ⇒ Mitinglerle Türk milletinin haklı davası dünya kamuoyuna duyurmaya çalışıldı.
- ⇒ Yurdun dört bir yanında teşkilatlanarak, silahlı güçler oluşturulmaya başlandı.

Osmanlı Devleti'ni Paylaşma Tasarıları

Birinci Dünya Savaşı'nın devam ettiği yıllarda İtilaf Devletleri, aralarında yaptıkları gizli antlaşmalarla Osmanlı topraklarını paylaştılar.

Gizli Antlaşmalar

Gizli Antlaşmaların Yapılma Sebepleri:

- ⇒ Şark meselesi (Osmanlı ülkesini paylaşma meselesi)'ni halletmek.
- ⇒ İtilaf bloğunun birlik ve istikrarını sağlamak
- ⇒ Savaştan sonra Osmanlı'yı paylaşma konusunda anlaşmazlığa düşmemek
- ⇒ İtalya'yı İtilaf bloğuna katmak
- ⇒ Rusya'yı İtilaf bloğunda tutmak

Gizli Antlaşmalar:

1. Boğazlar Antlaşması (Mart-Nisan 1915)

Çanakkale Savaşı esnasında Rusya boğazlar konusunda tedirginleşince; İngiltere, Fransa ve Rusya arasında imzalanan antlaşma ile boğazlar ve çevresi Rusya'ya bırakılmıştır.

Antlaşmanın Önemi:

- ⇒ Rusya'nın Almanya tarafına geçmesi önlenmiştir.
- ⇒ Gizli antlaşmalar başladı.
- ⇒ İngiltere ve Fransa ilk defa Rusya'nın boğazlar konusundaki isteklerini kabul etti.

 NOT: Rus Çarlığı yıkıldıktan sonra; tekrar yapılan gizli antlaşmalar sonucunda boğazlar bölgesinin yönetiminin İtilafların ortak kontrolünde olmasına karar verildi.

2. Londra Antlaşması (26 Nisan 1915)

Bu antlaşma İngiltere, Fransa ve İtalya arasında imzalandı.

İtalya'ya On İki Ada ve Antalya bırakıldığı gibi; İtalya'ya, Osmanlı'nın Libya üzerindeki halifelik haklarının da kaldırılacağı vaat edildi. Bu antlaşma sonucunda İtalya İtilaf Grubu'na geçti.

3. Sykes-Picot Antlaşması (1916)

Bu antlaşma, İngiltere ile Fransa arasında imzalanmıştır.

- ⇒ Musul hariç, Irak İngiltere'ye bırakıldı
- ⇒ Adana, Antakya, Lübnan ve Suriye kıyıları Fransa'ya bırakıldı.

- ⇒ Musul, Ürdün ve Suriye'nin bir kısmında Arap krallığının kurulması ve bu devletin Fransa ile İngiltere'nin ortak denetiminde olması kararlaştırıldı.
- ⇒ Filistin'de, Rusya, İngiltere, Fransa, İtalya ve Şerif Hüseyin tarafından kararlaştırılarak, uluslararası bir yönetimin kurulması kararlaştırıldı.
- ⇒ Hicaz'ın serbest bölge olması kararlaştırıldı.

Önemi: Arap bölgeleri (Orta Doğu) paylaşıldı

4. Petrograd Protokolü

Bu antlaşma Rusya, Fransa ve İngiltere arasında imzalandı. Rusya'ya, İngiltere ve Fransa'nın Orta Doğu çıkarlarını kabul etmesine karşılık boğazlar bölgesine ek olarak Trabzon'a kadar Doğu Karadeniz, Erzurum, Van ve Bitlis verildi.

5. Mc Mahon Antlaşması (1916)

İngiltere'nin Mısır valisi ile Şerif Hüseyin arasında imzalanmıştır. Şerif Hüseyin'e bağımsız bir Arap devleti vaat edilmiştir. Arapları Osmanlı'ya karşı savaştırmak isteyen İngilizler bu tür gizli antlaşmalarla amaçlarına ulaşmıştır.

6. Saint Jean de Maurienne Antlaşması (19 Nisan 1917)

- ⇒ Bu antlaşma, İngiltere, Fransa ve İtalya arasında imzalanmıştır.
- ⇒ Oniki Ada, Antakya, İzmir, Aydın ve Muğla İtalya'ya bırakılmıştır. İngiltere; İzmir'in İtalya'ya verilmesini Rusya istemeyeceğinden dolayı; bu antlaşmanın geçerli olabilmesini, Rusya'nın antlaşmayı imzalamasına bağlamıştır. Rusya kısa bir süre sonra savaştan çekildiği için bu antlaşma Rusya tarafından imzalanmamıştır.
- ⇒ Paris Konferansı'nda İzmir'i Yunanistan'a bırakmak isteyen İngiltere'ye İtalya karşı çıkınca; İngiltere Saint Jean de Maurienne Antlaşması'nın geçersizliğini ileri sürmüştür.

Gizli Antlaşmaların Önemi:

- ⇒ İtilaf Devletleri aralarında çıkar birliği sağlamışlardır.
- ⇒ Savaş daha bitmeden, Osmanlı toprakları paylaşılmıştır.
- ⇒ Bu antlaşmalar, Mondros Mütarekesinin ağır şartlar taşımasında etkili olmuştur.
- ⇒ İtilaf Devletleri aralarındaki birlik ve bütünlüğü güçlendirmiştir.
- ⇒ Gizli antlaşmalar İtilaf devletlerinin zaferden emin olduğunu gösterir.

Gizli Antlaşmaların Özellikleri:

- ⇒ Şark meselesini halletmeye yöneliktirler.
- ⇒ Osmanlı toprakları paylaşılmıştır.
- ⇒ İtilaf Devletleri çıkar birliği sağlamıştır.

- ⇒ Osmanlı'nın savaşa girmesinin bir sonucu olarak gündeme gelmiştir.

AÇIKLAMALAR:

- ⇒ Yunanistan gizli antlaşmalara katılmadığı halde; savaştan sonra toplanan Paris Konferansı'nda İzmir ve civarını alarak Osmanlı'nın paylaşımına açıkça katılmıştır.
- ⇒ Rusya gizli antlaşmalara katıldığı halde; savaştan çekildiğinden dolayı; savaştan sonra Osmanlı'nın paylaşımına katılamamıştır.
- ⇒ İtalya gizli antlaşmalara katıldığı halde; savaştan sonra antlaşmalardan umduğunu bulamamış ki bu durum İtalya ile İngiltere ve Fransa'nın arasını açmıştır.
- ⇒ Gizli antlaşmaları dünyaya ilk defa Çarlık Rusya'sını, İngiltere, Fransa ve İtalya'yı dünya kamuoyuna kötü göstermek isteyen Bolşevikler duyurmuştur.
- ⇒ Wilson İlkeleri, gizli antlaşmaları hukuken geçersiz saymıştır.
- ⇒ İngiltere ve Fransa, ABD ile çelişkiye düşmeden gizli antlaşmaları uygulayabilmek için, Paris Konferansı'nda mandater sistem düşüncesini ortaya attılar. Mondros Ateşkes Antlaşması'na 7 ve 24. maddeleri koydular. Azınlıkları Osmanlı'ya karşı kıskırttılar.
- ⇒ Mondros Ateşkes Antlaşması'ndan sonra başlayan işgaller, genelde, gizli antlaşmalar doğrultusunda oldu.
- ⇒ Rusya'nın savaştan çekilmesi üzerine; Doğu Anadolu'da Ermeni Devleti kurulmasına; Ermenilerin koruyuculuğunun ABD'ye verilmesine ve Boğazlar üzerinde ortak yönetim kurulmasına karar verildi.
- ⇒ Mondros Ateşkes Antlaşması'nın imzalanması ile gizli antlaşmalar uygulamaya girdi.
- ⇒ İşgal güçleri gizli antlaşmaları daha rahat uygulayabilmek için Mondros Ateşkes Antlaşması'nı işlerini kolaylaştıracak şekilde hazırladılar.

Wilson İlkeleri / Prensipleri (8 Ocak 1918)

- ⇒ ABD Cumhurbaşkanı Woodrow Wilson Birinci Dünya Savaşı sonrasında yapılacak barışın esaslarını yayınladığı on dört ilke ile açıklamış, İtilaf devletleri de ABD'yi yanlarında tutmak istediklerinden dolayı bu ilkeleri kabul ettiklerini bildirmişlerdir.
- ⇒ ABD başkanı Wilson, savaştan sonra barışın devam etmesini bir daha böyle büyük savaşların çıkmasını istiyordu.

İlkeler:

- ⇒ Galip devletler yenilen devletlerden toprak ve savaş tazminatı almayacak.

AÇIKLAMA:

- ⇒ Bu madde yeni sömürgeler oluşmasına karşıdır.
- ⇒ Mağlup devletlerin mütareke imzalamasını hızlandırmıştır.
- ⇒ Savaştan sonra imzalanan antlaşmalar, bu maddeye uymamıştır.

- ⇒ Devletlerarası antlaşmalarda açık diplomasi esası uygulanacak.

- ⇒ **AÇIKLAMA:** Gizli antlaşmalar hukuken geçersiz sayılmıştır.

- ⇒ Karasuları dışındaki denizlerde tam serbestlik sağlanacak.
- ⇒ Uluslar arası ekonomik engeller kaldırılacak ve devletlerarasında eşitlik sağlanacak.
- ⇒ Silahlanmanın azaltılması yolunda karşılıklı güvenceler verilecektir.

AÇIKLAMA: İlk silahsızlanma çağrısıdır.

- ⇒ Rusya, Belçika, Romanya, İtalya, Sırbistan, Karadağ ve Romanya'nın sınırları tekrar saptanacak
- ⇒ Devletlerarası anlaşmazlıkları barış yoluyla çözecek uluslararası bir örgüt kurulacak

- ⇒ **AÇIKLAMA:** Milletler Cemiyetinin kurulması istenmiştir. Bu cemiyet Paris Konferansı'nda kurulmuştur. Bu madde Wilson Prensipleri'nin uyulan tek maddesidir. Savaş uluslararası meselelerin çözülmesinde araç olmaktan çıkarılmak istenmiştir.

- ⇒ Boğazlar bütün ulusların ticaret gemilerine açık olacak.
- ⇒ Osmanlı İmparatorluğu'nda Türklerin oturduğu bölgelerin egemenliği sağlanacak; diğer bölgelerdeki uluslara da kendilerini geliştirme hakkı verilecektir.

- ⇒ **AÇIKLAMA:** Osmanlı Devletinin devam edeceği, fakat parçalanacağı vurgulanmıştır. Bu madde Mondros mütarekesinden sonra Anadolu'da başlayan işgallerin hukuk dışı; bu durum karşısında Türk Kurtuluş Savaşı'nın ise hukuka uygun olduğunu gösterir. Bu madde azınlıklar için ilham kaynağı olmuştur.

- ⇒ Alsas-Loren Fransa'ya geri verilecektir.

AÇIKLAMA: Bu madde “savaşta sonra mağlup devletlerden toprak alınmayacaktır” maddesi ile çelişmektedir.

Wilson Prensipleri’nin Önemi:

- ⇒ İttifak grubu mütareke imzalama konusunda cesaretlendi. (Savaşın bitişi hızlandı).
- ⇒ Çok uluslu imparatorlukların parçalanması ön görüldü
- ⇒ Wilson ilkeleri itilaf devletlerinin çıkarlarına ters düşmüştür. Bu nedenle kabullenmiş gibi göründükleri bu ilkeleri kendi çıkarları doğrultusunda yorumlamışlardır. İttifak devletleri ise bu ilkeleri barışın anahtarı olarak görüp benimsemişlerdir.
- ⇒ Savaşta sonra prensiplerine uyulmadığını gören ABD belli bir dönem Avrupa siyasetinden çekildi.
- ⇒ İmzalanan antlaşmalarda prensiplere uyulmadı
- ⇒ Kurtuluş Savaşı ve II. Dünya Savaşı’nın çıkması Wilson Prensiplerinin amacına ulaşmadığını gösterir.

Paris Konferansı (18 Ocak 1919)

- ⇒ İtilaf Devletleri yenilen devletlerle imzalanacak barış antlaşmalarının şartlarını tespit etmek ve bozulan dengeleri kendi lehlerine kurmak için Paris’te bir barış konferansı toplamıştır.
- ⇒ Bu konferansa 32 devlet katılmıştır.
- ⇒ Konferans, İngiltere ve Fransa’nın etkisi altında kalmıştır.
- ⇒ Paris’te ilk olarak Milletler Cemiyeti’nin kurulması kararlaştırılmıştır.
- ⇒ Ancak ABD diğer konularla fazla ilgilenmemiş ve yalnızlık politikasına geri dönmüştür.
- ⇒ En fazla tartışılan mesele Osmanlı ile imzalanacak olan antlaşma olmasına rağmen; aralarında çıkar çatışmasına düşen galipler, Osmanlı ile imzalanacak olan antlaşmayı karara bağlayamamışlardır.
- ⇒ Batı Anadolu’nun kendisine bırakılması için çaba harcayan Yunanistan, konferansa Batı Anadolu’da Rumların çoğunlukta olduğunu gösteren ve İzmir civarında Rumların Türkler tarafından katledildiğini ileri süren sahte raporlar ile geldi.
- ⇒ Güçlü bir İtalya’nın Batı Anadolu’da varlığını istemeyen İngiltere, Yunanistan’ın verdiği sahte raporları kullanarak İzmir ve civarının Yunanistan tarafından işgal edilmesini konferansa kabul ettirdi. İtalya ise bu durumdan dolayı konferansı terk etti.
- ⇒ İtilaf Devletleri arasında ilk çatlak oluştu.
- ⇒ Osmanlı ülkesini milletler prensibine göre bölerek; ilgilendiği bölgeleri **mandater sistem** aldatmacası ile sömürü sınırları içine almak isteyen İngiltere, konferansa Kürt, Ermeni, Rum ve Arapları da davet etti. Bu milletler konferansa İngiliz çıkarlarına hizmet edecek şekilde sahte raporlarla geldiler.
- ⇒ İlk defa bu konferansta Doğu Anadolu’da bir Ermeni devletin kurulmasına karar verildi.

- ⇒ Wilson Prensipleri’nde kurulması istenen **Milletler Cemiyeti** (Cemiyet-i Akvam) kurulmuştur.
- ⇒ Görevi uluslararası anlaşmazlıkları çözümleyerek dünya barışının devamını sağlamak olan bu cemiyet, İngiliz çıkarlarına hizmet etmekten başka bir işe yaramamıştır.
- ⇒ Kurtuluş Savaşı ve İkinci Dünya Savaşı’nın çıkması bu durumu açıkça göstermektedir. Bu cemiyetin iç tüzüğü Birinci Dünya Savaşı sonucunda imzalanan bütün antlaşmalara konulmuştur.
- ⇒ Bu cemiyetin kurulması Wilson Prensipleri’nin kısmen uygulandığını gösterir.
- ⇒ İngiltere ve Fransa, ABD ve dünya kamuoyuna dürüst görünerek sömürgeciliklerini devam ettirebilmek için; yeni kurulan bir devletin büyük bir devlet tarafından Milletler Cemiyeti adına yönetilmesi esasına dayanan **Mandater Sistem** düşüncesini konferansa kabul ettirdiler. Bu sistem sömürgeciliğin şekil değiştirmiş halidir.

İzmir’in İşgali (15 Mayıs 1919)

Yunanlılar, Paris Konferansı’na verdirttikleri karar doğrultusunda İzmir’i işgal etmişlerdir.

İşgalin Önemi:

- ⇒ Kuvayı Milliye ortaya çıkmaya başladı.
- ⇒ Milli bilinç uyandı.
- ⇒ Halkı Milli Mücadele için örgütlemek kolaylaştı.
- ⇒ Mitingler düzenlendi.
- ⇒ Redd-i İlhak Cemiyeti kuruldu.
- ⇒ Halk, işgalcilere güvenilemeyeceğini anladı.

Amiral Bristol Raporu:

İzmir’in işgali dünya kamuoyunda büyük bir yankı ve kınamaya sebep olunca; olayın sorumlusu durumunda olan İtilaf Devletleri kamuoyunu yatıştırmak ve İzmir bölgesindeki durumu öğrenebilmek için bölgeye Amiral Bristol önderliğinde bir heyet göndermişlerdir.

Bristol Raporu’nun İçeriği:

- ⇒ Bölgedeki olayların sorumlusu Türkler değil; Rumlardır.
- ⇒ Bölgede Türkler çoğunlukta.
- ⇒ Yunanlıların bölgeyi işgali ilhaka yöneliktir. Bölgenin güvenliğini sağlamaya yönelik değildir.
- ⇒ Bölgeden Yunanlılar çekilerek; bölgeye İtilaf devletlerinin güvenlik birlikleri yerleşmelidir.

Bristol Raporu’nun Önemi:

- ⇒ Yunanlıların Paris Konferansı’na sahte rapor verdiği ortaya çıkmıştır.
- ⇒ Yunan işgalinin niteliği dünyaya duyurulmuştur.
- ⇒ İşgalin gereksiz ve haksız olduğu belirtilmiştir.
- ⇒ İlk defa uluslararası bir belge Türk Milli Mücadelesi’nin haklılığını göstermiştir.

MEMLEKETİN İÇ DURUMU VE CEMİYETLER

- ⇒ Osmanlı Devleti, Birinci Dünya Savaşı'ndan çok ağır bir güç kaybı ile çıktı.
- ⇒ Savaş sonunda imzalanan Mondros Ateşkes Antlaşması şartları daha da ağırlaştırdı.
- ⇒ Devleti, savaşa sürükleyen İttihat ve Terakki'nin lider kadrosu yurt dışına kaçtılar.
- ⇒ İtilaf Devletleri ise, antlaşmanın 7. maddesine dayanarak işgal bölgelerini genişlettiler.
- ⇒ İstanbul Hükümeti'nin çaresizliği ve acizliği karşısında Türk milleti örgütlenmeye başladı.
- ⇒ Kuvay-ı Milliye ve Müdafaa-i Hukuk Cemiyetleri şeklinde olan bu örgütlenme tüm Anadolu'ya yayıldı.
- ⇒ Bu arada İtilaf Devletleri'nin kışkırtmaları ile harekete geçen azınlıklar da örgütlendiler.

Amaçları yönünden bu cemiyet örgütlenmeleri üç gruba ayrılır:

- ⇒ Azınlıkların Kurduğu Cemiyetler
- ⇒ Millî Varlığa Düşman Cemiyetler
- ⇒ Millî Cemiyetler

Azınlıkların Kurduğu Cemiyetler

1. Mavri Mira Cemiyeti: Fener Rum patrikhanesi tarafından kuruldu. Bizans İmparatorluğunu yeniden canlandırmayı ve Ege'de ilerleyen Yunanlılara yardım ederek Batı Anadolu ve Trakya'yı Yunanistan'a katmayı amaçlıyordu. (Megali İdea / Büyük İdeal) Yunan Kızılhaçı, Göçmenler Komisyonu ve Rum izcilik kuruluşları bu cemiyetin alt kollarıydı.

2. Pontus Rum Cemiyeti: 1904'de Merzifon'da Amerikan Koleji'nde kuruldu. Batum'dan Sinop'a kadar uzanan ve merkezi Samsun veya Trabzon olabilecek bir Rum devleti kurmayı amaçlıyordu.

AÇIKLAMA: MÖ 281'de kurulan Pontus Devleti'ni MS 63'de Romalılar yıktı. 1204'de tekrar kurulan Pontus Devleti'ni 1461'de Fatih Sultan Mehmet yıktı.

3. Kardos Cemiyeti: Bu cemiyet Rum göçmenlerine yardımcı olmak görüntüsü altında Pontus Cemiyetine yardımcı oluyordu.

4. Etnik-i Eterya Cemiyeti: Bu cemiyet bağımsız Yunanistan'ı oluşturmak için 1814 yılında, Filiki Eterya adıyla kurulmuştur. Dünya Savaşından sonra ise Yunanistan'ı büyütmek ve Bizans Devleti'ni kurmak için çalıştı.

5. Hınçak ve Taşnak-Sütyun Cemiyetleri: Doğu Anadolu toprakları, Çukurova toprakları ve Kara Deniz bölgesinin bir kısmını Ermenistan'a katmak için çalıştılar.

6. Makabi-Alyans İsrailit Cemiyetleri: Yahudi devleti kurmak için çalışmışlardır. Ekonomik çıkarlarının korunması ön planda olmuştur.

7. Rum-Ermeni Birlik Komitesi: Rum ve Ermeni cemiyetleri arasındaki koordinasyonu sağladı.

AÇIKLAMA:

- ⇒ Azınlıklar Türkleri Hristiyan katliamı yapıyor olarak göstererek Anadolu'nun işgalini başlatmak istediler.
- ⇒ Azınlıklar giriştikleri yıldırma faaliyetleri ile hedefledikleri bölgelerden Türkleri kaçırarak ilgili bölgelerde çoğunluk olmak istediler.

Azınlık Cemiyetleri'nin Özellikleri:

- ⇒ Wilson Prensiplerinden ilham aldılar.
- ⇒ Mondros Mütarekesi, azınlıkların çalışmaları için uygun zemin oluşturdu.
- ⇒ Azınlıklar Osmanlı ülkesini sömürmek isteyen işgalciler tarafından kullanıldılar.
- ⇒ Kiliseleri ve yabancı okullarını üs edindiler.
- ⇒ İşgal devletlerinden yardım gördüler.
- ⇒ Çıkardıkları olaylar ile TBMM'yi meşgul ettiler.

Millî Varlığa Düşman Cemiyetler

1. Sulh ve Selamet-i Osmaniye Cemiyeti: Kurtuluşun padişahın emirlerine bağlı kalmakla mümkün olacağını savunmuştur.

2. Teali İslam Cemiyeti: Kurtuluşun halifenin emirlerine ve İslâm'ın prensiplerine uymakla mümkün olacağını savunmuştur.

3. İngiliz Muhipleri Cemiyeti: Kurtuluşun İngilizlerin himayesi ile mümkün olacağına inanıyordu. Bu cemiyet, Damat Ferit Paşa hükümeti tarafından da desteklenmiştir.

4. Wilson Prensipleri Cemiyeti: Bu cemiyetin taraftarları Wilson İlkelerinden ilham almıştır. Kurtuluşun ABD mandasına girmekle mümkün olacağına inanmışlardır.

5. Kürt Teali Cemiyeti: Bu cemiyetin taraftarları Wilson Prensiplerine dayanarak; halifeye bağlı olarak bir Kürt devleti kurmayı planlamışlardır.

6. Hürriyet ve İtilaf Fırkası: 1911 yılında İttihat ve Terakki Partisi'ne karşı kuruldu. 1918'den itibaren yönetimde etkili olmaya başladı. Anadolu hareketini İttihatçıların hareketi olarak gören parti Kurtuluş Savaşına karşı gelişin liderliğini üstlendi.

Millî Cemiyetler

1. Trakya Paşaeli Cemiyeti: Mavri Mira Cemiyetinin Trakya'ya yönelik olarak yürüttüğü bölücü faaliyetlere

karşı kurulmuştur. İstanbul ve boğazların işgal edilmesi bu cemiyetle Anadolu'nun bağlantısını kesmiştir. Bu cemiyet Osmanlı Devleti'nin yıkılması halinde Trakya'da bir cumhuriyet kurmayı planlamaktadır. Edirne Kongresini düzenlemiştir.

2. İzmir Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti: Ege Bölgesinde Yunanlıların bölücü faaliyetlerine karşı çalıştı. 17 - 19 Mart 1919 tarihinde İzmir'de Müdafaa-i Hukuk Kongresi'ni düzenledi.

3. Kilikyalılar Cemiyeti: Adana ve civarının Ermeni ve Fransızlara karşı bütünlüğünü korumak için kuruldu

4. Redd-i İlhak Cemiyeti: İzmir'in işgaline tepki olarak kuruldu. Balıkesir ve Alaşehir kongrelerini düzenleyerek Ege Bölgesi'ni örgütledi. Kuvay-ı Milliye'yi harekete geçirerek silahlı direniş başlattı.

5. Trabzon Muhafaza-i Hukuk-ı Milliye Cemiyeti: Orta ve Doğu Karadeniz'deki Rum ve Ermeni faaliyetlerine karşı kuruldu. Erzurum Kongresi'nin toplanmasına yardımcı oldu. Erzurum Kongresi'nde Doğu Anadolu Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti ile birleşti.

6. Milli Kongre Cemiyeti: İstanbul'da kuruldu. İlk defa **Kuvay-ı Milliye** tabirini kullandı. Milli mücadele için birleşmeyi savundu. Genelde basın yayın yoluyla propagandayı ilke edindi. 16 Mart 1920'de İstanbul'un işgaliyle bu cemiyet dağıldı.

7. Doğu Anadolu Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti: Doğu Anadolu'nun Ermenilere karşı bütünlüğünü korumak için kuruldu. XV. kolordunun Erzurum'da dağılmamış halde olması bu cemiyeti daha da etkin hale getirdi. Erzurum Kongresini düzenledi. Le Pays Gazetesi'ni çıkardı. Cemiyet; Türkleri azınlıklara göre daha güçlü tutmak için **şu kararları aldı:**

- ⇒ İşgallere karşı dilenilecektir.
- ⇒ Basın yayın yoluyla propaganda yapılacaktır
- ⇒ Bölge dışına göç edilmeyecektir.
- ⇒ Bilim, iktisat ve din teşkilatları kurulacaktır.

Milli Cemiyetlerin Özellikleri

- ⇒ Türk halkının Mondros Mütarekesi'ne ilk tepkisidir.
- ⇒ Basın yayın faaliyetlerinin elverişli olmasından, elçiliklerin varlığından ve merkez durumunda olmasından dolayı İstanbul'u merkez edindiler.
- ⇒ Milli Mücadele'ye örgütsel zemin hazırladılar.
- ⇒ Halk arasında milli bilinci uyandırdılar.
- ⇒ İşgalleri ve azınlıkların bölücü faaliyetlerini önlemeye çalıştılar.
- ⇒ Bölgesel niteliklidirler.
- ⇒ Mustafa Kemal gibi birleştirici bir liderden yoksun oluşları en büyük eksiklikleridir.
- ⇒ İstanbul hükümetine, bağlı olmadıkları gibi; karşı da değillerdir.
- ⇒ Sivas Kongresi'nden önceki en büyük eksiklikleri tek elden idare edilmemeleridir.

- ⇒ Milliyetçilik ve vatanseverlik duyguları ile kurulmuşlardır.
- ⇒ Önce basın yayın yoluyla propagandayı ilke edindiyeler de; kanlı işgallerin başlamasıyla silahlı mücadeleyle başladılar.
- ⇒ Programları, bölgesel kurtuluşa yöneliktir. Bütünü, tüm yurdu kapsayan plan ve programları yoktur.
- ⇒ Sivas Kongresi'nde Anadolu ve Rumeli Cemiyeti adı altında birleştiler.

İŞGALLER

İşgalcilerin İşgallere Hazırladığı Zemin

- ⇒ Mondros Mütarekesi'ne 7 ve 24. maddeler konu.
- ⇒ Osmanlı ordusu terhis edildi.
- ⇒ Osmanlı'nın savaş araç ve gereçleri kontrol altına alındı.
- ⇒ Haberleşme ve ulaşım kontrol altına alındı.
- ⇒ Osmanlı yönetimi denetim altına alındı.
- ⇒ Boğazlar denetim altına alınarak Anadolu ile Rumeli'nin bağlantısı kesildi.
- ⇒ Azınlıklar kışkırtıldı.

İşgaller Mondros Ateşkes Antlaşması'na dayanılarak başlamıştır. 3 Kasım 1918'de Musul'u işgal ederek İngilizler işgal faaliyetlerini başlattılar. 13 Kasım 1918'de ise Yunanlılar da içinde olmak üzere İtilaf donanması İstanbul'u filen işgal etti.

AÇIKLAMALAR:

- ⇒ İşgallere karşı ilk tepki, 19 Aralık 1918'de Hatay'a bağlı Dört Yol'un Karakese Köyü'nde Mehmet Kara'nın Fransızlara attığı kurşundur.
- ⇒ Batı cephesinde ilk Kuva-yı Milliye direnişi ise Ali Çetinkaya komutasında Ayvalık'ta, Yunanlılara karşı, gerçekleşti.

İşgal edilen Yerler:

İngilizlerin İşgalleri: Çanakkale, Musul, Batum, Antep, Maraş, Konya, Bilecik, Samsun, Merzifon

Fransızların İşgalleri: Adana, Dört Yol, Mersin, Osmaniye, Afyon, Antep, Maraş, Urfa

İtalyanların İşgalleri: Antalya, Kuşadası, Fethiye, Marmaris, Bodrum

İtilaf Devletleri'nin İstanbul'a Gelişi (13 Kasım 1918)

- ⇒ Mondros Ateşkesi'nin imzalanmasından sonra 13 Kasım 1918 günü İtilaf kuvvetleri donanması İstanbul'a geldi.
- ⇒ Donanmanın İstanbul'a geliş amacı; Osmanlı Hükümeti'ni baskı altına alıp işgalleri kolaylaştırmaktır.

- ⇒ İstanbul'a gelen İtilaf kuvvetleri, önemli yerleri ve devlet kurumlarını işgal ettiler.

Padişahın ve Osmanlı Devleti'nin Duruma Bakışı

- ⇒ Mondros Ateşkesi'nden sonra başlayan işgaller karşısında İstanbul Hükümeti, çaresiz kaldı.
- ⇒ 8 Ekim 1918'de İttihat ve Terakki liderleri ülkeden kaçınca **Ahmet İzzet Paşa Hükümeti** kuruldu. Fakat bu hükümet, uzun ömürlü olmadı.
- ⇒ 11 Kasım 1918'de **Tevfik Paşa Hükümeti** kuruldu. Tevfik Paşa Hükümeti, İngilizlerin baskısıyla meclisi kapattı, bir süre sonra da istifa etti.
- ⇒ 4 Mart 1919'da **Damat Ferit Paşa Hükümeti** kuruldu.
- ⇒ Damat Ferit Paşa, padişah Vahdettin'de ayrı hareket ederek, ülkede iki başlı bir yönetim oluşturdu. İngiliz yanlısı politikalar izledi.

Mustafa Kemal'in İstanbul'a Gelişi ve Duruma Bakışı

- ⇒ Birinci Dünya Savaşı'nın son günlerinde Mustafa Kemal, Suriye'de VII. Ordu Kumandanıydı.
- ⇒ Mondros Ateşkesi'nden sonra Alman subayı Liman von Sanders'in yerine Yıldırım Orduları Grubu Komutanlığı'na getirilen Mustafa Kemal, Mondros Ateşkes Antlaşması'nın hükümlerine karşı çıkarak işgaller konusunda hükümeti uyardı.
- ⇒ Mustafa Kemal, İstanbul'un işgal edildiği gün İstanbul'a geldi (13 Kasım 1918).
- ⇒ Boğazda İtilaf donanmasını gören Mustafa Kemal o gün; "**Geldikleri gibi giderler!**" dedi.
- ⇒ Mustafa Kemal, İstanbul'da yurdun nasıl kurtarılacağı ile ilgili arayışlar içindeydi. Bu aşamada Padişah Vahdettin ile de görüştü.
- ⇒ O, bu görüşmeler sonrasında memleketin içinde bulunduğu durumdan kurtulması için İstanbul'dan çıkıp milletin içine girmek ve orada çalışmak olduğuna karar verdi.

MUSTAFA KEMAL'İN HAYATI

Öğrenim Hayatı

- ⇒ Mustafa Kemal Atatürk, 1881 yılında Selânik'te Kocakasım Mahallesi, Islâhhâne Caddesi'ndeki üç katlı pembe evde doğdu.
- ⇒ Babası bir gümrük memuru olan Ali Rıza Efendi, annesi Zübeyde Hanım'dır.
- ⇒ aba tarafından dedesi Hafız Ahmet Efendi XIV-XV. yüzyıllarda Konya ve Aydın'dan Makedonya'ya yerleştirilmiş Kocacık Yörüklerindendir.
- ⇒ Annesi Zübeyde Hanım ise Selânik yakınlarındaki Langaza kasabasına yerleşmiş eski bir Türk ailesinin kızıdır.
- ⇒ Milis subaylığı, evkaf kâtipliği ve kereste ticareti yapan Ali Rıza Efendi, 1871 yılında Zübeyde Hanım'la evlendi.
- ⇒ Atatürk'ün beş kardeşinden dördü küçük yaşlarda öldü sadece Makbule (Atadan) 1956 yılına kadar yaşadı.

- ⇒ Küçük Mustafa öğrenim çağına gelince Hafız Mehmet Efendi'nin mahalle mektebinde öğrenime başladı, sonra babasının isteğiyle Şemsi Efendi Mektebi'ne geçti.
- ⇒ Ancak Mustafa Kemal babasını çok küçük yaşlarda kaybetti (1888).
- ⇒ Bu nedenle okuldan ayrılmak zorunda kaldı. Mustafa ve annesi dayıları ile birlikte yaşamak üzere taşraya Rapla Çiftliği'ne gittiler. Onu annesi büyüttü.
- ⇒ Mustafa çiftlikte çalışmaya başlamış, ancak annesi okula gitmemesi nedeniyle endişelenmeye başlamıştı. Sonunda, annesinin Selânik'teki kız kardeşi ile birlikte yaşamalarına karar verildi. Böylece Mustafa Selânik'e dönüp okulunu bitirdi.
- ⇒ Selânik Mülkiye Rüştiyesi'ne kaydoldu.
- ⇒ Kısa bir süre sonra 1893 yılında Askeri Rüştiye'ye girdi. Bu okuldaki Matematik öğretmenini Mustafa Bey adına "Kemal" i ilave etti. Askeri Rüştiyeyi 1895 yılında bitirdikten sonra, Mustafa Kemal, Manastır'daki Askeri İdadiye girdi.
- ⇒ 1899 yılında Manastır Askeri İdâdi'sini bitirip, 3 Mart 1899'da İstanbul'da Harbiye'nin hazırlık sınıfına kaydoldu. 1902 yılında teğmen rütbesiyle mezun oldu.
- ⇒ Harp Akademisi'ne devam etti. 11 Ocak 1905'te kurmay yüzbaşı rütbesiyle Akademi'yi tamamladı.

Atatürk'ün Okuduğu Okullar:

- ⇒ Mahalle Mektebi,
- ⇒ Şemsi Efendi İlkokulu,
- ⇒ Mülkiye Rüştiyesi,
- ⇒ Selânik Askeri Rüştiyesi,
- ⇒ Manastır Askeri İdadisi,
- ⇒ İstanbul Harp Okulu
- ⇒ Harp Akademisi

Askerlik Hayatı

- ⇒ 1905-1907 yılları arasında Şam'da V. Ordu emrinde görev yaptı.
- ⇒ Arkadaşları ile Şam'da "Vatan ve Hürriyet" adında bir dernek kurdu.
- ⇒ 1907'de Kolağası (Kıdemli Yüzbaşı) oldu. Manastır'a III. Ordu'ya atandı.
- ⇒ 19 Nisan 1909'da İstanbul'a giren Hareket Ordusu'nda Kurmay Başkanı olarak görev aldı.
- ⇒ 1910 yılında Fransa'ya gönderildi. Picardie Manevraları'na katıldı.
- ⇒ 1911 yılında İstanbul'da Genel Kurmay Başkanlığı emrinde çalışmaya başladı.
- ⇒ 1911 yılında İtalyanların Trablusgarp'a hücumu ile başlayan savaşta, Mustafa Kemal kendi isteğiyle bir grup arkadaşıyla birlikte Trablus'a gitti; Tobruk ve Derne savunmalarında görev aldı. Mustafa Kemal henüz Libya'da iken Balkan Savaşı başladı.
- ⇒ Mustafa Kemal Gelibolu ve Bolayır'daki birliklerle savaşa katıldı. Dimetoka ve Edirne'nin geri alınışında büyük hizmetleri görüldü.
- ⇒ Balkan Savaşı'nda (1912-1914) başarılı bir kumandan olarak hizmet verdi.

- ⇒ Balkan Savaşı sonunda, Mustafa Kemal Sofya'ya askeri ataşe olarak atanmıştır.
- ⇒ 22 Aralık 1911'de İtalyanlara karşı Tobruk Savaşını kazandı. 6 Mart 1912'de Derne Komutanlığına getirildi.
- ⇒ 1913 yılında Sofya Ateşemiliterliği'ne atandı. Bu görevde iken 1914 yılında yarbaylığa yükseldi. Ateşemiliterlik görevi Ocak 1915'te sona erdi. Bu sırada Birinci Dünya Savaşı başlamış ve Osmanlı İmparatorluğu savaşa girmek zorunda kalmıştı. Mustafa Kemal 19. Tümeni kurmak üzere Tekirdağ'da görevlendirildi.
- ⇒ 18 Mart 1915'te Çanakkale Boğazını geçmeye kalkan İngiliz ve Fransız donanması ağır kayıplar verince Gelibolu Yarımadası'na asker çıkarmaya karar verdiler. 25 Nisan 1915'te Arıburnu'na çıkan düşman kuvvetlerini, Mustafa Kemal'in komuta ettiği 19. Tümen Conkbayırı'nda durdurdu. Mustafa Kemal, bu başarı üzerine albaylığa yükseldi.
- ⇒ İngilizler 6-7 Ağustos 1915'te Arıburnu'nda tekrar taarruza geçti. 8 Ağustos 1915 tarihinde Anafartalar Grup Kumandanlığına getirildi.
- ⇒ Birinci Dünya Savaşı esnasında, Anafartalar'daki Türk kuvvetlerine kritik bir zamanda kumanda etti. Bu sırada Çanakkale Boğazı'na çıkarma yapılmış ve Mustafa Kemal bu durumu kişisel gayretiyle kurtarmıştır. Savaş esnasında, Mustafa Kemal'in kalbinin üzerine bir şarapnel parçası isabet etmiş, ancak göğüs cebinde bulunan saati onun hayatını kurtarmıştır.
- ⇒ Anafartalar Grubu Komutanı Mustafa Kemal 9-10 Ağustos'ta Anafartalar Zaferini kazandı. Bu zaferi 17 Ağustos'ta Kireçtepe, 21 Ağustos'ta II. Anafartalar zaferleri takip etti.
- ⇒ Çanakkale Savaşlarında yaklaşık 253.000 şehit veren Türk ulusu onurunu İtilâf Devletlerine karşı korumasını bilmiştir. Mustafa Kemal'in askerlerine verdiği "Ben size taarruzu emretmiyorum, ölmeyi emrediyorum!" emri cephenin kaderini değiştirmiştir.
- ⇒ Mustafa Kemal Çanakkale Savaşları'ndan sonra 1916'da Edirne ve Diyarbakır'da görev aldı.
- ⇒ 1 Nisan 1916'da tümgeneralliğe yükseldi. Rus kuvvetleriyle savaşarak Muş ve Bitlis'in geri alınmasını sağladı.
- ⇒ Daha sonra Kafkaslarda ve Suriye'de hizmet etti. Şam ve Halep'teki kısa süreli görevlerinden sonra 1917'de İstanbul'a geldi.
- ⇒ Veliâht Vahdettin Efendi'yle Almanya'ya giderek cephede incelemelerde bulundu. Bu seyahatten sonra hastalandı. Viyana ve Karisbad'a giderek tedavi oldu.
- ⇒ 15 Ağustos 1918'de Halep'e 7. Ordu Komutanı olarak döndü. Bu cephede İngiliz kuvvetlerine karşı başarılı savunmalar yaptı.
- ⇒ Mondros Mütarekesi'nin imzalanmasından bir gün sonra, 31 Ekim 1918'de Suriye'de bulunan Yıldırım Orduları Grubu Komutanlığına getirildi. Bu ordunun kaldırılması üzerine 13 Kasım 1918'de İstanbul'a dönüp Harbiye Nezâreti'nde göreve başladı.
- ⇒ Mondros Mütarekesi'nden sonra İtilâf Devletleri'nin Osmanlı ordularını işgale başlamaları üzerine Musta-

fa Kemal 9. Ordu Müfettişi olarak 19 Mayıs 1919'da Samsun'a çıktı.

- ⇒ 22 Haziran 1919'da Amasya'da yayımladığı genelgeyle "Milletin istiklâlini yine milletin azim ve kararının kurtaracağını" ilân edip Sivas Kongresi'ni toplantiya çağırdı.
- ⇒ 23 Temmuz -7 Ağustos 1919 tarihleri arasında Erzurum, 4 - 11 Eylül 1919 tarihleri arasında da Sivas Kongresi'ni toplayarak vatanın kurtuluşu için izlenecek yolun belirlenmesini sağladı.
- ⇒ 27 Aralık 1919'da Ankara'da heyecanla karşılandı.
- ⇒ 23 Nisan 1920'de Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin açılmasıyla Türkiye Cumhuriyeti'nin kurulması yolunda önemli bir adım atılmış oldu. Meclis ve Hükümet Başkanlığına Mustafa Kemal seçildi.
- ⇒ Türkiye Büyük Millet Meclisi, **Kurtuluş Savaşı**'nın başarıyla sonuçlanması için gerekli yasaları kabul edip uygulamaya başladı.
- ⇒ Türk Kurtuluş Savaşı 15 Mayıs 1919'da Yunanlıların İzmir'i işgali sırasında düşmana ilk kurşunun atılmasıyla başladı.
- ⇒ 10 Ağustos 1920 tarihinde Sevr Antlaşması'nı imzalararak aralarında Osmanlı İmparatorluğu'nu paylaşan Birinci Dünya Savaşı'nın galip devletlerine karşı önce Kuvâyi Milliye adı verilen milis kuvvetleriyle savaşıldı.
- ⇒ Daha sonra Türkiye Büyük Millet Meclisi düzenli orduyu kurdu, Kuvâyi Milliye ile ordu bütünleşmesini sağlayarak savaşı zaferle sonuçlandırdı.

Siyasi Hayatı

- ⇒ Mustafa Kemal, Harp Akademisi'ndeyken siyasi konulara ilgi duydu.
- ⇒ Osmanlı Devleti'nin tarihi ömrünü tamamladığı ve milli egemenliğe dayalı yeni bir devlet kurmak gerektiği düşüncesini benimsedi.
- ⇒ Şam'da görevliyken arkadaşlarıyla Vatan ve Hürriyet Cemiyeti'ni kurdu.
- ⇒ Daha sonra Selanik'e geçerek İttihat ve Terakki Cemiyeti'ne katıldı. Ancak bir süre sonra görüş ayrılığı yaşayarak ayrıldı.
- ⇒ Mondros Ateşkesi sonrası, işgaller başlayınca Mustafa Kemal, Anadolu'da Kurtuluş Savaşı'nı başlattı. Örgütlenme aşamalarında olan kongrelere başkanlık yaptı.
- ⇒ TBMM2nin ilk meclis başkanı, cumhuriyetin ilanından sonra ilk cumhurbaşkanı oldu.

Atatürk'ün Kişiliği ve Özellikleri

Vatan ve Millet Sevgisi

Atatürk, kendi milletini ve bütün insanları samimî duygularla seven, iyi kalpli bir insandı. Bütün milletleri bir vücut, her milleti de bu vücudun bir organı olarak görürdü. Dünyanın herhangi bir yerinde bir rahatsızlık varsa ilgisiz kalamazdı. "İnsanları mesut edecek tek vasıta, onları birbirlerine yaklaştırarak, onlara birbirlerini sevdirecek, karşılıklı maddî ve manevî ihtiyaçlarını karşılamaya yarayan hareket ve enerjidir" derken insanlar için ne kadar iyi duygular beslediğini açıklıyordu.

Atatürk, çocukları ve gençleri çok sever, onların en iyi şartlarda yetişip yükselmesini isterdi. Çünkü bir milletin ancak iyi nesiller yetiştirebilirse yükseleceği düşüncesini taşıyordu.

Önder Oluşu

İşgal günlerinde, toplumu olaylar karşısında yönlendirecek bir öndere ihtiyaç vardı. İşte o karanlık günlerde Atatürk, millete rehber oldu. Anadolu'ya geçerek kongreler topladı. Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin açılmasını sağladı. Millî Mücadele, Atatürk'ün önderliğinde başarıya ulaştı. Türk Milleti'nin her alanda çağdaşlaşmasını hedef alan inkılâplar onun önderliğinde gerçekleşti. O'nun ilke ve inkılâpları, Türk milletine günümüzde de rehber olmaya devam etmektedir. Mustafa Kemal Atatürk, askerî zaferlerini ve başardığı inkılâpları kendisine mal etmemiştir. Büyük eserlerin, ancak büyük milletle başarılabilirliğine inanan bir önderdi.

Çok Yönlülüğü

Mustafa Kemal Atatürk, çok yönlü ve üstün kişiliği olan bir liderdir. Birinci Dünya Savaşı sonunda imzalanan Mondros Ateşkes Anlaşması'yla ortaya çıkan tehlikeli durumu ilk olarak görüp milletin dikkatini çeken odur. Mustafa Kemal, Amasya Genelgesi'nde, vatanın bütünlüğünün ve milletin istiklâlinin tehlikede olduğunu söyledi. Erzurum Kongresi'nde, millî sınırlar içinde vatanın parçalanmaz bir bütün olduğunu bütün dünyaya ilân etti. Kurtuluş Savaşı'nı bunun için başlattı. Bu konuda hiçbir taviz vermedi. Vatan savunmasını her şeyin üzerinde tuttu. Sakarya Savaşı sırasında "Vatanı her karış toprağı, vatandaşın kanıyla ıslanmadıkça terk olunamaz" diyerek bu konudaki kararlılığını gösterdi.

İleri Görüşlülüğü

Mustafa Kemal Atatürk, daha Birinci Dünya Savaşı devam ederken Osmanlı Devleti'nin hızla felâkete doğru sürüklendiğini görüp çareler aramaya başlamıştır. Ülkemizin içinde bulunduğu durumu en doğru şekilde tespit etmiş ve ileri için en doğru kararları almıştır.

Atatürk'ün gençlere söylediği "Yolunda yürüyen bir yolcunun yalnız ufkunu görmesi kâfi değildir. Muhakkak ufkun ötesini de görmesi ve bilmesi lâzımdır" sözü, onun ileri görüşlü bir lider olduğunu açıkça ortaya koymaktadır.

Açık Sözlülüğü

Mustafa Kemal Atatürk, doğru bildiği şeyleri açıkça söylemekten çekinmezdi. Şu sözleri bunun en güzel örneğidir: "Ben düşündüklerimi sevdiklerime olduğu gibi söyledim. Aynı zamanda lüzumu olmayan bir sırrı kalbimde taşımak iktidarında olmayan bir adamım. Çünkü ben bir halk adamıyım. Ben düşündüklerimi daima halkın huzurunda söylemeliyim."

Öğreticiliği

Atatürk, kararlı ve mücadeleci bir liderdi. Güçlükler karşısında yılmayan, ümitsizliğe düşmeyen kişiliği onun Millî Mücadele'nin lideri olmasını sağlamıştır. Samsun'a çıktıktan sonra, Kâzım Karabekir Paşaya çektiği bir telgraf-ta, o günlerdeki ağır durumu belirttikten sonra "Bununla beraber bütün umutlar kaybolmuş değildir. Memleketi bu durumdan ancak Türk milletinin mukavemet azmi kurtarabilir" diyordu. Eskişehir-Kütahya Savaşları'ndan sonra Yunanlılar, Ankara'ya doğru ilerlemeye başladıkları zaman, Mustafa Kemal, Türkiye Büyük Millet Meclisi tarafından başkomutanlık görevine getirilmişti. Başkomutan olarak yaptığı ilk konuşmasındaki **"Milletimizi esir etmek isteyen düşmanları, behemehal (ne yapıp edip) yeneceğimize dair güvenim bir dakika olsun sarsılmamıştır"** sözleri onun hiçbir zaman ümitsizliğe yer vermediğini ve mücadelesindeki kararlılığı gösteren başka bir örnektir.

Planlılığı

Atatürk, bütün çalışmalarını bir plân dahilinde yapardı. Bir işe karar verdiğinde; bu kararı bütün yönleriyle inceleyerek, en iyi sonucu alacak şekilde uygulamaya geçerdi. Mustafa Kemal, yapacağı inkılâpları önceden düşünmüş, kamuoyunu bu değişiklikler konusunda aydınlattıktan sonra inkılâplarını yapmıştır. Kurtuluş Savaşı'nın plânını, İstanbul'dan Anadolu'ya geçmeden önce yapmış ve bunu yakın arkadaşlarıyla tartışmıştı. Zamanı geldikçe düşüncüklerini uyguladı. Uygulamaya başladıktan sonra hiç taviz vermedi. Bütün hayatı boyunca metotlu çalışmayı hiç bırakmadı.

Tarihine Bağlılığı

Atatürk, tarihte büyük devletler kuran ve yüksek bir medeniyet meydana getirmiş olan Türk Milleti'nin büyüklüğüne inanan ve bununla gurur duyan bir insandı. Atatürk; kahramanlık, vatan sevgisi, çalışkanlık, bilim ve sanata önem verme gibi değerlerin, Türklüğün yüksek vasıflarından olduğunu ifade etmiştir. O, milletin bu özelliklerini her fırsatta dile getirip insanlık ailesi içinde lâyık olduğu yeri almasına çalıştı. Milletimizin yüksek karakteri, çalışkanlığı, zekâsı ve ilme bağlılığı ile millî birlik ve beraberlik duygusunu geliştirmeyi başlıca ilke kabul etti. Ona göre: **"... Türklüğün unutulmuş büyük medenî vasfı ve büyük medenî kabiliyeti, bundan sonraki gelişmesi ile geleceğin yüksek medeniyet ufkundan yeni bir güneş gibi doğacaktır".**

Birleştirici ve Bütünleştiriciliği

Atatürk'ün birleştirici ve bütünleştirici özelliği sayesinde, Millî Mücadele başarıya ulaşmıştır. Atatürk, Millî Mücadelenin karanlık günlerinde, değişik fikirlere sahip insanları bir mecliste, kendi etrafında toplamayı başardı. Kısacası, Atatürksüz Millî Mücadele düşünülemezdi. Atatürk'ün birleştirici gücü, kişisel özelliğinden ve karakterinden geliyordu. O, yalnız askerlerin değil, sivil halkın da güvenini kazanmıştı.

İnkılâpçılığı

Atatürk, milletimizi çağdaş medeniyet seviyesinin üstüne çıkaracak ileri bir zihniyetin yerleşmesi çabasıydı. Bu yolda birtakım inkılâplar yaptı. İnkılâpların amacı, modern bir devlet, çağdaş bir toplum meydana getirmektir. Atatürk, Türk Milleti'nin çağdaş milletlerin seviyesine çıkartmak için siyasal, toplumsal, ekonomik alanlarda inkılâplar yapmıştır. O'nun şu sözleri inkılâpçı karakterini ortaya koyar:

"Büyük davamız, en medenî ve en müreffeh millet olarak varlığımızı yükseltmektir. Bu yalnız kurumlarında değil, düşüncelerinde de temelli inkılâp yapmış olan büyük Türk Milleti'nin dinamik idealidir. Bu ideali en kısa zamanda başarmak için, fikir ve hareketi beraber yürütmek mecburiyetindeyiz".

Devlet Adamlığı

İyi bir yönetici, milletin huzur ve saadetini sağlamak için çalışır. Mustafa Kemal Atatürk, bütün hayatı boyunca bunu yapmaya çalıştı. Milleti için çalışmayı bir görev saydı. **"Millete efendilik yoktur. Hadimlik vardır. Bu millete hizmet eden, onun efendisi olur"** sözü ile yöneticilerde bulunması gereken özelliği belirtmiştir. Mustafa Kemal, hayatı boyunca Türk devletinin ve milletin çıkarlarını kendi çıkarlarının üstünde tutan, ender devlet adamlarından birisidir. Savaşta kahramanlığı kadar, devlet kurup yönetmedeki ustalığı, ileri görüşlülüğü ve barışseverliği ile Atatürk, tarihte eşine az rastlanan bir yöneticidir.

Sanatseverliği

Atatürk, Türk milletin manevî ihtiyaçlarının da karşılanması gerektiğini biliyor ve bu nedenle kültürel kalkınmaya büyük önem veriyordu. Atatürk, Türk kültür ve sanatını dünyaya tanıtmak için çok çalıştı. Bu konuda araştırmalar yapılmasını, sergiler açılmasını ve kültürle ilgili kongreler düzenlenmesini teşvik etti. Sanat ve sanatçılar hakkında takdir ve teşvik edici sözler söyledi. **Bunlardan bazıları:**

"Sanatsız kalan bir milletin hayat damarlarından biri kopmuş demektir."

"Hepiniz mebus olabilirsiniz, vekil olabilirsiniz, hatta cumhurbaşkanı olabilirsiniz fakat bir sanatkâr olamazsınız."

"Bir millet, sanat ve sanatkârdan mahrum ise tam bir hayata malik olamaz."

Atatürk, sanatçı yetiştiren kurumlar açtı. Çağdaş Türk sanatını geliştirmek amacıyla Avrupa'ya resim, heykel ve müzik öğrenimi için gençler gönderdi. Bu durum, onun sanata ve sanatçıya ne kadar önem verdiğini gösterir.

KURTULUŞ SAVAŞI

Kurtuluş Savaşı'nın Genel Özellikleri:

- ⇒ Halk kongreler yolu ile örgütlenip birleştirilmiştir.
- ⇒ Güneyde Fransız ve Ermenilere karşı Kuva-yı Milliye; Doğu Anadolu'da Ermenilere karşı, Osmanlı'dan kalan XV. Kolordu; Batı Anadolu'da Yunanlılara karşı, TBMM'nin kurduğu, düzenli ordu kullanılmıştır.
- ⇒ Ordu taarruz gücüne ulaşana kadar Yunanlılara karşı batı cephesinde savunmada kalınmıştır.
- ⇒ Kurtuluş Savaşı'nda bağımsızlık ve egemenlik birliğine yürütülmüştür.
- ⇒ Kurtuluş Savaşı, Türk milletinin I. Dünya savaşının sonuçlarına bir tepkisidir.
- ⇒ Mondros Mütarekesinin Osmanlı devletini etkisiz duruma getirmesi, kurtuluş mücadelesini halkın yapmasına sebep olmuştur.
- ⇒ Kurtuluş savaşı için ilk adımları milli cemiyetler atmış, kurtuluşu TBMM tamamlamıştır.
- ⇒ İtalyan ve İngilizlerle askeri mücadele olmamasına rağmen; en fazla diplomatik mücadele İngilizlerle olmuştur.
- ⇒ TBMM'de ilk bunalım ordu, ikinci bunalım ise hükümet meselesinden dolayı çıkmıştır.

HAZIRLIK DÖNEMİ

Kuva-yı Milliye Hareketi'nin Başlaması

Kuva-yı Milliye, işgaller karşısında, halkın harekete geçerek kendi bölgelerini korumaya çalışması hareketidir.

Kuva-yı Milliye'nin Özellikleri

- ⇒ İşgallere tepki olarak ortaya çıktılar.
- ⇒ Bölgesel olarak hareket ettiler.
- ⇒ Düzenli ordu kurulana kadar düşmanı oyaladılar.
- ⇒ Düzenli ordunun temelini oluşturdular.
- ⇒ TBMM'ye karşı oluşan isyanları bastırdılar.
- ⇒ Destegini halktan aldılar.
- ⇒ Tutarsız davranışları halk ile Kuva-yı Milliye'nin vurucu gücü olan milislerin arasını açtı.
- ⇒ Ortaya çıkışında işgaller ve işgaller karşısında Osmanlı Devletinin tepkisizliği etkili oldu
- ⇒ Milli cemiyetlerin silahlı koludurlar.
- ⇒ Disiplin ve birlikten yoksun oluşları en büyük eksiklikleridir.

Mustafa Kemal'in Samsun'a Çıkışı (19 Mayıs 1919)

- ⇒ Orta ve Doğu Karadeniz Bölgesi'nde Pontus Rum Cemiyeti'nin çalışmaları sonucunda bölgedeki Rum halkı karışıklıklar çıkarıyor ve olayın sorumlusu olarak da Türk halkı gösteriliyordu. Bu durum karşısında İngilizler, Osmanlı hükümetine bölgede güvenliğin sağlanmasını; aksi takdirde, bölgeyi işgal edeceklerini bildirdiler.
- ⇒ Rumların da zaten beklentisi, bölgenin İngilizler tarafından işgal edilerek Rumların işlerinin kolaylaştırılmasıydı.

- ⇒ Bölgede güvenliğin sağlanması için İstanbul yönetimi IX. Ordu Müfettişliği'ne getirerek Mustafa Kemal'i görevlendirdi. Mustafa Kemal bölgede hareket edebilmek için IX. Ordu Bölgesindeki sivil makamlara da emir verme yetkisini aldı.

Mustafa Kemal'in Görevi:

- ⇒ Görev bölgesindeki orduları terhis etmek
- ⇒ Asayiş ve güvenliği sağlamak
- ⇒ Halkın elindeki silah ve cephaneyi toplamak
- ⇒ Halka silah ve cephane dağıtan kuruluşları ortadan kaldırmak

Samsun'a Çıkışın Önemi:

- ⇒ Mustafa Kemal, milli mücadeleyi başlattı
- ⇒ "Ya istiklal! Ya ölüm!" parolasını benimsendi.
- ⇒ Kurtuluşun millî olacağı vurgulandı.

Havza Genelgesi (28 Mayıs 1919)

- ⇒ Samsun bölgesini, İngiliz ve Rumların varlığından dolayı, milli mücadele çalışmalarının başlaması için uygun görmeyen Mustafa Kemal; Samsun'dan Havza'ya hareket etti.
- ⇒ Anadolu'daki komutanlarla da irtibat kurarak orduların terhis edilmemesini sağlamaya çalışan Mustafa Kemal; Havza'da, milli bilincin uyanması ve İtilaf devletlerinin Türk halkının tepkisini görmesi için İzmir'in işgalini protesto eden bir miting düzenledi. Bu tür mitinglerin tüm yurttan da yapılmasını istedi.
- ⇒ Mustafa Kemal yurdun çeşitli yerlerinde başlayan halk heyecanını ortak bir çizgi üzerinde birleştirmek istiyordu. Ferdi bilinçten ulusal bilince ulaşılmasını istiyordu.

AÇIKLAMALAR:

- ⇒ Mustafa Kemal İzmir'in işgalini halkın uyarılması ve birleştirilmesi için kullanmak istemiştir.
- ⇒ Mustafa Kemal'in isteği üzerine bundan sonra mitingler düzenlenmesi, Mustafa Kemal'in lider olarak benimseneceğini göstermektedir.
- ⇒ Mustafa Kemal'e Havza'daki faaliyetlerinin sonucu olarak; İngilizlerin baskısıyla, 8 Haziran 1919'da İstanbul hükümetinden, kendisini İstanbul'a geri çağıran bir telgraf geldi.

AMASYA GENELGESİ / TAMİMİ (22 HAZİRAN 1919)

Sebeup: Ülkenin içinde bulunduğu durumu millete duyurarak milleti bağımsızlık ve egemenlik için mücadeleye çağırarak.

Genelgenin Hazırlayıcıları: Mustafa Kemal, Refet Bele, Ali Fuat Cebesoy, Rauf Orbay, Kazım Karabekir (Erzurum'da)

Genelgenin Maddeleri:

- ⇒ Yurdun bütünlüğü ve milletin istiklali tehlikededir.

Açıklama:

- ⇒ Durum ve Kurtuluş Savaşının gereği ortaya konmaktadır.
- ⇒ Kurtuluş Savaşının bölgesel değil; bütünsel olduğu vurgulanmıştır.
- ⇒ Bölücülere ve bölgesel kurtuluşu amaçlayanlara bir tepkidir.

- ⇒ İstanbul'daki hükümet baskı altında olduğundan dolayı, üzerine almış olduğu sorumluluğun gereklerini yerine getirememektedir. Bu durum milletimizi yok olmuş gibi gösteriyor.

AÇIKLAMA:

- ⇒ İlk defa İstanbul hükümetine tepki gösterilmiştir.
- ⇒ İstanbul hükümetinin bu tutumu da, durumun bir parçası olarak, belirtilmiştir.

UYARI: Mustafa Kemal Milli Mücadele esnasında milli güçte bölünme yaşanmaması için padişaha karşı doğrudan tepki göstermeyip; tepkilerinde İstanbul hükümetini hedef almıştır.

- ⇒ Milletin istiklalini yine milletin azim ve kararı kurtaracaktır.

AÇIKLAMA:

- ⇒ Milli egemenlik fikri ilk defa üstü kapalı bir şekilde vurgulandı.
- ⇒ Kurtarıcı olarak, padişah, mandacı ve himayeci devletlerin yerini milletin kendisi aldı.
- ⇒ Kaderine razı olmaya bir karşı çıkış vardır.
- ⇒ İleride milli egemenliğe dayalı devletin kurulacağına dair ilk işaretler verilmiştir.
- ⇒ Mustafa Kemal'in Türk milletine güvendiği ve mücadeleyi millete mal etmek istediği anlaşılmaktadır.

- ⇒ Milletin durum ve davranışını göz önünde tutmak ve haklarını dile getirip bütün dünyaya duyurmak için her türlü etki ve denetimden kurtulmuş milli bir kurulumun varlığı gereklidir.

AÇIKLAMA:

- ⇒ İlk defa Temsil Heyeti'nin kurulması istenmektedir.
- ⇒ Kurtuluş savaşına, kişisellikten çıkarılarak, ulusal karakter kazandırılmaya çalışılmaktadır.
- ⇒ Genelgenin ihtilalci yönü görülmektedir.

- ⇒ Anadolu'nun her yönden güvenli yeri olan Sivas'ta milli bir kongre toplanmalıdır.

AÇIKLAMA:

- ⇒ Ulusal bir kongrenin toplanması istenmiştir.
- ⇒ Milli birlik ve beraberliğin sağlanması amaçlanmıştır.

- ⇒ Kongreye her sancaktan milletin güvenini kazanmış üç delege katılmalıdır. Delegeleri, Müdafaa-i Hukuk cemiyetleri ve belediyeler seçmelidir. Delegelerin kongreye geliş güzergâhları ve zamanları milli bir sır olarak saklanmalıdır.

AÇIKLAMA:

- ⇒ Kararların ulusal olması amaçlanmıştır.
- ⇒ Delegelerin milletin güvenini kazanmış kişilerden olmasının istenmesi kongrede alınacak kararların bütün millet tarafından kabul edilebilmesi içindir.
- ⇒ Delegelerin milli mücadele taraftarı olması için delegelerin Müdafaa-i hukuk cemiyetleri tarafından belirlenmesi istenmiştir.
- ⇒ Delegelerin seçimle belirlenmek istenmesi ileride seçime dayalı bir sistemin olabileceğini de göstermektedir.

- ⇒ Doğu ileri adına 10 Temmuz 1919'da Erzurum'da bir kongre toplanacaktır. Bu tarihe kadar diğer illerin temsilcileri de Sivas'a gelebilirlerse; Erzurum kongresine katılmış olan delegeler Sivas'a hareket edecektir.

Amasya Genelgesi'nin Önemi:

- ⇒ Kurtuluş Savaşı'nın gereği (ülkenin bütünlüğü ve milletin bağımsızlığı tehlikededir); amacı (vatanın bütünlüğünün ve milletin bağımsızlık ve egemenliğinin sağlanması) ve yöntemi (mücadeleyi halk yapacaktır)
- ⇒ İşgalciler ve İstanbul hükümetine bir tepkidir.
- ⇒ Milli mücadelenin programıdır.
- ⇒ Mustafa Kemal'in millete ilk çağrısıdır.
- ⇒ Türk inkılabının ihtilal safhası başlamıştır.

- ⇒ Kurtuluşun tek elden yürütülmesi için ortam hazırlanmaya çalışılmıştır.
- ⇒ Milli bağımsızlık hukuki yönden belgelere bağlanmıştır.
- ⇒ Evrensel haklar dile getirilmiştir.
- ⇒ Mustafa Kemal bu genelgeyi yayınlayarak ilk defa İstanbul'un verdiği yetkileri aşmıştır.

AÇIKLAMALAR:

- ⇒ Amasya Genelgesinin yayınlanmasından sonra içişleri bakanı Ali Kemal, Mustafa Kemal'e görevinden alındığını ve İstanbul'a geri dönmesi gerektiğini bildirdi. (Gerekçe olarak ise yetkilerini aştığı bildirildi.) Vakit kazanmak isteyen Mustafa Kemal ise "Ben sadece padişah'tan emir alırım" diyerek karşılık vermiştir. 7.8 Temmuz 1919 günü İstanbul'dan Mustafa Kemal'in görevden alındığına dair telgraf geldi. Mustafa Kemal ise 8.9 Temmuz 1919 günü askerlik mesleğinden ayrılarak sine-i millete döndüğünü bildirdi.
- ⇒ Amasya Genelgesinin esasları ilk defa Erzurum Kongresinde karara dönüştü.
- ⇒ Genelgeden sonra, İstanbul'un Anadolu'ya egemen değil tabi olması gerektiği bildirildi.
- ⇒ Genelgenin uygulanması ile ordu mensuplarının görevlendirilmesi Türk ordusunu da ihtilalin içine çekmiştir.

ERZURUM KONGRESİ (23 TEMMUZ - 7 AĞUSTOS 1919)

Erzurum Kongresi Doğu Anadolu Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti ile Trabzon Muhafaza-i Hukuk-ı Milliye Cemiyeti tarafından Rum ve Ermenilere karşı Doğu Anadolu ve Karadeniz Bölgesi'nin bütünlüğünün korunması için toplanmıştır.

Kongrede Alınan Kararlar:

- ⇒ Milli sınırlar içinde vatan bir bütündür bölünemez

AÇIKLAMA:

- ⇒ Bu madde Sivas Kongresi ve Misak-ı Milli kararlarının da ilk maddesidir.
- ⇒ Bölgesel amaçlı olarak toplanan kongre bütünü ilgilendiren karar almıştır.
- ⇒ Bütün bölücülere tepki gösterilmiştir.

- ⇒ Her türlü yabancı müdahalesine karşı millet, birlik olarak kendisini müdafaa edecektir.
- ⇒ Vatanın ve istiklalin muhafaza ve teminine İstanbul Hükümeti muktedir olamadığı takdirde; gayeyi temin için Anadolu'da geçici bir hükümet kurulacaktır.

Hükümeti milli kongre seçecektir. Kongre toplantı halinde değilse; bu işi temsil heyeti yapacaktır.

AÇIKLAMA:

- ⇒ İlk defa geçici hükümetten bahsedildi
- ⇒ İlk defa açıkça yeni bir devletten bahsedildi.

- ⇒ Kuvay-ı Milliye'yi âmil, irade-i milliyeyi hâkim kılmak esastır.

AÇIKLAMA: İlk defa millet iradesinden açıkça bahsedildi.

- ⇒ Hristiyan azınlığa siyasi hâkimiyetimizi zedeleyici ve sosyal dengemizi bozucu ayrıcalıklar verilemez.
- ⇒ Manda ve himaye kabul edilemez

AÇIKLAMALAR:

- ⇒ Bağımsızlığın koşulsuz olarak sağlanacağı vurgulanmıştır.
- ⇒ Mandacılığa ilk defa tepki gösterilmiştir.

- ⇒ Milli meclisin derhal toplanmasına ve hükümet işlerinin meclisin denetimi altında yürütülmesine çalışılacaktır.

AÇIKLAMALAR:

- ⇒ İlk defa Meclis-i Mebusan'ın toplanması istenmiştir.
- ⇒ Tutarsız davranışlar içinde olan Damat Ferit Paşa hükümeti kontrol altına alınmaya çalışılmıştır.

- ⇒ Milli irade padişah ve halifeyi de kurtaracaktır.

AÇIKLAMA: Mustafa Kemal birlik ve beraberliğin devamı için böyle bir kararı da kongrede almıştır.

- ⇒ Milletimiz insani ve asri gayeleri tebcil; sınai ve iktisadi hal ve ihtiyacımızı takdir eder.

AÇIKLAMA: Dışarıdan gelebilecek yardımların insani amaçlarla olması durumunda kabul edilebileceği vurgulanmıştır.

Kongrenin Önemi:

- ⇒ Erzurum Kongresi toplanış amacı ve katılımı yönüyle bölgeseldir. Fakat Mustafa Kemal kongreye katıldığı için kongrede ulusal kararlar da alınmıştır.
- ⇒ İstanbul'un muhalefetine karşı toplandığından ve aldığı kararlardan dolayı ihtilalci bir kongredir.
- ⇒ Tam bağımsızlık ve milli egemenlik fikirleri açıkça vurgulandı.
- ⇒ Mustafa Kemal başkanlığında, dokuz kişiden oluşan ve Doğu illerini temsil eden temsil heyeti kuruldu.
- ⇒ İlk defa ulusal sınırlardan bahsedildi
- ⇒ Doğu Anadolu'daki cemiyetler ve Trabzon Muhafaza-i Hukuk-ı Milliye Cemiyeti, Doğu Anadolu Müdafaa-i Hukuk-ı Milliye Cemiyetinin çatısı altında birleştirildi.
- ⇒ Azınlık haklarına ilk defa tepki gösterildi
- ⇒ Sivil bir vatandaş olan Mustafa Kemal'in, kongreye ve temsil heyetine başkan seçilmesi, Mustafa Kemal'in yetki problemini ortadan kaldırdı.
- ⇒ İstanbul hükümeti Mustafa Kemal, Rauf Orbay ve Refet Bele için tutuklama kararı çıkardı (30 Temmuz 1919). 9 Ağustos 1919'da ise Mustafa Kemal askerlikten ihraç edildi.
- ⇒ Millî güçlerin birleştirilmesi için ilk adım atıldı
- ⇒ Ermenilere karşı takip edilecek yol belirlendi
- ⇒ Bağımsızlık, dış politika ilkesi olarak benimsendi.
- ⇒ Sivas Kongresi ve Misak-ı Milli kararlarına zemin hazırlandı.

AÇIKLAMALAR:

- ⇒ Gücün tüm yurttan alınması için Sivas Kongresi'nin toplanmasına da gerek duyuldu
- ⇒ Mustafa Kemal ilk defa sivil bir vatandaş olarak Erzurum Kongresi'nde görev almıştır.
- ⇒ Erzurum Kongresi'nde dış işlerle ilgili kararlar alınması, kongrenin meclis gibi hareket ettiğini gösterir.
- ⇒ Askeri yetkileri alınan Mustafa Kemal'in emrine Kazım Karabekir'in gönüllü olarak girmesi Mustafa Kemal'in liderlik sorunun çözülmesinde etkili olduğu gibi örgütlenme döneminde Mustafa Kemal'in işini de kolaylaştırmıştır.
- ⇒ Mustafa Kemal, bölge dışından olduğu için ilk anda Erzurum Kongresi'ne alınmak istenmedi. Kongre'den Kazım Bey ve Cevat Dursun'un istifa etmesi sonucunda Mustafa Kemal ve Rauf Orbay kongreye alındı.
- ⇒ Kongreye 56 delege katıldı. İstanbul'un baskıları sonucunda Elazığ valisi Ali Galip Elazığ, Mardin ve Diyarbakır delegelerinin kongreye katılmasını engelledi.

BALIKESİR KONGRESİ (26-31 TEMMUZ 1919)

Balıkesir Kongresi Yunanlılara karşı Batı Anadolu'nun bütünlüğü için; Redd-i İlhak Cemiyeti'nin çalışmaları sonucunda Hacim Muhittin başkanlığında toplanmıştır.

Alınan Kararlar:

- ⇒ Yunanlılara karşı Kuva-yı Milliye'nin güçlendirileceği kararlaştırıldı.
- ⇒ Batı Anadolu'daki güçlerin birleştirileceği kararlaştırıldı.
- ⇒ Seferberlik ilan edildi.
- ⇒ Padişaha bağlılık bildirildi.

Balıkesir Kongresi Amasya Genelgesinin bağımsızlık yönünü kabul etmiştir. Batı Anadolu örgütlenmeye çalışılmıştır.

ALAŞEHİR KONGRESİ (16-25 AĞUSTOS 1919)

Batı Anadolu'nun Yunanlılara karşı bütünlüğünün korunması için Redd-i İlhak Cemiyetinin çalışmaları sonucunda Hacim Muhittin başkanlığında toplanmıştır.

Alınan Kararlar:

- ⇒ Erzurum ve Balıkesir Kongresinin kararları görüşüldü
- ⇒ Milli mücadeleyi destekleme kararı alındı
- ⇒ Yunanlılarla savaşma kararı alındı
- ⇒ Gerekliğinde büyük devletlerin yardımının alınabileceği vurgulandı

SİVAS KONGRESİ (4-11 EYLÜL 1919)

Bütünlük ve bağımsızlığı korumak için nasıl bir politika izleneceğinin saptanması; saptanan politikanın bütünü kapsayacak şekilde tüm milletçe uygulanması amaçlanmıştır.

Kongrenin Karşılaştığı Sorunlar:

- ⇒ İstanbul hükümeti ve işgal güçlerinin engellemesi sonucunda kongreye beklenildiği kadar üye katılmadı (38 kişi katıldı.)
- ⇒ Elazığ valisi Ali Galip'in kongreyi basacağı şayiisi yayıldı (Ali Galip Sivas'taki askeri birlikten çekindiği için kongreyi basamadı)
- ⇒ Fransızların Sivas'ı işgal edeceği haberleri yayıldı. (Mustafa Kemal böyle bir şeyin mümkün olmayacağını belirtti)
- ⇒ İlk anda Mustafa Kemal kongreye başkan seçilmek istenmediyse de; uzun tartışmalar sonucunda Mustafa Kemal kongreye başkan seçildi.
- ⇒ Delegelerin büyük bir çoğunluğu ABD mandasını savundu. Fakat Mustafa Kemal, ABD mandasının Türk milleti için uygun olmadığını delegelere anlatıp kabul ettirince; ABD mandası da kesin olarak reddedildi. (ABD Doğu Anadolu'da bir Ermeni devletinin kurulmasını istiyor; Osmanlı ülkesinin parçalanmasını

öngörüyor; Türkiye'nin mandaterliğini ise istemiyordu)

- ⇒ İstanbul Hükümeti, Mustafa Kemal ve kongreye katılanlar için tutuklama kararı çıkardı.

AÇIKLAMA: Erzurum Kongresi'nin kararları Sivas Kongresi'nin birinci maddesi olarak kabul edildiği için Sivas Kongresi Erzurum Kongresi'ne göre daha kısa sürmüştür.

Alınan Kararlar:

- ⇒ Osmanlı hükümeti bir dış baskı karşısında vatanın her hangi parçasını terk ve ihmal etmek zorunda kalmırsa; halife ve saltanatın, vatan ve milletin korunmasını sağlayacak her türlü tedbir alınmıştır.
- ⇒ İtilaf devletlerinden haklarımıza saygı gösteren haklı ve adaletli bir karara varmalarını bekleriz
- ⇒ Milli cemiyetler Anadolu ve Rumeli Müdafa-i Hukuk Cemiyeti altında toplanmıştır.

AÇIKLAMALAR:

- ⇒ Birlik sağlanmıştır.
- ⇒ Cemiyetler bölgesel olmaktan çıkarak ulusallaşmıştır.
- ⇒ Kuva-yı Milliye için komuta birliği sağlanmıştır.
- ⇒ Kurtuluş Savaşının tek elden yönetilmesi kolaylaşmıştır.

- ⇒ Mustafa Kemal başkanlığında tüm yurdu temsil edecek şekilde 15 kişiden oluşan temsil heyeti kuruldu.
- ⇒ Ali Fuat Cebesoy batı cephesi Kuva-yı Milliye komutanlığına tayin edildi.

AÇIKLAMALAR:

- ⇒ Heyet-i Temsiliye ilk defa hükümet gibi yürütme yetkisi kullandı.
- ⇒ Batı cephesinin oluşturulması için ilk adım atıldı.

- ⇒ İrade-i Milliye Gazetesinin çıkarılmasına karar verildi.
- ⇒ Damat Ferit Paşa hükümetinin iş başından uzaklaştırılmasına kadar İstanbul ile ilişkilerin kesildiği bildirildi.

AÇIKLAMA: Bu karardan yaklaşık yirmi gün sonra Damat Ferit Paşa hükümeti istifa ederek yerine Ali Rıza Paşa hükümeti geldi. Bu durum Sivas Kongresinin olumlu bir sonucudur ve Milli Mücadelecilerin İstanbul karşı-sında güçlendiğini gösterir.

Kongrenin Önemi:

- ⇒ Kongreler dönemi kapandı
- ⇒ Misak-ı Milli esasları belirlendi
- ⇒ Heyet-i Temsiliye bütün vatani temsil eder hale geldi
- ⇒ Milli birlik ve beraberlik büyük oranda sağlandı
- ⇒ Ulusal örgütlenme tüm vatani kapsadı
- ⇒ Gücünü halktan alan yeni bir otorite ortaya çıktı
- ⇒ Mustafa Kemal lider olarak benimsendi
- ⇒ Erzurum Kongresi kararları ulusallaştı
- ⇒ Mondros Mütarekesi reddedildi
- ⇒ 1.Sivas Kongresi milleti temsil eden tek kurul oldu
- ⇒ Tam bağımsızlık ve milli egemenlik ilkeleri temel prensip olarak kabul edildi
- ⇒ Mandacılık kesin olarak reddedildi
- ⇒ Kuva-yı Milliye cepheleri arasında kumanda birliği sağlandı

AÇIKLAMALAR:

- ⇒ Erzurum Kongresi; Doğu Bölgesinin, Osmanlı tarafından terk edilmek istenen yerinde geçici bir yönetim kurulacağından bahsederken; Sivas Kongresi bu kararı bütün yurdu kapsayacak şekilde aldı.
- ⇒ Mustafa Kemal ve arkadaşları 1 Mayıs 1919'da idama mahkûm edildi
- ⇒ İzinsiz toplanmasından; hakkında tutuklama kararı olan Mustafa Kemal'i kendisine başkan seçtiğinden ve aldığı kararlardan dolayı Sivas Kongresi de ihtilalcidir.

Milli Mücadele ve İstanbul Hükümeti'nin Mustafa Kemal'e Karşı Mücadele Kararı

- ⇒ 19 Mayıs 1919'da Samsun'a çıkan Mustafa Kemal, milli mücadeleyi başlatmış oldu.
- ⇒ İtilaf Devletleri'nin baskısıyla İstanbul Hükümeti, Mustafa Kemal'i geri çağırdı.
- ⇒ Mustafa Kemal, bu çağrıyı dinlemeyerek teşkilatlanma çalışmalarına devam etti.
- ⇒ Bunun üzerine İstanbul hükümeti, Mustafa Kemal'i görevinden uzaklaştırarak tutuklama emri çıkardı.
- ⇒ Mustafa Kemal, görevinden ve askerlik mesleğinden istifa etti.
- ⇒ Milli Mücadele'nin güçlenmesi ve Sivas Kongresi hazırlıkları Mustafa Kemal'e karşı sert mücadele kararlarının alınmasına neden oldu.

Damat Ferit Paşa Hükümeti'nin Tutumu ve Sonuçları

- ⇒ 4 Mart 1919'da göreve getirilen Damat Ferit Paşa Hükümetleri, Millî Mücadele'ye bilinçli olarak karşı çıkmışlardır.
- ⇒ Damat Ferit Paşa'ya göre; Mondros şartlarına uymaktan başka çözüm yoktur. İşgallere karşı çıkmak İtilaf Devletleri'ni daha çok kızdırır ve işgallerin yapılmasına sebep olabilir.
- ⇒ Mustafa Kemal'in Damat Ferit Paşa Hükümeti ile ilişkilerini kesmesi onu istifaya sürüklemiş, yerine Ali Rıza Paşa Hükümeti kurulmuştur.

NOT: Bu sonuç, Mustafa Kemal'in İstanbul Hükümeti'ne karşı ilk siyasi başarısıdır.

Ali Rıza Paşa Kabinesi

AMASYA GÖRÜŞMELERİ (20-22 EKİM 1919)

- ⇒ Damat Ferit Paşa, 2 Ekim 1919'da istifa edince, hükümeti Ali Rıza Paşa kurumustur.
- ⇒ Ali Rıza Paşa, Anadolu hareketini milli mücadeleci-lerle iyi geçinerek kontrol altına almaya çalışan bir kişiydi. Bundan dolayı da Mustafa Kemal ile iyi geçinmeyi ilke edindi.
- ⇒ Mustafa Kemal, Ali Rıza Paşa hükümetini Damat Ferit Paşa hükümetine nazaran daha ılımlı olduğundan dolayı desteklediği gibi; birliğin sağlanıp korunması için İstanbul hükümeti ile iyi geçinmeye de çalışmış-tır.
- ⇒ Mustafa Kemal ile Ali Rıza Paşa'nın karşılıklı görüş-meleri sonucunda Amasya'da, her iki tarafın uzlaş-ması amacıyla bir mülakat yapılmasına karar verildi.
- ⇒ Amasya Görüşmelerine İstanbul Hükümeti adına Bahriye Nazırı Salih Paşa katıldı. Milli mücadele adı-na Mustafa Kemal ve arkadaşları katıldı.

Alınan Kararlar:

- ⇒ Hiçbir vilayet terk edilmeyecek, himaye kabul edil-meyecektir. Bütünlük ve istiklal korunacaktır.
- ⇒ Azınlıklara siyasi hâkimiyetimizi zedeleyici ve sosyal dengemizi bozucu ayrıcalıklar verilmeyecektir.
- ⇒ Anadolu ve Rumeli Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti İstan-bul hükümeti tarafından tanınacaktır.
- ⇒ Meclis-i Mebusan toplanmalıdır.
- ⇒ Meclis-i Mebusan İstanbul dışında toplanmalıdır. (Meclisin, İstanbul'da toplanması halinde, mili mü-cadele ruhunu yansıtmayacağı ve rahat çalışama-yacağı düşünülmüştür.)
- ⇒ Sivas Kongresi kararları meclis tarafından onay-lanmalıdır.
- ⇒ Yapılacak antlaşmalar için Heyet-i Temsiliye'nin onayı alınmalıdır.
- ⇒ Seçimlerin serbest yapılmalıdır.

Önemi:

- ⇒ Milli mücadele, Heyet-i Temsiliye ve Anadolu ve Rumeli Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti İstanbul hükümeti tarafından hukuken tanındı
- ⇒ Temsil Heyeti ile İstanbul arasındaki ilişkiler yumuşadı
- ⇒ İstanbul Anadolu'ya bağlı olmaya başladı.
- ⇒ İtilaf devletleri Anadolu hareketini İstanbul vasıtasıyla kontrol altına alamayacaklarını anlamıştır.
- ⇒ Meclis-i Meb'usan'ın toplanması kararlaştırılmıştır.

AÇIKLAMALAR:

- ⇒ Görüşmelerde egemenlikten değil; bağımsızlıktan bahsedilmiştir.
- ⇒ Meclisin İstanbul dışında toplanması meselesinde anlaşmaya varılamadı.
- ⇒ **Salih Paşa** kararların tamamını kendisinin kabul etmesinin bir anlam ifade etmediğini; kararların hükümet tarafından kabul edilmesinin önemli olduğunu; kararların hükümet tarafından kabul edilmesi için elinden geleni yapacağını; bu konuda başarılı olamadığı takdirde istifa edeceğini açıkladı. Hükümet sadece Mebusan Meclisinin açılması kararını tam olarak onayladı. **Salih Paşa** ise istifa etmedi.

Temsil Heyeti'nin Ankara'ya Gelmesi (27 Aralık 1919)

Sebepleri:

- ⇒ Ankara'nın güvenli olması
- ⇒ Mebusan Meclisi çalışmalarının yakından izlenmek istenmesi
- ⇒ Ankara'nın batı cephesine yakın olması
- ⇒ Ankara'nın iletişim ve ulaşım yönünden uygun olması.

Son Osmanlı Mebusan Meclisi

- ⇒ İşgal güçleri seçimlerden saltanat yanlılarının çoğunluk olarak çıkacağını zannettiğinden dolayı seçimlere pek müdahale etmediler. Fakat Kasım 1919'da yapılan seçimlerden milli mücadele taraftarlarının çoğunluk olarak çıkması işgalcilerin Anadolu hareketini hâlâ anlayamadığını gösterdi.
- ⇒ İşgalciler padişahın kontrolünde toplanacak olan bir meclisten kendi aleyhlerine bir kararın çıkmayacağını zannettiklerinden dolayı meclisin açılmasını da karışmadılar.
- ⇒ Meclisin Misak-ı Milli kararlarını alması ise işgalcilerin Anadolu hareketini anlayamadığını bir defa daha gösterdi.
- ⇒ Padişah meclisin İstanbul dışında toplanmasını, meclisin kendi kontrolünden çıkmasından dolayı, uygun görmüyordu. Meclisin İstanbul dışında toplanmasını anayasaya uygun olmayışı ise padişaha bu konuda dayanak oluyordu.

- ⇒ Mustafa Kemal ise işgal altındaki İstanbul'da, padişah başkanlığında toplanacak olan bir mecliste milli mücadele adına sağlıklı kararların çıkmayacağını tahmin ediyor ve meclisin Anadolu'da toplanmasını istiyordu.
- ⇒ Mustafa Kemal, meclisten sağlıklı kararlar çıktığı takdirde milli mücadelenin yasallaşacağına inanıyordu. Fakat her şeye rağmen Mustafa Kemal bu meclisin kurtuluşu gerçekleştiremeyeceğini biliyor ve bu durumu milletin de görmesini istiyordu.
- ⇒ Bu açıdan meclisin İstanbul'da toplanması ve Misak-ı Milli kararlarından dolayı İstanbul'un işgal edilerek meclisin dağıtılması olumlu oldu.
- ⇒ Erzurum mebusu seçilen Mustafa Kemal, güvenlik meselesinden dolayı İstanbul'da toplanan meclise katılmadı.

Mustafa Kemal'in İstanbul'a gönderdiği Mebus Arkadaşlarından İstekleri:

- ⇒ Mecliste Milli Mücadeleciler'in birlikte hareket etmesini sağlayacak olan bir Müdafaa-i Hukuk grubu oluşsun.

AÇIKLAMA: Mecliste müdafaa-i hukuk grubu bazı mebusların çekimser davranmasından dolayı kurulamayıp; bu grubun yerine içinde saltanat yanlılarının da olduğu ve Misak-ı Milli'yi ilan edecek olan Felah-ı Vatan grubu kuruldu.

- ⇒ Sivas Kongresi kararları mecliste onaylansın.

AÇIKLAMA: Meclis Sivas Kongresinin bağımsızlıkla ilgili kararlarını onayladı(Misak-ı Milli). Fakat padişah kontrolündeki mecliste Sivas Kongresinin milli egemenlikle ilgili maddeleri tartışma konusu dahi yapılmadı.

- ⇒ Mustafa Kemal meclise başkan seçilsin.

AÇIKLAMALAR:

- ⇒ Mustafa Kemal işgalcilere ve İstanbul otoritesine milli eylemin gücünü göstermek istiyordu.
- ⇒ Meclis dağıtıldığı takdirde, meclis başkanı sıfatıyla, meclisi Anadolu'da toplamayı amaçlıyordu.
- ⇒ Mustafa Kemal meclise başkan seçilmemiştir. (Bu durum mebusların padişaha ve saltanata bağlı olduklarını gösterir.)

MİSAK-I MİLLİ / PEYMÂN-I MİLLİ [MİLLİ ANT] (28 OCAK 1920)

⇒ Milli sınırlar içinde vatan bir bütündür bölünemez.

AÇIKLAMALAR:

- ⇒ Bu madde, Erzurum ve Sivas Kongresi'nin de ilk maddesidir.
- ⇒ Ülkeyi bölmek isteyenlere karşı bir tepkidir.
- ⇒ Kurtarılacak vatanın sınırları belli olmuştur.

- ⇒ İşgal altındaki Arap topraklarının geleceği bölge halkının vereceği oylara göre belirlenecektir.
- ⇒ Kars, Ardahan ve Batum'un geleceğinin belirlenmesi için halk oylaması yapılacaktır.
- ⇒ Batı Trakya'nın geleceğinin belirlenmesi için halk oylaması yapılacaktır.
- ⇒ İstanbul ve Marmara Denizi her türlü tehlikeden uzak tutulursa; Boğazların dünya ticaret ve ulaşımına açılması mümkündür.
- ⇒ Azınlık hakları komşu ülkelerde Müslüman azınlığa verilen haklar kadar olacaktır.
- ⇒ Siyasi, iktisadi ve hukuki gelişmemizi engelleyen sınırlamalar (kapitülasyonlar) kabul edilemez.

Misak-ı Milli'nin Önemi:

- ⇒ Milli mücadelenin hedefi kesin olarak belli oldu
- ⇒ Milli sınırlar meclis onayından geçti
- ⇒ Milliyetçilik anlayışının yerleştiği görüldü
- ⇒ Meclis kapitülasyonlara ilk ciddi tepkiyi gösterdi.
- ⇒ Milli mücadele için meclisin desteği alındı
- ⇒ Kurtarılacak vatan belli oldu
- ⇒ Türk halkının temel hakları dile getirildi.
- ⇒ Ulusal devlet anlayışı kabul edildi
- ⇒ Alınan kararlar Turancılığın benimsenmediğini gösterdi
- ⇒ Ümmetçiliğin yerini ulusçuluk aldı
- ⇒ Mustafa Kemal'in askerlik hakları iade edildi
- ⇒ Misak-ı Milliye öfkeyle karşılayan İtilaf Devletleri İstanbul'u resmen işgal etti.
- ⇒ Tam bağımsızlık ilkesi benimsendi

AÇIKLAMALAR:

- ⇒ Misak-ı Milli'de hedefler belirlendiği halde; hedeflere gidilecek yolun belirtilmemesi Mustafa Kemal'e hareket serbestliği verdi.
- ⇒ Misak-ı Milli kararları Wilson Prensipleri ile çelişmez.
- ⇒ Misak-ı Milli'de Osmanlı borçlarının ödenmesine değinilmmiştir.
- ⇒ Ulusal egemenlikten bahsedilmedi.
- ⇒ Misak-ı Milli, Lozan Konferansı'nda bütün dünyaca kabul edildi.
- ⇒ Sınırların belirlenmesinde Mondros Mütarekesinin imzalandığı anda işgal edilmeyen yerler ve Türklerin çoğunlukta olduğu bölgeler ölçü alındı.
- ⇒ Misak-ı Milli, ilk defa Londra Konferansı'nda dünyaya duyuruldu.

İstanbul'un Resmen İşgali (16 Mart 1920)

Osmanlı Meb'usan Meclisi'nin Dağıtılması

Sebepleri:

- ⇒ Meclis-i Meb'usan'ın Misak-ı Milli'yi ilan etmesi
- ⇒ Mustafa Kemal'in otoritesini kırmak
- ⇒ Milli mücadeleyi Türk halkının gözünde kötü göstermek
- ⇒ Pan-İslamist eğilimlerin ve giderek güçlenen Bolşevik yayılmacılığın İngiltere'nin bölgesel çıkarlarını tehdit edecek duruma gelmesi

Sonuçları:

- ⇒ Osmanlı Meclisi dağıtıldı.
- ⇒ Damat Ferit Paşa tekrar hükümet başkanı oldu.
- ⇒ İstanbul'daki Türkler de kurtuluş adına İstanbul'da ümit kalmadığını görünce Anadolu'ya geçti.
- ⇒ Damat Ferit Paşanın tekrar yönetime getirilmesi halkı İstanbul hükümetinden soğuttu.
- ⇒ TBMM'nin açılışına zemin hazırlandı.
- ⇒ Padişah tutuklu duruma düştüğünden dolayı; Mustafa Kemal'e padişah adına söz söyleme imkânı doğdu
- ⇒ Türk halkı, güvendikleri İngilizlerin, çirkin yüzünü gördü.
- ⇒ İngilizler Osmanlı meclisine saldırmakla milli iradeye ve demokrasiye karşı olan saygısızlıklarını gösterdiler.
- ⇒ Bazı mebuslar sürgün edildi, bazı mebuslar tutuklandı; bazıları ise Anadolu'ya kaçtı.
- ⇒ İstanbul'dan Anadolu'ya göç başladı.
- ⇒ Mustafa Kemal'in meclisin İstanbul'da toplanmamasını isteme haklılığı ortaya çıktı.

İşgalciler halkın kendilerine karşı tepkisini önlemek ve işgalden Milli Mücadelecileri sorumlu tutmak için şu **genelgeyi** yayınladılar:

- ⇒ İşgal geçicidir.
- ⇒ Saltanatın devamını ve güçlenmesini istemekteyiz.
- ⇒ Anadolu'da işgal devletlerinin isteklerine muhalefet edildiği takdirde; İstanbul da Türklerin elinden alınacaktır.
- ⇒ İstanbul'dan verilecek emirlere uyulmalıdır.

Mustafa Kemal'in İşgale Tepkisi:

- ⇒ İşgalciler kınandı.
- ⇒ İstanbul ile ilişkiler kesildi.
- ⇒ Anadolu'daki bazı işgalci subaylar, Malta'ya sürgün edilen Türk mebuslarına karşılık tutuklandı.
- ⇒ Osmanlı'nın Anadolu'daki gelir kaynaklarına el kondu.
- ⇒ İşgalcilerin sevkiyat yaptıkları Ulukışla-Geyve Demiryolu işlemez hale getirildi.

NOT: İstanbul'un işgal edildiğini Anadolu'ya Telgrafçı Hamdi Bey haber vermiştir.

ANKARA'DA BÜYÜK MİLLET MECLİSİ'NİN AÇILMASI

Büyük Millet Meclisi Hükümeti'nin Kurulması

TBMM'nin Açılış Amaçları:

- ⇒ Milli iradeyi egemen kılmak
- ⇒ Ulusal güçleri bir arada tutmak
- ⇒ Bağımsızlığı sağlamak
- ⇒ Bağımsızlık ve egemenliği sağlayacak otorite ve gücü oluşturmak

TBMM'ye öncelikle, işgal dolayısıyla İstanbul'dan kaçıp gelen mebuslar kabul edilerek; meclis Meclis-i Mebusan'ın devamı gibi gösterilmiştir.

Mustafa Kemal'in Meclisin Çalışma Şartlarını Belirlemek İçin Meclise Sunduğu Öneri:

- ⇒ TBMM'nin fevkinde hiç bir güç yoktur.

AÇIKLAMALAR:

- ⇒ TBMM bütün güçlerin üzerinde kabul edilmiştir.
- ⇒ İstanbul'daki otorite meclis otoritesinin altında kabul edilmiştir.

- ⇒ Hükümet kurmak gereklidir.

AÇIKLAMA: Bu madde meclisin kuruculuk yönünü gösterir.

- ⇒ Geçici olduğu bildirilerek bir hükümet başkanı tanımak; ya da padişah vekili çıkarmak doğru değildir.

AÇIKLAMA: Bu madde açılan meclisin daimi olduğunu vurgulamaktadır.

- ⇒ Mecliste yoğunlaşan ulusal iradenin yurdun alın yazısına doğrudan doğruya el koymasını kabul etmek temel ilkedir.
- ⇒ Yasama ve yürütme TBMM'ye aittir.

AÇIKLAMALAR:

- ⇒ 18 Eylül 1920'de kurulan İstiklal Mahkemelerinin üyeleri de milletvekillerinden olduğundan dolayı yargı da meclisin eline geçmiştir.
- ⇒ Yasam, yürütme ve yargının mecliste toplanmasına güçler birliği ilkesi denilir.
- ⇒ Güçler birliği ilkesi olağan üstü durumdan dolayı kabul edilmiştir. Hızlı karar alınıp; alınan kararların hızlı uygulanması amaçlanmıştır.
- ⇒ Güçler birliği ilkesi demokrasiye uygun değildir. Demokrasiye uygun olan kuvvetler ayrılığı ilkesi 1961 Anayasası ile kabul edilmiştir.

- ⇒ Meclisten seçilecek bir kurul meclis adına hükümet işlerine bakar. Oluşturulan bu İcra Vekilleri Heyetinin başkanı meclisin de başkanıdır.

AÇIKLAMALAR:

- ⇒ Kurulan bu sisteme meclis hükümeti sistemi denilir. Bu sistemde bakanlar meclisten tek tek seçilir.
- ⇒ Meclis hükümeti sisteminde hükümet üyeleri meclisten tek tek seçildiğinden dolayı hükümetin kurulması gecikir; dolayısıyla da yürütme olumsuz etkilenirdi.
- ⇒ Meclis hükümeti sistemi cumhuriyet ilan edilene kadar devam etmiştir.
- ⇒ Saltanat devam ettiğinden dolayı devlet başkanlığı kurumu oluşturulamamıştır. Meclis başkanlığı ile hükümet başkanlığı aynı kişide toplanmıştır.

- ⇒ Padişah ve halife baskı ve zordan kurtulduğu zaman, meclisin düzenleyeceği yasal ilkeler doğrultusunda yerini alır.

AÇIKLAMALAR:

- ⇒ Birliğe ihtiyaç duyulan bu dönemde padişahlık ve halifelik kurumunun açıkça karşısına geçilmemiştir.
- ⇒ Bu madde ileride saltanat ve halifeliğin kaldırılabilceğini göstermektedir. Çünkü padişah ve halifenin durumunu meclisin belirleyeceği dile getirilmiştir.

NOT: Bu önerge Teşkilat-ı Esasiye Kanunu kabul edilene kadar meclisin çalışma şartlarını belirlemiştir.

TBMM'nin Açılmasının Önemi:

- ⇒ Milli egemenlik ilkesi kurumlaştı.
- ⇒ Halkçı, ulusçu ve demokratik bir Türk devleti oluştu.
- ⇒ Temsil heyetinin görevi sona erdi.
- ⇒ Ulusal örgütlenme tamamlandı.

TBMM'nin Özellikleri:

- ⇒ İhtilalcidir; İstanbul'daki otoriteye rağmen meclis açılmış, yeni bir devlet oluşturulup; hıyanet-i vataniye gibi kanunlar çıkarılmıştır.
- ⇒ Kurucudur; yeni bir hükümet ve yeni bir devlet ortaya çıkarılmış; bir devlet için gerekli olan kanunlar ve anayasa hazırlanmıştır.
- ⇒ Halkçı, demokratik ve ulusçudur.
- ⇒ Milli egemenlik ilkesi temel ilkedir.
- ⇒ Güçler birliği ilkesi kabul edilmiştir
- ⇒ İstiklal mahkemelerini kurmakla yargı gücünü ortaya koymuştur.
- ⇒ Kurtarıcı bir meclistir.
- ⇒ Meclis hükümeti sistemi kabul edilmiştir.
- ⇒ İlk meclisteki vekiller arasında fikir birliği yoktur. Misak-ı Milli (bağımsızlık) birleştikleri tek fikirdir. Meclisin bu özelliğinden dolayı da bu meclis inkılâpları yapmaya uygun değildir. Saltanatı kaldırması, bu meclisin inkılâpçı olduğunu göstermez. Çünkü saltanatın kaldırılması Lozan öncesinin olağan üstü durumundan kaynaklanmıştır.
- ⇒ İlk ilişkilerini Rusya ile kurdu ve ilk elçisini Rusya'ya gönderdi.
- ⇒ 30 Nisan 1920'de varlığını dünya devletlerine duyurdu.

TBMM'nin Otoritesini Artırma Çalışmaları:

- ⇒ İstanbul hükümetinin çalışmaları yok sayıldı.
- ⇒ Otoriteyi artırıcı tedbirler alındı.
- ⇒ Hıyanet-i Vataniye Kanunu çıkarıldı.
- ⇒ İstiklal mahkemeleri kuruldu.
- ⇒ İsyancılar bastırıldı.
- ⇒ Anayasa ilan edildi.

TBMM'nin Birliği Sağlama ve Devam Ettirme Çalışmaları:

- ⇒ Devrimler savaş sonrasına bırakıldı.
- ⇒ Meclis-i Meb'usan'ın üyeleri TBMM'ye kabul edildi.
- ⇒ Kurulan devletin yeni bir cumhuriyet olduğu açıkça ifade edilmedi.
- ⇒ Güçler birliği ilkesi kabul edildi.
- ⇒ Padişah ve halifeye karşı, savaş bitene kadar açıkça tavır takınılmadı.

I. Meclis 23 Nisan 1920 ile 1 Nisan 1923 tarihleri arasında çalışmıştır.

11 Ağustos 1923'de ise II. Meclis çalışmalarına başlamıştır.

Yeni Türk Devleti'nin İlk Anayasası (20 Ocak 1921)

Anayasa: Bir devletin en temel kanunudur. Devletin yönetim şeklini, hak ve sorumlukları tespit eder.

Teşkilat-ı Esasiye Kanunu

Teşkilat-ı Esasiye'nin Yapısı:

- ⇒ Gerekli görüldüğünde Kânun-i Esâsi'nin uygulanması uygun görülmüştür.
- ⇒ Yasama, yürütme ve yargı meclise aittir.
- ⇒ Egemenlik kayıtsız şartsız milletindir.
- ⇒ TBMM süre dolmadan seçimleri yenileyebilir.
- ⇒ Savaşa ve barışa TBMM karar verir.
- ⇒ Şer'i hükümlerin yürürlüğünü TBMM yapar.
- ⇒ Bakanlar meclis tarafından seçilir.
- ⇒ Vekiller iki yılda bir seçilir.
- ⇒ TBMM başkanı icra vekilleri heyetinin de başkanıdır.

Teşkilat-ı Esasiye'nin Özellikleri:

- ⇒ Olağan üstü durum için hazırlandığından dolayı geniş kapsamlı değildir.
- ⇒ Milli Egemenliği yansıtan ilk siyasi belgedir.
- ⇒ Temel hak ve hürriyetlere yer verilmemiştir.
- ⇒ 23 madde bir ek bölümden oluşur.
- ⇒ Yeni devlete işlerlik kazandırdı.
- ⇒ Laik bir anayasa değildir.
- ⇒ Kuvvet ve yetkinin kaynağı millettir.
- ⇒ Meclisin üstünde güç yoktur.
- ⇒ En önemli değişikliğini cumhuriyetin ilanı ile gördü.
- ⇒ Yeni devletin kurulduğunu belgeledi.
- ⇒ TBMM'nin meşruluğunu tanıttı.
- ⇒ Amasya Genelgesinden itibaren oluşan ruh resmi hüviyet kazandı.
- ⇒ Meclis hükümeti sistemi benimsendi.
- ⇒ Milli egemenlik ilkesi yasallaştı.

Teşkilat-ı Esasiye'nin Geç İlan Edilme Sebepleri:

- ⇒ Kânun-i Esâsi'nin varlığı.
- ⇒ TBMM'nin kendisini tam olarak ispatlayamaması
- ⇒ Yeni bir anayasanın kabulü yeni bir devletin oluştuğunu gösterir ki bu da birliği zedeleyebilirdi.

BÜYÜK MİLLET MECLİSİ'NE KARŞI AYAKLANMALAR

Sebepleri:

- ⇒ İşgal devletlerinin işgallerini yerleştirmek istemesi
- ⇒ Osmanlı yönetiminin Mustafa Kemal ve arkadaşlarını etkisiz duruma getirmek istemesi
- ⇒ TBMM'nin halktan yeni fedakârlıklar istemesi
- ⇒ İtilaf devletlerinin milli mücadeleyi iç karışıklıklarla yıpratmak istemesi
- ⇒ Osmanlı ordusunun terhis edilmiş olmasından dolayı asayişsizlik olması
- ⇒ Bazı Kuva-yı Milliye'cilerin tutarsız davranışları
- ⇒ Bazı milli mücadeleçilerin tutarsız davranışları
- ⇒ Milli mücadele politikasının bazı çıkar çevrelerini rahatsız etmesi
- ⇒ Kürtçülük düşüncesi ve Kürtlerin kışkırtılması
- ⇒ Azınlıkların emelleri
- ⇒ Bazı Kuva-yı Milliye'cilerin düzenli ordunun emrine girmek istemeyişi

1. İstanbul Hükümeti'nce Çıkarılan Ayaklanmalar

Kuva-yı İnzibatiye (Halifelik Ordusu)

Sebepleri:

- ⇒ İngilizlerin, milli mücadeleçileri Boğazlar çevresine yanaştırmak istememesi
- ⇒ İstanbul yönetiminin duyduğu tedirginlikler

Halifelik ordusu denilen isyancı birliğini Süleyman Şefik İngilizlerin istek ve desteği ile hazırladı. Birliğin oluştu-
rulmasında genellikle Enver Paşa'nın ordudan tasfiye et-
tiği eski subaylar kullanıldı.

Özellikleri:

- ⇒ İsyan Adapazarı civarında başladı
- ⇒ Çerkez Ethem ve Refet Bele tarafından bastırıldı
- ⇒ İsyanın bastırılması sonucunda Kuva-yı İnzibatiye birliğinin çoğu milli mücadele saflarına geçti

AÇIKLAMA: Ahmet Anzavur ve Kuva-yı İnzibatiye İsyanlarının başarısız olması İngilizlere; İstanbul hükümetinin isyan düzenleme konusunda başarısız olduğunu gösterdi ki bundan sonra İngilizler kendileri isyan dü-
zenletmeye başladılar.

NOT: 28 Nisan 1920'de Anadolu'da, padişah adına, asayiş sağlamak için Anadolu Fevkalade Müfettişliği ku-
ruldu.

Ahmet Anzavur Ayaklanması:

Sebepleri:

- ⇒ İngilizlerin, milli mücadeleçileri Çanakkale Boğazı çevresine yanaştırmak istemeyişi
- ⇒ İstanbul yönetiminin milli mücadeleden duyduğu tedirginlik

Özellikleri:

- ⇒ İsyan Marmara'nın güneyinde Susurluk civarında çıkmıştır.
- ⇒ Milli mücadeleçilere karşı bölgedeki Çerkezler kış-
kırtıldı
- ⇒ İsyan TBMM açılmadan önce başladı
- ⇒ Saltanat yanlısı bir isyandır
- ⇒ İsyan önce Çerkez Ethem tarafından bastırıldıysa da; Ahmet Anzavur tekrar isyan çıkardı. Bu isyanı ise Ali Fuat Cebesoy 20 Mayıs 1920'de kesin olarak bastır-
dı.

2. İstanbul Yönetimi ve İşgalcilerce Çıkarılan İsyan- lar

Bozkır - Zeynelabidin İsyanı (27 Eylül - 4 Ekim 1919)

Özellikleri:

- ⇒ Milli mücadeleye karşı çıkan ilk isyandır
- ⇒ Padişah taraftarı bir isyandır
- ⇒ Konya havalisinde çıkmıştır.

Bolu - Düzce Ayaklanması:

Özellikleri:

- ⇒ 12 Nisan 1920'de başladı.
- ⇒ Çerkez Ethem tarafından bastırıldı.

Çapanoğulları İsyanı (15 Mayıs - 27 Ağustos 1920)

Özellikleri:

- ⇒ Yozgat, Çorum ve Tokat havalisinde etkili oldu.
- ⇒ Bölgedeki Aleviler de kullanılmak istendi.
- ⇒ Çerkez Ethem tarafından bastırıldı.

Delibaş Mehmet - Konya İsyanı (2 Ekim-15 Kasım 1920)

Özellikleri:

- ⇒ Halifelik taraftarı bir isyandır.
- ⇒ Konya ve Isparta'da etkili oldu.
- ⇒ İsyanın çıkarılmasında İngiliz, Fransız, İtalyan ve Yunanlılar etkili oldu.
- ⇒ Milli kuvvetler karşısında tutunamayan Delibaş Mehmet önce Fransızlara sonra Yunanlılara sığın-
mıştır.

Cemil Çeto İsyanı (17 Haziran 1920):

Özellikleri:

- ⇒ Kürtçü bir isyandır.

Milli Aşireti İsyanı (8 Haziran 1920):

Özellikleri:

- ⇒ Kürtçü bir isyandır.
- ⇒ Fransızlardan destek almıştır.

Koçgiri Ayaklanması:

Özellikleri:

- ⇒ Kürtçü bir isyandır
- ⇒ Kemah ve Divriği'de etkili oldu
- ⇒ Bu isyanı II. İnönü Savaşı döneminde kurulmuş olan merkez ordusu bastırdı

Ali Batı İsyanı (11 Mayıs - 18 Ağustos 1919):

Özellikleri:

- ⇒ Kürtçü bir isyandır
- ⇒ Diyarbakır'da etkili oldu
- ⇒ Ali Batı çatışma esnasında öldürüldü

Çopur Musa Ayaklanması:

Özellikleri:

- ⇒ İsyan Afyon'da çıktı.
- ⇒ İsyanın çıkmasında Yunanlıların kışkırtmaları da etkili oldu.
- ⇒ İsyan Refet Bele tarafından bastırıldı.

3. Kuva-yı Milliye'cilerin Çıkardığı Ayaklanmalar

Demirci Mehmet Efe Ayaklanması:

Özellikleri:

- ⇒ Yunanlılara karşı başarılı mücadeleler vermiş olan Mehmet Efe, düzenli ordu kurulurken ilk günlerde düzenli ordunun emrine girmek istemedi.
- ⇒ Demirci Mehmet Efe ikna edildi ve efeleriyle birlikte düzenli ordunun emrine alındı.

Çerkez Ethem Ayaklanması:

Özellikleri:

- ⇒ Yunanlılara karşı başarılı mücadeleler veren ve isyanların bastırılmasında büyük katkıları olan Çerkez Ethem düzenli ordunun emrine girmeyerek isyan etmiştir.
- ⇒ Çerkez Ethem, düzenli orduya karşı girdiği mücadelede başarılı olamayınca; 5 Ocak 1921'de Yu-

nanlılara sığınmış; Çerkez Ethem'e bağlı birlikler ise 20 Ocak 1921'de düzenli ordunun emrine girmiştir.

4. Azınlıkların Çıkardığı İsyanlar

Sebepleri:

- ⇒ Osmanlı'dan toprak koparma düşüncesi
- ⇒ Emellerinin olduğu bölgelerde çoğunluk olma düşüncesi ile Türk milletini yıldırarak, bölgeden kaçırma
- ⇒ İşlerini kolaylaştırma düşüncesi ile işgallere zemin hazırlama
- ⇒ İşgal devletlerinin kışkırtmaları

Ermeni isyanları Gümrü ve Ankara Antlaşmaları ile bitirilirken; Karadeniz'deki Rum isyanları Şubat 1923'e kadar devam etti.

TBMM'nin İsyanlara Karşı Aldığı Önlemler:

- ⇒ İstanbul ile ilişkiler kesildi.
- ⇒ İstanbul hükümetinin icraatları yok sayıldı.
- ⇒ İstanbul'un halkı milli mücadelecilere karşı kışkırtmak için yayınladığı fetvalara karşı; Ankara müftüsü Rıfat Börekçi **fetva** yayınladı.
- ⇒ Damat Ferit Paşa vatan haini kabul edildi.
- ⇒ 29 Nisan 1920'de **Hıyanet-i Vataniye Kanunu** çıkarıldı.
- ⇒ 18 Eylül 1920'de **İstiklal Mahkemeleri** kuruldu.
- ⇒ İsyanlara karşı Kuva-yı Milliye', merkez ordusu ve düzenli ordu kullanıldı.

İsyanların Sonuçları:

- ⇒ Anadolu daha fazla işgal altında kaldı.
- ⇒ Milli mücadelenin başarıya ulaşması gecikti.
- ⇒ Yunanlılar Anadolu'da daha fazla ilerledi.
- ⇒ Kardeşkanı akıtıldı.
- ⇒ Anadolu birliği zedelendi.
- ⇒ Ekonomik zayıflar oldu.
- ⇒ İsyanları bastıran TBMM'nin otoritesi arttı.

AÇIKLAMALAR:

- ⇒ İsyanları kıskırtanlar ve çıkarıcılar kutsal değerleri kullandılar.
- ⇒ Padişaha bağlılık, milli mücadeleyi halka kötü gösterdi.
- ⇒ Asker kaçaklarının bir kısmı isyanların insan gücünü oluşturdu.
- ⇒ Yunan ordusu dahî bazı dönemlerde halifelik ordusu olarak tanıtıldı.
- ⇒ İsyanların bastırılmasında TBMM'nin güçler birliği ilkesi etkili oldu.
- ⇒ TBMM'ye karşı çıkarılan isyanlarda İstanbul yönetimi Milli Egemenliği; İşgalciler Milli Bağımsızlığı hedef almıştır.
- ⇒ Milli Aşireti TBMM açılana kadar milli mücadele taraftarıydı.
- ⇒ Mayıs 1919'da başlayan isyanlar 1921 yılı sonlarına kadar devam etti.

SEVR BARIŞ ANTLAŞMASI (10 AĞUSTOS 1920)

Antlaşmanın Geç İmzalanmasının Sebepleri:

- ⇒ Mondros Mütarekesinin kalıcı hükümler içermesi
- ⇒ Osmanlı'yı paylaşmak isteyen devletlerin çıkar çatışmasına girmesi
- ⇒ İşgalcilerin iç isyanlar ve Yunan işgalinin sonucunu beklemesi
- ⇒ Kurtuluş Savaşının başlamış olması
- ⇒ Yunanlıların İzmir'i işgal etmesinin paylaşım planlarını değiştirmesi

AÇIKLAMALAR:

- ⇒ İtilaf devletlerine göre Osmanlı ile imzalanacak olan antlaşma, Türk halkını kısmen rahatlatır ve Mustafa Kemal'den koparırdı.
- ⇒ Yunan güçleri, 22 Haziran 1920'de, imzalanacak olan antlaşmanın kabulüne zemin hazırlamak için, Milne Hattını aşarak; Bursa-Uşak çizgisinde harekete geçti. Yunanlılar 20 Temmuz 1920'de Doğu Trakya'yı işgal ettiler.
- ⇒ 3 Kasım 1919'da İngilizler tarafından Yunanlıların güvenliğinin sağlanması ve Yunan işgalinin yerleşmesi için, İzmir, Aydın, Manisa'nın bir kısmı, Soma ve Ayvalık'ın bir kısmını Yunan işgali altında bırakacak şekilde çizilen ve Yunanlıların ve Kuva-yı Milliye'nin karşılıklı olarak geçmesi yasaklanan hatta **Milne Hattı** denilir.
- ⇒ Bu gelişmeler üzerine **Saltanat Şurası** meseleyi görüşmek üzere 22 Temmuz 1920'de toplandı. Yapılan şurada Rıza Paşa hariç tüm üyeler Sevr Antlaşması'nın imzalanması yönünde kararını bildirdi. Saltanat Şurası'nın Sevr Antlaşması'nı imzalamak istemesinde Bursa ve Doğu Trakya'nın işgal edilmesi etkili oldu.

- ⇒ Antlaşmanın maddelerini hafifletmek için Damat Ferit Paşa Fransa'daki Sevr kasabasına gittiye de etkili olamadı.
- ⇒ Sevr Antlaşması'nı imzalamak için Rıza Tevfik, Reşat Halis ve Hadi Paşa'dan oluşan grup Fransa'ya gönderildi.
- ⇒ İşgalci devletler Sevr Antlaşması'nın imzalanması ile Şark Meselesinin hallolacağına inanıyordu.
- ⇒ TBMM, Sevr Antlaşmasını tanımadığı gibi; 19 Ağustos 1920'de aldığı kararla, antlaşmayı imzalayanları vatan haini kabul etti. Türk milletinin bu antlaşmaya cevabı ise kurtuluş savaşı oldu. Halk bu durum karşısında milli mücadelenin gereğini daha iyi anladı.
- ⇒ Padişah, Sevr Antlaşması'nın imzalanmasını kabul etmekle hukuka ve milli iradeye aykırı davranmıştır. Çünkü Kânun-i Esâsi'ye göre bir antlaşmanın imzalanabilmesi için Meclis-i Me'busan'ın onayının alınması gerekir.
- ⇒ Sevr Antlaşması bu yönüyle hukuka aykırı olduğu gibi; Meclis-i Me'busan'ın aldığı Misak-ı Milli kararları ile çeliştiği için milli iradeye de aykırıdır.
- ⇒ Türklerin çoğunlukta olduğu Anadolu'yu böldüğü için evrensel beyannamelere de (Fransız İhtilali'nin yaydığı fikirler ve Wilson Prensipleri) aykırıdır.

Sevr Antlaşması'nın İçeriği:

- ⇒ Osmanlı ülkesi; Giresun, Ordu, Samsun, Tokat, Çorum, Amasya, Sinop, Kastamonu, Çankırı, Ankara, Eskişehir, Bolu, Zonguldak, Bilecik, İstanbul ve Kayseri'nin doğusu ile sınırlı kalıyordu.
- ⇒ Boğazlar, her zaman bütün devletlerin gemilerine açık tutulacak; Türklerin hiç bir etkisinin bulunmadığı, kendine has polis gücü, bütçesi ve bayrağı olan bir komisyon tarafından yönetilecek. (İlk defa boğazların yönetimi için komisyon kurulması kararı verilmiştir. Bu madde İstanbul'u güvenliksiz hale getirmiştir)
- ⇒ Midye-Büyük Çekmece hattının batısı ve İzmir dâhil Batı Anadolu Yunanistan'a verilecek
- ⇒ Doğu Anadolu'da sınırları Wilson tarafından çizilecek ve Karadeniz ile Akdeniz'e çıkışı olan bir Ermeni devleti kurulacaktır.
- ⇒ Doğu Anadolu'da bir Kürt devleti kurulacaktır.
- ⇒ Antalya ve Konya havalisi İç Batı Anadolu'nun içlerine kadar İtalyanlara verilecektir.
- ⇒ Mardin, Urfa, Antep, Adana, Malatya ve Sivas dolaylarını birleştiren bölge ve Suriye Fransa'ya verilecektir.
- ⇒ Hicaz hariç olmak üzere Arabistan ve Musul İngiltere'ye verilecektir.
- ⇒ Rodos ve On İki Ada İtalya'ya; Ege Adaları Yunanistan'a verilecektir.
- ⇒ Brest-Litovsk Antlaşması tanınmayacaktır.
- ⇒ Osmanlı ordusunun mevcudu 50.700'ü geçmeyecek; askerlik mecburi olmaktan çıkarılacak, deniz gücü 13 ufak gemiyi geçmeyecek, orduda tank, ağır maki-neli tüfek, top ve uçak bulunmayacaktır.
- ⇒ Osmanlı maliyesini işgalcilerin oluşturacağı bir komisyon düzenleyecektir.

- ⇒ Kapitülasyonlar genişletilerek bütün devletlere verilecektir.
- ⇒ Azınlık hakları artırılacak; azınlık haklarının garantisini için bir komisyon kurulacaktır.
- ⇒ Osmanlı savaş tazminatı ödeyecektir.

Antlaşmanın Önemi:

- ⇒ Osmanlı Devleti sömürge durumuna getirildi.
- ⇒ İşgalciler şark meselesini hallettiklerine inandı.
- ⇒ Halkın direnme gücü kamçılandı.
- ⇒ Türk milleti İstanbul yönetimine ve İngilizlerle güvenilemeyeceğini bir defa daha anladı.
- ⇒ Azınlıklar emellerine ulaştığını zannetti.

AÇIKLAMALAR:

- ⇒ Osmanlı yönetimine göre Sevr Antlaşması tamamen yok olmaktan daha iyiydi.
- ⇒ Bu antlaşma Ayestefanos Antlaşması gibi geçersiz ve uygulanmayan bir antlaşmadır.

Sevr Barış Antlaşması'na Karşı Tepkiler

- ⇒ TBMM, Sevr Antlaşması daha imzalanmadan Türk topraklarının parçalanmasına razı olmayacağını tüm dünyaya ila etti.
- ⇒ TBMM'nin amacı; Misak-ı Milli'yi kabul ettirmektir.
- ⇒ TBMM, 19 Ağustos 1920'de Sevr Antlaşması'nı imzalayanları ve onaylayanları vatan haini olarak kabul ettiğini duyurdu.
- ⇒ Sevr Antlaşması, Türk milletini umutsuzluğa sürüklemeydi. Aksine azim ve karallığını artırdı.

Düzenli Ordu'nun Kurulması

- ⇒ İzmir'in işgalinden sonra Kuva-yı Milliye birlikleri Ayvalık, Bergama, Soma, Akhisar, Salihli, Nazilli ve Aydın'da Yunanlılara karşı başarılı mücadeleler vermiştir.
- ⇒ Kuva-yı Milliye düşmanı oylayabiliyor fakat düşmanı yurttan atacak şekilde karşı taarruza geçemiyordu. Bu durumu bilen Mustafa Kemal, düzenli ordunun kurulmasının şart olduğuna inanıyor; fakat bu düşüncesini meclise kabul ettiremiyordu.
- ⇒ 22 Haziran 1920'de başlayan Yunan Taarruzu Gediz muharebelerinde Kuva-yı Milliye'nin mağlubiyetine sebep oldu. Kuva-yı Milliye'nin komutanı olan Ali Fuat Cebesoy mağlubiyete Kuva-yı Milliye'nin disiplinsizlik ve düzensizliğini sebep gösterirken; Kuva-yı Milliye'ciler de mağlubiyetin sebebi olarak Ali Fuat Cebesoy'un başarısızlığını ileri sürüyorlardı.
- ⇒ Gediz muharebeleri, Mustafa Kemal'in düzenli ordu konusundaki düşüncelerini haklı çıkarmış ve bunun üzerine 8 Kasım 1920'de yapılan meclis toplantısı sonucunda Ali Fuat Cebesoy'un Moskova büyük elçiliğine tayin edilmesine ve düzenli ordunun kurulmasına karar verilmiştir.

- ⇒ Batı Cephesi'nde düzenli orduyu kurmakla İsmet İnönü görevlendirildi. Cephenin güneyi ise Refet Be- le'nin komutasına verildi.
- ⇒ 27 Aralık 1920'de düzenli ordunun kurulması karar- laştırıldı

Düzenli Ordunun Kurulma Sebepleri:

- ⇒ Halk ile Kuvay-ı Milliye birliklerinin karşı karşıya gelmeye başlaması
- ⇒ Yunan ilerleyişinin durdurulamayışı
- ⇒ Kuvay-ı Milliye'nin merkezi otoriteden yoksun oluşu
- ⇒ Kuvay-ı Milliye'nin bölgesel amaçlı olması

Düzenli Ordunun Özellikleri:

- ⇒ Kurtuluş savaşında sadece Yunanlılara karşı savaştı.
- ⇒ TBMM'ye karşı oluşan bazı isyanları bastırdı.
- ⇒ Tekâlif-i Milliye Emirleri'nin uygulanması sonu- cunda taarruz gücüne ulaştı.
- ⇒ İnönü Muharebesi ilk savaşı ve ilk başarısıdır.
- ⇒ Eskişehir-Kütahya Muharebeleri tek başarısızlığıdır.

MUHAREBELER VE SONUÇLARI

Ermeni Meselesi ve Ermenilerle Savaş

Birinci Dünya Savaşı'na Kadar Ermeni Meselesi

- ⇒ Ermeniler Osmanlı ülkesinde rahat bir şekilde yaşı- yordu. Osmanlı Devletinde bakanlık ve yargıçlık ya- pan Ermeniler dahi vardı. Van, Bitlis, Diyarbakır, To- kat ve İstanbul yoğun olarak yerleştikleri yerlerdi. Osmanlı ülkesinin her yerine istedikleri gibi yayıl- mışlardı.
- ⇒ Fatih zamanında İstanbul'da Ermeni patrikhanesi kurulmuştur. Tanzimat döneminde Fransızlar Kato- liklerin; İngilizler Protestanların koruyuculuğunu yaparken; Ruslar da Ortodoksların ve Ermenilerin koruyuculuğunu yapıyordu.
- ⇒ Osmanlılar, Ermenilere, devlete bağlılıklarından do- layı **millet-i sâdıka** diyordu. XIX. yüzyılda birçok ayaklanma olurken; Ermeniler bu ayaklanmalardan pek etkilenmemiştir. Doğu Anadolu'da karışıklıklar çıkararak, bu bölgeden güneye inmeyi planlayan Rusya, Ayestefanos Antlaşması'ndan itibaren Ermeni meselesini gündeme getirmiştir. Doğu Anadolu'da bir Ermeni devleti kurdurarak Rusya'nın güneye in- mesini önlemek isteyen İngiltere ise Berlin Konfe- ransı'nda Ermeni meselesini gündeme getirdi. Böy- lece Ermeni meselesi İngiltere ile Rusya'nın meselesi olarak ortaya çıktı.
- ⇒ Rusya ve İngiltere'nin kışkırtmaları sonucunda XIX. yüzyılın sonlarında Ermeniler arasında da milliyetçi- lik çalışmaları görülmeye başladı. Ermeniler teşkilat- lanmak için Hınçak (1887) ve Taşnak-Sütyun (1890) cemiyetlerini kurdular.
- ⇒ Osmanlı ülkesinde en son isyan eden azınlık olan ve hiç bir bölgede yeterli çoğunluğu olmayan Er- menilerin, Osmanlı ülkesinde isyanlar çıkararak ba- şarıya ulaşmaları mümkün değildi.

- ⇒ Ermeniler 20. yüzyılın başlarında Osmanlı Bankası'nı bastılar, 1904'de Sason İsyanı'nı; 1914'de Zeytun İsyanı'nı çıkardılar.
- ⇒ II. Abdülhamit'e suikast düzenlediler.

Birinci Dünya Savaşı'nda Ermeni Meselesi

- ⇒ Birinci Dünya Savaşı esnasında Ruslar, tarafından kullanılan Ermeniler, yıllarca birlikte yaşadıkları Türklere saldırmaktan çekinmediler.
- ⇒ Osmanlı Devleti, Doğu Anadolu'da Türklerle Ermeniler arasında olayların çıkmaması için Ermenileri 14 Mayıs 1915'de çıkardığı **Sevk ve İskan Kanunu** ile Suriye bölgesine göç ettirdi.
- ⇒ Brest-Litovsk Antlaşması ile Rusya I. Dünya Savaşı'ndan çekilince; İngilizler Batum petrol bölgesinde etkili olabilmek ve Osmanlı ile Rusya arasında tampon bölge oluşturmak için Gümrü civarında Ermenilere devlet kurdurdu (28 Mayıs 1918).
- ⇒ Paris Konferansı'nda, Doğu Anadolu'da, Ermeni devletinin kurulması kabul edildi. Mondros Mütarekesi'nin İngilizce metninde Doğu illerine Ermeni vilayetleri denmesi de İngilizlerin Ermenilerle ilgili düşüncesini, daha Paris Konferansı'ndan önce ortaya koyuyordu.
- ⇒ Doğu Anadolu'da kurulacak olan Ermeni devletinin mandaterliği Paris Konferansı esnasında ABD'ye verilmiştir. ABD Ermeni mandaterliğinden Aralık 1919'da oluşturulan Harbord Raporu sonucunda vazgeçmiştir. Bu rapor Ermenilerin Doğu Anadolu'da azınlıkta olduğunu, Türklerin mücadeleye hazır olduğunu ve ABD için Doğu Anadolu'ya yönelik olarak alınacak bir mandaterliğin zararlı olacağı belirtiyordu.

Kurtuluş Savaşı'nda Ermeni Meselesi

- ⇒ Doğu Anadolu'daki Ermeni olaylarından dolayı Kâzım Karabekir komutanı olduğu XV. Kolordu'yu dağıtmamıştı. Bu kolordunun varlığı Ermeniler için kısmen de olsa caydırıcı bir unsurdur. Bölge, Doğu Anadolu Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti'nin çalışmaları sonucu örgütlenmişti.
- ⇒ 9 Haziran 1920'de Kâzım Karabekir'in, TBMM tarafından, doğu cephesi komutanlığına atanması sonucunda devletin ilk cephesi oluşmuş oldu.
- ⇒ 28 Ekim 1920'de harekete geçen Türk ordusu karşısında tutunamayacağını anlayan Ermeniler, barış isteyince, 3 Aralık 1920'de Kâzım Karabekir, TBMM adına Ermenilerle **Gümrü Antlaşması**'nı imzaladı.

NOT: 5 Aralık 1920'de Ermenistan, Sovyet Rusya yönetimine girdiği için **Gümrü Antlaşması**, Ermeni meclisinden geçememiştir.

Gümrü Antlaşması (3 Aralık 1920)

- ⇒ Ermeniler, Kars, Gümrü ve Sarıkamış'ı terk edecek.
- ⇒ Aras Nehri ile Çıldır Gölü arası Türk-Ermeni sınırı olacak.
- ⇒ Ermeniler TBMM aleyhine olan antlaşmaları tanımayacaktır.
- ⇒ Göç ettirilmiş olan Ermeniler altı ay içinde Türkiye'ye geri dönebilecektir.

Ermeniler Kars civarından çekilince; Türkiye, Gürcülerle sınır komşusu oldu. Ardahan'ın bir kısmı, Artvin ve Batum Gürcülerin elindeydi. TBMM'nin verdiği ultimatom (kesin uyarı) sonucunda 23 Şubat 1921'de Gürcüler, Artvin, Ardahan ve Batum'u terk etti (Batum Antlaşması).

Gümrü Antlaşması'nın Önemi:

- ⇒ Mondros Mütarekesi ile belirlenen sınırlar ilk defa aşılmıştır.
- ⇒ TBMM'nin ilk askeri ve siyasi başarısı görüldü.
- ⇒ Ermenistan TBMM'yi antlaşma imzalayarak tanıyan ilk devlet oldu.
- ⇒ Misak-ı Milli yönünde ilk adım atıldı.
- ⇒ Sevr Antlaşması'na ilk darbe vuruldu.
- ⇒ Doğu sınırının belirlenmesi yönünde ilk adım atıldı.
- ⇒ Doğudaki güçleri batıya kaydırma imkânı oluştu.

Güney Cephesi'nde Maraş ve Urfa'nın Kurtarılması, Antep Savunması

- ⇒ Mondros Mütarekesi'nden sonra İngilizler, 9 Kasım 1918'de İskenderun'u, 17 Aralık 1918'de Antep'i, 22 Şubat 1919'da Maraş'ı ve 24 Mart 1919'da Urfa'yı işgal ettiler.
- ⇒ Fransızlar ise Mersin, Adana, Hatay ve Osmaniye'yi işgal ettiler.
- ⇒ İngilizler petrol bölgelerine karşılık Maraş (30 Ekim 1919), Urfa (30 Ekim 1919) ve Antep'i (5 Kasım 1919) Fransızlara devrettiler.
- ⇒ Fransızlar Suriye ve Mısır'dan getirdikleri Ermenilere intikam alayları kurdurarak, Ermenileri bölgedeki Türklere karşı kullandılar. Ermeniler Çukurova'da devlet kurmak istediklerinden dolayı Türklere karşı saldırıya geçtiler.
- ⇒ Batı Anadolu'da düşmana karşı seçilmiş gerilla güçleri savaş verirken; güney cephesinde kadın, çocuk, ihtiyar olmak üzere halk düşmana karşı topyekûn bir mücadeleye girmiştir.
- ⇒ Sivas Kongresi'nde, güney cephesinin, gönderilecek subaylarca düzenlenip halkın düşmana karşı harekete geçirilmesi planlanmıştır.
- ⇒ Fransızlar ile Türk halkı arasında ilk ciddi çarpışmalar, Sütçü İmam'ın harekete geçmesi ile Maraş'ta başlamıştır. Maraş halkı Fransızları 10 Şubat 1920'de Maraş'tan atmayı başardı.
- ⇒ 11 Nisan 1920'de ise Urfa halkı Fransızları melekelerinden atmayı başardı.
- ⇒ Şahin Bey mücadelesi ile ünlenen Antep ise bütün gayretlerine rağmen Fransızlara teslim olmak zorunda kaldı (Şubat 1921).
- ⇒ TBMM daha sonraki yıllarda Maraş'a kahraman; Urfa'ya şanlı; Antep'e ise gazi unvanını vermiştir.

- ⇒ Adana'da ise mücadeleler 20 Ekim 1921'de imzalanan Ankara Antlaşması'na kadar devam etti.

AÇIKLAMA: Güney cephesi, **Ankara Antlaşması** ile kapanmış ve Adana ile Antep savaş yapılmadan Fransızlardan geri alınmıştır.

Batı Cephesi Muharebeleri

- ⇒ Kurtuluş Savaşı'nda Doğu ve Güney cephelerinin dışında asıl ve uzun savaşlar Yunanlılara karşı Batı Cephesi'nde yapıldı.
- ⇒ İzmir'i işgal eden Yunanlılara karşı Batı Anadolu'da cepheler oluşturuldu.
- ⇒ Düzenli ordunun kurulmasından sonra Yunan ordusuna karşı daha yoğun bir mücadele verildi.

Çerkez Ethem Olayı

- ⇒ Birinci Dünya Savaşı'ndan sonra ordudan ayrılan Ethem Bey, Yunanlıların İzmir'i işgal etmesi üzerine silahlı mücadeleye başladı.
- ⇒ Kendisini Salihli Cephesi Komutanı ilan etti.
- ⇒ Emri altındaki insanlara maaş bağladı.
- ⇒ Milli Mücadeleye ve TBMM'ye karşı çıkan isyanlarda büyük ölçüde Ethem Bey'in birliklerinden faydalandı.
- ⇒ Fakat zamanla kendine duyduğu aşırı güven ve düzenli orduya katılmama tavrı bir soruna dönüştü.
- ⇒ Bağımsız hareket etmeye başlayan Ethem Bey, düzenli ordunun emrine girmedi.
- ⇒ Batı Cephesi komutanı olan İsmet Bey, askeri bir harekâtla Ethem Bey'i ve birliklerini kontrol altına almaya çalıştı.
- ⇒ Taraflar arasında çatışmalar yaşandı.
- ⇒ Bir süre sonra Ethem Bey can güvenliği sebebiyle yurdu terk ederken, birlikleri de düzenli orduya katıldı.

Yunanlıların Anadolu'da İlerleme Sebepleri:

- ⇒ Osmanlı ordusunun terhis edilmiş olması
- ⇒ Cephede ilk dönemde disiplin olmaması
- ⇒ İsyanlardan dolayı Anadolu'da birliğin geç sağlanması
- ⇒ İngilizlerin Yunanlılara yardım etmesi
- ⇒ Mondros Mütarekesi'nin taşıdığı ağır maddelerden dolayı Osmanlı Devleti'nin üzerine düşen sorumluluğu yerine getirememesi

Paris Konferansı'nda, Türkiye'nin mandaterliğinin hiç bir devlet tarafından alınmamasını savunan Fransa; Yunanistan'ın İzmir'i terk etmesini de istiyordu.

Dünya Müslümanlarından çekinen İngilizler, İstanbul'u paylaşım planları içine almamıştır.

Paris Konferansında Kürtlerin mandaterliğini İngilizler kabul etmiştir.

Batı Anadolu'da Yunanlılara karşı ilk mücadeleyi Kuva-yı Milliye birlikleri verdi. 1921 yılının başlarında oluşan düzenli ordu ise ilk savaşını Çerkez Ethem'e karşı vermek zorunda kaldı

8 - 9 Temmuz 1920'de Bursa işgal edilince meclis kürsüsüne siyah bir örtü çekildi. Bu örtü 6 Eylül 1922'de kaldırılmıştır.

Birinci İnönü Savaşı (6 - 10 Ocak 1921)

Sebepleri:

- ⇒ Demir yolu hattından dolayı Yunanlılar Eskişehir'i ele geçirmek istiyordu.
- ⇒ Yunanlılar, yardım alabilmek için, batılı devletlere güçlerini ispatlamak istiyordu.
- ⇒ Yunanlılar Çerkez Ethem'in isyanından faydalanmak istiyordu.
- ⇒ Yunanlılar TBMM'ye Sevr Antlaşmasını kabul ettirmek istiyordu.

İsmet İnönü komutasındaki düzenli ordu Yunanlıları durdurmayı başarmıştır.

Birinci İnönü Zaferi'nin Önemi:

- ⇒ Düzenli ordu ilk zaferini kazandı.
- ⇒ İtilaf devletleri arasında anlaşmazlık yaşandı.
- ⇒ İsmet İnönü tuğgeneral rütbesi aldı.
- ⇒ TBMM'nin içte ve dışta saygınlığı arttı.
- ⇒ Çerkez Ethem isyanı bastırıldı.
- ⇒ Afganistan ve SSCB ile dostluk anlaşması imzalandı.
- ⇒ İstiklal Marşı'mız kabul edildi (12 Mart 1921).
- ⇒ Teşkilat-ı Esasiye Kanunu kabul edildi.
- ⇒ Halkın orduya ve TBMM'ye karşı güveni arttı.
- ⇒ Asker toplama işi kolaylaştı.
- ⇒ İstanbul hükümeti ve TBMM Londra Konferansına davet edildi.

İstiklal Marşı'nın Kabulü (12 Mart 1921)

- ⇒ 1920 yılında Erkân-ı Harbiye (Genel Kurmay Başkanlığı) tarafından ifade edildi.
- ⇒ 1921 yılı başında Maarif Vekâleti (Milli Eğitim Bakanlığı) Türk milletinin ruhuna uygun mili bir marş yarışması açtı.
- ⇒ Yarışmaya 724 şair başvurdu, ancak birinciliğe lâyık eser bulunamadı.
- ⇒ Para ödüllü olduğu için yarışmaya katılmayan Mehmet Akif'e, bir şiir yazması için teklif götürüldü. Ödül kaldırıldı.
- ⇒ Mehmet Akif'in yazdığı şiir, 12 Mart 1921 tarihinde TBMM'nde coşkuyla kabul edildi.
- ⇒ Birincilik ödülünü kabul etmeyen Mehmet Akif, parayı Dârü'laceze'ye bağışlamıştır.

Londra Konferansı (23 Şubat–12 Mart 1921)

Sebepleri:

- ⇒ Düzenli ordunun I. İnönü Savaşı'ndaki başarısı.
- ⇒ İtilaflar arasındaki anlaşmazlıklara çözüm aramak.
- ⇒ Rusya ile TBMM'nin yaklaşmaya başlaması.
- ⇒ TBMM'ye Sevr Antlaşması'nın kabul ettirilmek istenmesi
- ⇒ Yunan ordusuna zaman kazandırma düşüncesi.
- ⇒ TBMM'nin Gümrü başarısı.
- ⇒ Güneyde Fransızlara karşı başarılı mücadeleler verilmesi.

Konferansa İngiltere, Fransa, İtalya, Yunanistan, Osmanlı Devleti ve TBMM katıldı.

TBMM'yi hukuken tanımak istemeyen İngilizler, TBMM'yi konferansa direkt olarak davet etmeyip Londra Konferansı'na Türkiye'den öncelikle İstanbul hükümetini çağırmıştır. İngilizler, konferansta ikilik çıkarmak amacıyla ve TBMM'ye Sevr Antlaşması'nı kabul ettirmek için İstanbul hükümetinden TBMM adına Mustafa Kemal'in uygun göreceği bir temsilci getirmesini istemiştir.

Mustafa Kemal, konferansa direkt olarak davet edilmekçe TBMM'nin katılamayacağını bildirince; TBMM de İtalya aracılığı ile konferansa direkt olarak davet edildi.

Konferansa, TBMM adına Bekir Sami Bey; İstanbul hükümeti adına ise Tevfik Paşa katıldı. Konferansta Türk delegeleri arasında ikilik çıkarmak isteyen İtilaf Devletleri ilk konuşma hakkını Tevfik Paşa'ya verdiler. İtilaf devletlerinin oyununu bozmak isteyen Tevfik Paşa "Söz milletimin asıl temsilcilerindendir, sözün Anadolu Kuru'lu'na verilmesini rica ederim" der.

TBMM'nin Konferansa Katılma Sebepleri:

- ⇒ Türklerin haklı davasını ve misak-ı millisini dünyaya duyurmak.
- ⇒ İşgalcilerin "Türk milleti barışa yanaşmıyor" tezini çürütmek.
- ⇒ Yeni kurulan orduya zaman kazandırmak.
- ⇒ TBMM'yi hukuken tanıtmak

Konferansta işgalciler Türklere sürekli olarak Sevr Antlaşmasını kabul ettirmeye çalışmıştır. Sadece Sevr Antlaşması'nda belirlenen asker sayısının bir miktar artırılabilceği söylenmiştir.

Bekir Sami Bey, Fransa, İngiltere ve İtalya ile esir mübadelesine ve ekonomiye yönelik antlaşmalar imzalamıştır. Bekir Sami Bey, bu antlaşmalarda eşitlik ilkesini gözetmemiştir. İtalya ve Fransa'ya ekonomik tavizler verirken; İngilizlerle yaptığı esir mübadelesi antlaşmasına göre İngilizlerin sadece Malta'daki esirleri serbest bırakmasını; diğerlerini ise değişim dışı tutmasını kabul etmiştir. Bekir Sami Bey'in yaptığı bu antlaşmaları TBMM eşitlik ilkesine uymadığı için kabul etmediği gibi; Bekir Sami Bey'i de Dışişleri Bakanlığı'ndan almıştır. Bu antlaşmalar,

TBMM'nin antlaşma imzalanabilecek diplomatik saygınlığa ulaştığını göstermiştir.

Londra Konferansı'nın Önemi:

- ⇒ TBMM hukuken tanındı.
- ⇒ Sevr Antlaşması'ndan işgalcilerin taviz verebileceği görüldü.
- ⇒ İşgalciler arasındaki görüş ayrılıkları büyüdü.
- ⇒ Konferanstan sonuç çıkmaması, Türk milletine tam zafer kazanılması gerektiğini gösterdi.

Türk-Afgan Dostluk Antlaşması (1 Mart 1921)

TBMM ve Afganistan karşılıklı olarak birbirinin meşruluğunu tanımayı ve yardımlaşmayı kabul ettiler.

Önemi: İlk defa bir doğulu İslam devleti, TBMM'yi ve Misak-ı Milli'yi tanıdı.

NOT: Afganistan, 1919'a kadar İngiliz sömürgesi altındaydı.

Moskova Antlaşması (16 Mart 1921)

Türk - Rus Yakınlaşmasının Sebepleri:

- ⇒ TBMM'nin Gümrü başarısı
- ⇒ İnönü Zaferi'nin kazanılması
- ⇒ TBMM'nin güvenilir dost imajı vermesi
- ⇒ SSCB'nin dost arayışı
- ⇒ TBMM'nin İtilaf devletleri ile yaklaşıyor olması
- ⇒ Boğazların açık halde oluşunun SSCB'yi kendi adına endişelendirmesi
- ⇒ Güneyde Fransızlara karşı başarılar kazanılması
- ⇒ Mustafa Kemal'in diplomatik çabaları
- ⇒ Her iki ülkenin de ortak düşmanının olması
- ⇒ Rusya'nın Anadolu mücadelesini kendi rejimine dönüştürmek istemesi

Antlaşmanın Maddeleri:

- ⇒ Liman hizmetlerinden Türkiye'nin faydalanması şartıyla, Batum, Gürcistan'a bırakılacaktır.
- ⇒ Ermeni ve Gürcüler ile yapılan antlaşmalar kabul edilecektir.
- ⇒ Boğazların yönetimi, Türkiye'nin egemenlik hakları korunmak şartıyla Karadeniz'e kıyısı olan devletlerce düzenlenecektir.
- ⇒ Birinin tanımadığı uluslararası antlaşmayı diğeri de tanımayacaktır.
- ⇒ Osmanlı Devleti ile Rus Çarlığı'nın yaptığı antlaşmalar geçersiz sayılacaktır.
- ⇒ Artvin ve Ardahan TBMM'de kalacaktır.
- ⇒ Gerekli durumlarda karşılıklı yardımlaşılacaktır.

Antlaşmanın Önemi:

- ⇒ İlk defa Avrupalı bir devlet, antlaşma imzalayarak TBMM'yi ve Misak-ı Milli'yi tanıdı
- ⇒ Rusya, Sevr Antlaşması'nı geçersiz saydı
- ⇒ Batum'un Gürcistan'a bırakılması ile Misak-ı Milli'den ilk taviz verildi
- ⇒ Rusya kapitülasyonları kaldıran ilk devlet oldu
- ⇒ TBMM ile SSCB arasında ilk antlaşma imzalandı
- ⇒ Doğu cephesinin güvenliği pekiştirildi.
- ⇒ TBMM diplomatik bir zafer elde etti.
- ⇒ İşgalci devletlere karşı denge politikası izlenebilmesi için önemli bir koz elde edildi.
- ⇒ İki devlet karşılıklı olarak birbirinin rejimini tanıdı.

NOT: Rusya ile ilişkiler Mayıs 1920'de başlamıştır. Haziran 1920'de ise Rusya Misak-ı Milli'yi tanımıştır.

İkinci İnönü Muharebesi (23 Mart – 31 Mart 1921)

Sebepleri:

- ⇒ Londra Konferansı'nda TBMM'nin Sevr Antlaşması'nı kabul etmemesi
- ⇒ Yunanlıların Eskişehir'i ele geçirmek istemesi
- ⇒ Yunanlıların güçlerini Avrupalı devletlere göstererek, onlardan yardım almak istemesi.
- ⇒ İsmet Paşa komutasındaki Türk ordusu Yunanlıları ikinci defa durdurmayı başarmıştır.
- ⇒ Mustafa Kemal, İsmet Paşaya çektiği telgrafta "Siz orada yalnız düşmanı değil; milletin makûs talihini de yendiniz" demiştir.

Zaferin Önemi:

- ⇒ İnönü Zaferinin rastlantı olmadığı görüldü
- ⇒ Ordunun taarruza hazır olmadığı görüldü

NOT: 8 Nisan 1921'de Türk ordusu Aslıhanlar'da karşı taarruza geçtiyse de başarılı olamadı.

- ⇒ Cephenin güneyi de Refet Bele'den alınarak İsmet Paşa'nın komutasına verildi.
- ⇒ İtilaf bloğundaki ayrılık düşüncesi güçlendi.

Eskişehir-Kütahya Muharebeleri (10 – 24 Temmuz 1921)

Türk ordusunun daha fazla güçlenmeden imha edilmesi gerektiğine inanan Yunanlılar, 10 Temmuzda tekrar harekete geçmiştir. Zaferden emin olan Yunan kralı bu savaş öncesinde İzmir'e gelmiştir.

Yunanlılar karşısında Türk ordusu tutunamayınca; Türk ordusunun yok olmasını önlemek isteyen Mustafa Kemal, İsmet Paşa'dan Türk ordusunu Sakarya'nın doğusuna

çekmesini istedi. Yunanlılar Sakarya'nın doğusunu hem tam olarak bilmiyorlar; hem de Yunanlıların bu bölgeye ait savaş planları yoktu.

Önemi:

- ⇒ Türk ordusu Kurtuluş Savaşı esnasında ilk ve tek mağlubiyetini almıştır.
- ⇒ Afyon, Kütahya ve Eskişehir, Yunanlıların eline geçmiştir.
- ⇒ Mecliste tartışmalar başlamıştır.
- ⇒ Fransızlar barış yapmaktan vazgeçti.

Ordunun Sakarya'nın Doğusuna Çekilmesi ve Büyük Millet Meclisi'nin Tepkileri

İlerleyen Yunanlılar karşısında Türk ordusunun Sakarya'nın doğusuna çekilmesi mecliste ve ülkede karamsarlığa yol açtı.

Meclisteki bazı milletvekilleri başkentin Kayseri'ye taşınmasını teklif etmiştir.

Kuvay-ı Milliye'ye geri dönme tartışmaları başladı.

Mustafa Kemal'in Başkomutan Seçilmesi (5 Ağustos 1921)

Kanunun Çıkarılma Sebebi:

Olağan üstü durumdan dolayı kararların hızlı alınıp; hızlı uygulanması gerekiyordu.

Mustafa Kemal, millî iradeye olan saygısından dolayı başkomutanlık yetkisini meclisten sadece üç aylık kısa bir süre için istemiştir. Başkomutanlık yetkisi daha sonradan, Büyük Taarruz öncesinde süresiz olmak üzere (20 Temmuz 1922), iki defa uzatıldıysa da Cumhuriyet'in ilanı ile sona ermiştir.

Önemi:

- ⇒ Meclis ilk defa bütün yetkilerini bir kişiye vermiştir.
- ⇒ Mustafa Kemal, tekrar askerlik mesleğine dönmüştür.
- ⇒ Mustafa Kemal, Kurtuluş Savaşını daha rahat idare etme imkânına kavuşmuştur.

Başkomutanın Yetki ve Sorumlulukları:

- ⇒ Meclisin tüm yetkilerini taşır.
- ⇒ Meclis kararı ile yetki süresi uzatılır.
- ⇒ Kararları kanun niteliğindedir.
- ⇒ Görev süresi dolmadan yargılanamaz

AÇIKLAMA: Başkomutanlık süresinin uzatılması ve süresiz hale getirilmesi; meclisin Mustafa Kemal'e güvendiğini ve Mustafa Kemal'in başkomutanlık yetkisini iyi kullandığını gösterir.

Tekâlif-İ Milliye Emirleri (7-8 Ağustos 1921)

Kanunun Çıkarılış Sebebi:

Türk ordusunun taarruz gücüne ulaşabilmesi için Türk milleti topyekûn seferber edilmek istenmiştir.

Maddeleri:

- ⇒ Her ilçede bir Tekâlif-i Milliye Komisyonu kurulacaktır.
- ⇒ Kanunun uygulanması için İstiklal Mahkemeleri çalışacaktır.
- ⇒ Her aile bir giyimlik elbise; bir çift çorap; bir çift çarık verecektir.
- ⇒ Bedeli sonradan ödenmek üzere; halk ve esnafın elinde bulunan yiyecek, giyecek gibi her türlü temel gereksinim maddeleri ve teknik araç gereçlerle ulaşım araç gereçlerinin %40'ına el konulacaktır.
- ⇒ Halk elinde bulunan ulaşım araçları ile her ay Milli Mücadele adına 100 kilometre taşıma yapacaktır.
- ⇒ Gerekirse sahipsiz mallara el konulacaktır.
- ⇒ Halk elinde bulunan silah ve cephanenin tümünü teslim edecektir.
- ⇒ Gerektiğinde, zanaat erbabı orduya katılacaktır.

AÇIKLAMALAR:

- ⇒ Halktan yardımlar toplanamadan Sakarya Savaşı başlamıştır.
- ⇒ Bu vergiler, Osmanlı zamanında toplanan avarız vergisi ile benzerlik gösterir.

Sakarya Meydan Savaşı (23 Ağustos-12 Eylül 1921)

Yunanlılar, Ankara'ya kadar ilerleyerek savaşı kesin olarak sonuçlandırmak için harekete geçmiştir.

Yüz kilometrelik bir alana yayılmış olan Türk ordusu düşman karşısında dağılma emareleri gösterdiyse de; Mustafa Kemal'in "Hattı müdafaa yoktur. Sathı müdafaa vardır. O sathı tüm vatandır. Vatanın her karış toprağı vatandaşın kanı ile ıslanmadıkça terk olunamaz" sözü Türk askerinin savunma azmini artırmıştır.

10 Eylül'den itibaren kendisini toparlayan Türk ordusu, Yunanlıları, durdurduğu gibi; Sakarya Nehri'nin batısına atmayı da başarmıştır. Ordunun taarruz gücü olmadığı için savaşa devam etmemiştir.

İngilizler, Yunanlılara zaman kazandırmak için ateşkes teklifinde bulundular:

- ⇒ Savaş durdurulacak.
- ⇒ İki tarafın kuvvetleri denetlenecek.
- ⇒ Kuvvetler artırılmayacak.
- ⇒ Askersiz ara bölge oluşturulacak.
- ⇒ İtilaflar her iki tarafın askeri gücünü denetleyebilecek.

Bağımsızlık olgusu ile bağdaşmayan bu ateşkes önerisi ilke olarak kabul edildiyse de; TBMM bu ateşkesin şartlarını bütün olarak kabul etmedi.

TBMM ateşkesin tam olarak kabul edilebilmesi için Yunanlıların Anadolu'yu terk etmesini istemiştir. Fakat asıl amaçları Yunanlılara zaman kazandırmak olan işgal devletleri bu öneriyi kabul etmemiştir.

AÇIKLAMALAR:

- ⇒ Türk ordusu, Kurtuluş Savaşı'nda, en fazla Sakarya Savaşı'nda şehit vermiştir.
- ⇒ Türkler ve Yunanlılar, Sakarya Savaşı'nda uçak kullanmıştır.

Sakarya Zaferi'nin Önemi:

- ⇒ Türk ordusunun II. Viyana Bozgunu'ndan beri devam eden geri çekilişi ve savunması sona erip; taarruz dönemi başladı.
- ⇒ İtilaf bloğu dağıldı.
- ⇒ İtalyanlar, Anadolu'yu terk etti.
- ⇒ Fransa ile TBMM arasında Ankara Antlaşması imzalandı
- ⇒ İngiltere ile 22 Ekim 1921'de TBMM esir mübadelesi antlaşması imzalandı
- ⇒ Azerbaycan, Gürcistan, Ermenistan ile TBMM arasında Kars Antlaşması imzalandı.
- ⇒ 2 Ocak 1922'de TBMM ile Ukrayna arasında dostluk antlaşması imzalandı
- ⇒ İngilizler, TBMM'ye ateşkes teklifinde bulundu.
- ⇒ Yunanlıların taarruz gücü kırıldı.
- ⇒ Mustafa Kemal'e gazilik unvanı ve mareşallik rütbesi verildi (19 Eylül 1921).
- ⇒ Yunanlılar Doğu Trakya üzerinden İstanbul'a yapmak istedikleri saldırıdan vazgeçtiler.

Kars Antlaşması (13 Ekim 1921)

Sakarya Zaferi Ermenistan, Azerbaycan ve Gürcistan'ı Rusya'nın da teşviki ile TBMM ile antlaşma imzalamaya yönlendirdi.

TBMM ile üç Sovyet cumhuriyeti arasındaki antlaşma Türkiye'nin doğu sınırına son halini verdi. (Türkiye'nin Batum'un liman hizmetlerinden faydalanma hakkı da sona erdi.)

Ankara Antlaşması (20 Ekim 1921)

Sebepleri:

- ⇒ TBMM'ni Sakarya Zaferi kazanması
- ⇒ Fransızların Yunan zaferinden ümidini kesmesi
- ⇒ İngiltere'nin Almanya'ya yaklaşmaya başlaması
- ⇒ Türklerin her türlü bölücü harekete karşı olması ve bu tür pürüzleri gidermek için mücadeleyi göze alması

AÇIKLAMA: Fransa ile TBMM arasında Eskişehir-Kütahya Savaşlarından önce barış görüşmeleri başlamış; fakat Türk ordusunun bu savaşta başarısızlığı Fransızları ümitlendirmiş ve Fransızlar Yunanistan ile Türkler arasındaki mücadelenin kesin sonucunu beklemeye başlamıştır.

Antlaşmanın İçeriği:

- ⇒ Fransa işgali altında bulunan Adana ve Antep'i terk edecektir.
- ⇒ Hatay ve İskenderun Fransa'nın mandaterliği altında bulunan Suriye'de kalacaktır.
- ⇒ Fransa Hatay'ın nüfusuna ve kültürüne müdahale etmeyecektir.
- ⇒ Fransa bölgeden çekilmek zorunda kalırsa; Hatay ve civarını Suriye'ye bırakmayacaktır.

AÇIKLAMA: Bu madde Mustafa Kemal'in ileri görüşlülüğünü gösterir. Çünkü Fransa 1936'da bölgeyi terk edecek ve bölgedeki statünün yeniden belirlenmesi gerekecektir.

Önemi:

- ⇒ Güney cephesi kapanmıştır.
- ⇒ Misak-ı milliden taviz verilmiştir.
- ⇒ Dış politikada başarılı ve sözü geçer olmanın şartının iç politikada da başarılı olmaktan geçtiği görülmüştür.
- ⇒ Güney sınırı ilk haliyle çizilmiştir.
- ⇒ İtilaf bloğu parçalanmıştır.
- ⇒ Adana ve Antep kurtarıldı.
- ⇒ Hatay, Misak-ı Milli sınırlarının dışında kaldı.
- ⇒ Güneydeki Ermeni sorunu kapandı.

İtilaf Devletleri'nin Barış Teklifleri

- ⇒ 22 Mart 1922'de İtilaf Devletleri, dışişleri bakanları Türk ve Yunan taraflarına ateşkes teklifinde bulundular.
- ⇒ Teklifte, iki taraf arasında askersiz bir bölge bırakılması, iki tarafın asker ve silah bakımından İtilaf Devletleri'nce denetim altına alınması ve çatışmaların 3 ay süreyle durdurulması vardı.

- ⇒ Türk tarafı bağımsızlık anlayışına ters düşen denetim teklifini kabul etmediğini bildirdi.
- ⇒ Ateşkesin ancak, yabancı kuvvetlerin yurdu tamamen terk etmeleriyle mümkün olabileceği belirtildi.
- ⇒ 26 Mart 1922'de Paris'te bulunan İtilaf Devletleri, dışişleri bakanları **barış esaslarını** bildirdiler. **Buna göre:**

- * İzmir ve Tekirdağ Türklere bırakılacak; Edirne, Kırklareli, ve Babaeski yunanlılarda kalacak.
- * Doğu'da bir Ermeni Devleti kurulacaktı.
- * Türkiye'de mecburi askerlik olmayacak, ordu mevcudu 55.000'den 85.000'e çıkacaktı.
- * Sevr Antlaşması'nda Türkiye lehine değişiklikler yapılacaktı.
- * Antlaşma yapıldıktan sonra İtilaf Devletleri kuvvetleri İstanbul'u terk edecekti.
- * Bu teklifler, Sevr Antlaşması'nın hafifletilmiş bir haliydi. TBMM'nin karşı teklifleri reddedilince Büyük Taarruz hazırlıkları başlamıştır.

Büyük Taarruz (26 Ağustos 1922)

Taarruz İçin Yapılan Hazırlıklar:

- ⇒ Mustafa Kemal'in başkomutanlık süresi uzatıldı.
- ⇒ Rusya'dan ve bazı doğulu ülkelerden yardım sağlandı.
- ⇒ Doğu ve güney cephesinde tam güvenlik sağlandı.
- ⇒ İstanbul'dan silah ve cephane kaçırıldı.
- ⇒ Kamuoyu oluşturmak için Avrupa'ya diplomatlar gönderildi.
- ⇒ Fransa ve İtalya'nın bıraktığı silahlar toplandı.
- ⇒ Fransa ve İtalya'dan silah satın alındı.
- ⇒ Tekâlif-i Milliye emirleri uygulandı.
- ⇒ Ordu yoğun bir eğitime tabi tutuldu.

Türk ordusu, 26 Ağustos 1922'de taarruza geçti.

Başkomutan Meydan Muharebesi ve Anadolu'nun Düşmandan Temizlenmesi

- ⇒ 30 Ağustos 1922'de ise Dumlupınar'da Yunan ordusu ile Türk ordusu arasında Başkomutan Meydan Muharebesi oldu.
- ⇒ Başkomutan Meydan Muharebesi'nde Türk ordusu karşısında mağlup olan Yunan ordusu batı yönünde kaçmaya başladı.
- ⇒ Mustafa Kemal, Türk ordusunun bu zaferi üzerine Yunanlıların ülkeden tamamen atılması için orduya "Ordular ilk hedefiniz Akdeniz'dir İleri!" emrini verdi.
- ⇒ 9 Eylül'de Yunanlılar, İzmir'den atılırken son Yunan kalıntıları ise 18 Eylül'de Kapıdağ Yarımadası'ndan atıldı.
- ⇒ Türk ordusu, 18 Eylül'den itibaren Marmara'ya yönelince; İngilizler ile karşı karşıya geldi. İngilizler bu durum karşısında TBMM'ye ateşkes teklifinde bulundular. İngilizler Türk ordusu Marmara'ya girdiği takdirde Türk ordusuna karşı savaşabileceklerini bildirdiler.

- ⇒ SSCB kozunu İngilizlere karşı çok iyi kullanan Mustafa Kemal ise Doğu Rumeli, Yunanlılar tarafından boşaltılmadığı takdirde Türk ordusunun savaşa devam edeceğini bildirdi. İngilizler, Yunanlıların Doğu Rumeli'yi boşaltması şartını kabul ederek mütareke yapılmasını istediler.

Büyük Taarruz'un Önemi:

- ⇒ Yunanlılar Anadolu'dan atıldı.
- ⇒ TBMM eşit devletler konumuna geldi.
- ⇒ İngilizler ile Türk ordusunun savaşa ihtimali oluştu.
- ⇒ Mudanya Mütarekesine zemin oluştu.
- ⇒ Yunan başkomutanı esir alındı.

Mudanya Ateşkes Antlaşması (11 Ekim 1922)

Sebepleri:

- ⇒ Yunanlıların kesin olarak mağlup olması
- ⇒ İngiltere'nin politik yalnızlığa düşmesi
- ⇒ İngiliz dominyonlarının bıkkınlık göstermesi
- ⇒ Lloyd George hükümetinin sert eleştirilere maruz kalması
- ⇒ Mustafa Kemal'in SSCB ile yardımlaşma manevralarına girmesi

TBMM, İngiltere, Fransa, İtalya'nın doğrudan katıldığı ve Yunanlıların Mudanya açıklarından bir gemiden dolayı olarak takip ettiği Mudanya Mütarekesi görüşmeleri 3 Ekim 1922'de başladı.

Ateşkesin Şartları

- ⇒ Yunanlılar, Doğu Trakya'yı 15 gün içinde Meriç'e kadar boşaltacak; bölgede Türk yönetimi 30 gün sonra başlayacaktır.
- ⇒ İstanbul ve çevresinin yönetimi TBMM'ye bırakılacaktır.
- ⇒ Türk ordusu barış imzalanana kadar; Çanakkale ve Kocaeli Yarımadası'nda belirlenen çizgide duracaktır.
- ⇒ Türkiye barış imzalanana kadar Doğu Trakya'da 8000 jandarmadan daha fazla güç bulundurmayaacaktır.
- ⇒ Boğazların durumu yapılacak olan antlaşma ile belirlenecektir.

Ateşkesin Önemi:

- ⇒ Savaşın silahlı mücadele dönemi sona erip; diplomatik mücadele dönemi başladı.
- ⇒ Lloyd George hükümeti istifa etti.
- ⇒ İsmet Paşa diplomatik başarısını ispat etti.
- ⇒ Doğu Trakya savaş yapılmadan kurtarıldı.
- ⇒ Osmanlı yönetimi mütarekeye çağrılmamakla ve İstanbul ve çevresinin yönetimi TBMM'ye bırakılmakla Osmanlı Devleti'nin hukuken sona erdiği kabul edildi.
- ⇒ İngiltere TBMM'nin meşruluğunu tanıdı.

Saltanatın Kaldırılması (1 Kasım 1922)

Sebepleri:

- ⇒ İstanbul hükümeti de İtilaf devletleri tarafından Lozan Görüşmelerine çağrıldı. Bu durum, TBMM ile İstanbul hükümeti arasında ikilik oluşturabilirdi.
- ⇒ Saltanatın millî egemenlik ilkesine aykırı olması
- ⇒ Bazı çevrelerin hâlâ saltanat yönetimini istemesi

Saltanatın Kaldırılmasının Önemi:

- ⇒ Lozan'da ikilik çıkması önlenildi.
- ⇒ Millî egemenlik ilkesi güçlendirildi.
- ⇒ Osmanlıların siyasi varlığı sona erdi.
- ⇒ Devlet başkanı sorunu ortaya çıktı.
- ⇒ Siyasi yetki ile dini yetkinin birbirinden ayrılması ile laiklik yönünde ilk adım atılmış oldu.

AÇIKLAMALAR:

- ⇒ Vahdettin, saltanatın kaldırılmasından sonra güvenliğini tehlikede gördüğünden dolayı İngiltere'ye gitmek zorunda kaldı.
- ⇒ Vahdettin'in halifeliği yurt dışında kullanabileceğini düşünen TBMM, 18 Kasım 1922'de Abdülmecit Efendi'yi halife olarak belirledi.
- ⇒ Mustafa Kemal birleştirici yönünden dolayı Millî Mücadelenin ilk yıllarından saltanata açıkça karşı çıkmadı.
- ⇒ Teşkilat-ı Esasiye Kanunu padişah ve halifeyi sembolik hale getirmiştir.

Lozan Konferansı (24 Temmuz 1923)

Mustafa Kemal; Yunanlıların İzmir'de yaptığı tahribatın görülerek, Yunanistan'dan daha fazla savaş tazminatı alınması ve görüşmeleri daha yakından takip edebilmek için barış görüşmelerinin İzmir'de olmasını istemiştir. Görüşmelerin tarafsız bir ülkede olmasını isteyen Avrupalı devletler ise görüşmelerin İsviçre'nin Lozan kentinde olmasına karar vermiştir.

Rauf Orbay, Bakanlar Kurulu başkanı olduğu için görüşmelere katılmak istemiş; fakat görüşmelere Mondros Mütarekesi'ni imzalayan bir kişinin gidemeyeceğini savunan Mustafa Kemal; barış görüşmelerine İsmet Paşa'nın gitmesini uygun bulmuştur.

Görüşmelere TBMM adına baş delege olarak İsmet İnönü, Rıza Nur ve Hasan Saka katılmıştır.

Mustafa Kemal, TBMM delegelerinden; barış görüşmeleri esnasında kapitülasyonlar ve Ermeni meselesi hakkında taviz verilmemesini istemiştir.

Görüşmelere Katılan Devletler:

Türkiye, İngiltere, Fransa, İtalya, Yunanistan, Japonya, Romanya, Yugoslavya

Sovyet Rusya, Bulgaristan (Boğazlar konusunda katıldı.)

Görüşülen Konular:

- ⇒ Türk-Yunan barışının esasları
- ⇒ Türkiye'nin tanınması.
- ⇒ Kapitülasyonların tanınması.
- ⇒ Azınlıkların durumu.
- ⇒ Dış borçlar ve ödeme şartları.
- ⇒ Türkiye'nin Irak, Suriye ve Batı sınırları

Lozan'da barış görüşmeleri 20 Kasım 1922'de başladı. Borçlar, Irak sınırı, kapitülasyonlar, Boğazlar ve İstanbul'un boşaltılması meselesinden dolayı görüşmeler 4 Şubat 1923'de kesildi.

Yahudi cemaati lideri Haim Naim Efendi'nin arabuluculuğu sonucunda görüşmeler 23 Nisan 1923'de tekrar başlayıp, 24 Temmuz 1923'de sonuçlandı.

Lozan Antlaşması'nın Maddeleri:

Sınırlar:

- ⇒ **Doğu Sınırı:** Kars Antlaşması ile belirlenen sınır ölçü alındı.
- ⇒ **Irak Sınırı:** Musul petrol bölgesini Türkiye'ye bırakmak istemeyen İngiltere Irak sınırının çizilmesinde sorun çıkardı. Görüşmelerde vakit kaybedilmek istenmediğinden dolayı, Irak sınırı meselesinin, Lozan Görüşmelerinden sonra Türkiye ile İngiltere arasındaki ikili görüşmelerle halledilmesi kararlaştırıldı.

AÇIKLAMA: Irak sınırının çizilmesi, Lozan'da çözüme kavuşturulamayan tek meseledir.

- ⇒ **Suriye Sınırı:** Ankara Antlaşması ile belirlenen sınır ölçü alındı.

Oniki Ada: İtalya'ya bırakıldı.

Ege Adaları: Bozcaada ve Gökçeada dışındaki diğer adaların Yunanistan'a, silahlandırmamak şartıyla bırakılmasına karar verildi.

Boğazlar: Boğazlar başkanlığını Türk delegenin yapacağı şekilde bir komisyon tarafından yönetilecektir. Bu komisyon milletler cemiyeti tarafından denetlenecek ve statü milletler cemiyetinin garantisinde olacaktır. Boğazlardan serbest geçiş olacaktır. Ticaret gemilerinin geçişi serbest olacak; fakat savaş gemileri tonaja tabi tutulacaktır. Türk askeri olağanüstü durumlar hariç boğazlar bölgesinin 20 km gerisinde duracaktır.

AÇIKLAMA: Türkiye açısından Lozan Antlaşması'nın en sakat maddesi boğazlarla ilgili maddesi olmuştur. Bu madde adeta Türkiye'yi mağlup durumuna düşürerek, Türkiye'nin egemenlik haklarını kısıtlamıştır.

İstanbul'un Boşaltılması: Antlaşmanın imzalanmasından 6 hafta sonra İstanbul boşaltılacaktır.

AÇIKLAMA: İşgalciler 2 Ekim 1923'de İstanbul'u terk etti.

Kapitülasyonlar ve Düyun-ı Umumiye: Kapitülasyonlar ve Düyun-ı Umumiye kaldırıldı.

Borçlar: Osmanlı'nın en fazla Fransa'ya borcu olduğundan dolayı, borçlar en fazla Fransa ile tartışıldı. Borçların Birinci Dünya Savaşı sonucunda Osmanlı'dan ayrılan devletlerle TBMM arasında paylaştırılarak ödenmesine ve TBMM'nin üzerine düşen borcu taksitler halinde ödemesine karar verildi.

Ermeni Meselesi: Kapandı.

Azınlıklar: TBMM, azınlıklar bahane edilerek iç işlerine karışılmaması için bütün azınlıkları Türk vatandaşı kabul etti. İstanbul'daki Rumlar ile Batı Trakya'daki Türkler hariç; diğer azınlıkların ve dışarıdaki Türklerin ülkelerine dönebileceği kabul edildi.

Yabancı Okullar: Yabancı okulları iç meselesi sayan TBMM, Lozan görüşmelerinde yabancı okulları tartışma konusu yaptırmadı.

Savaş Tazminatı: Yunanistan, Karaağaç bölgesini savaş tazminatı olarak Türkiye'ye verecektir.

AÇIKLAMA: Bu madde, Trakya'nın Birinci Dünya Savaşı öncesindeki sınırını değiştirmiştir.

Patrikhane: Patrikhane İstanbul'da kalacaktır. Patrik seçimini, başka devletleri iç işlerine karıştırmak istemeyen Türkiye yapacaktır. Türkiye, Ortodoks din adamlarının belirlediği üç adaydan birini patrik olarak tayin edecektir. Patriğin siyasal yetkileri olmayacaktır.

Kıbrıs: İngiltere kendi toprağı saydığı Kıbrıs'ı görüşmeler esnasında tartışma konusu yaptırmadı.

Lozan Antlaşması'nın Önemi:

- ⇒ Türkiye Devleti tanındı.
- ⇒ Osmanlı devletinin sona erdiği kabul edildi.
- ⇒ Türk devletinin tam bağımsızlığı kabul edildi.
- ⇒ Osmanlı'nın bıraktığı asırlık sorunlar kapandı.
- ⇒ Devrimler için ortam hazırlandı.
- ⇒ Sevr Antlaşması yürürlükten kalktı.
- ⇒ Sömürge altında yaşayan milletlere örnek oldu.

Lozan Antlaşması'nın Eleştirilen Yönleri:

- ⇒ Batı Trakya ve Ege Adaları'nın geri alınamaması
- ⇒ Patrikhanenin İstanbul'da kalması
- ⇒ Musul'un alınamaması
- ⇒ Boğazların statüsü

Lozan Antlaşması'nın Özellikleri:

- ⇒ Birinci Dünya Savaşı sonrasında imzalanan antlaşmalar arasında günümüze kadar geçerliliğini koruyan tek antlaşmadır.
- ⇒ Birinci Dünya Savaşı sonucunda imzalanan en son antlaşmadır.
- ⇒ Yeni bir devletin kurulduğunu belgelemiştir.
- ⇒ 23 Ağustos 1923'te II. Meclis tarafından onaylandı.
- ⇒ Rusya ve Bulgaristan sadece boğazlar için görüşmelere katıldı.
- ⇒ Toplam 143 maddedir.

Lozan'ı Birinci Dünya Savaşı'ndan Sonra İmzalanan Antlaşmalardan Ayıran Farklar:

- ⇒ Askeri kısıtlamalar yoktur.
- ⇒ Türkiye savaş tazminatı vermemiştir
- ⇒ Türkiye'ye ekonomik yaptırımlar uygulanmamıştır.
- ⇒ Zaferi simgelemektedir.
- ⇒ Türkiye eşit devletler statüsündedir.

İkinci Büyük Millet Meclisi

Birinci Meclis'in Yenilenme Nedenleri:

- ⇒ Devlet sisteminin geliştirilmesi ve barıştan sonra izlenecek olan politikaların belirlenmesi konusunda milletvekillerinin anlaşmazlığa düşmesi.
- ⇒ İtilaf Devletleri'nin Lozan görüşmelerini keserek Türkiye'deki tartışmalı ortamdan yararlanmak istemesi
- ⇒ Meclisin savaş döneminde yıpranmış olması
- ⇒ Meclisin inkılapları yapmaya uygun olmayışı

TBMM, 1 Nisan 1923'te seçimlerin yenilenmesine karar verdi.

Mustafa Kemal kendisi gibi düşünen, idealistleri bir araya toplayarak 9 Eylül 1923'te Halk Fırkası'nı kurdu.

11 Ağustos 1923'te İkinci TBMM açılmış oldu. Bazı siyasi bunalımların giderilmesi ve inkılaplar bu meclis tarafından yapıldı.

İkinci TBMM, 1 Ekim 1927 tarihine kadar çalışmasını sürdürdü.

CUMHURİYET DÖNEMİ

Cumhuriyetin İlanı (29 Ekim 1923)

- ⇒ TBMM'nin açılması ile cumhuriyete dayalı bir devlet kurulmuş fakat ortamın müsait olmamasından dolayı kurulan sistemin adı açıkça söylenememiştir.
- ⇒ İtilaf Devletleri'nin İstanbul'u boşaltması ile devlet merkezinin neresi olacağı sorunu ortaya çıkmış; 13 Ekim 1923'te Ankara'nın başkent ilan edilmesi ile bu sorun ortadan kalkmıştır.
- ⇒ Ekim 1923'te Meclis Başkanı Yardımcısı ve İçişleri Bakanı seçilmesi gerekiyor, fakat meclis bu seçim işinde anlaşma sağlayamıyordu.
- ⇒ Meclisin çalışamaz hale gelmesi ise hükümet bunalımını oluşturdu. Bunun üzerine Ali Fethi Okyar hükümeti istifa etti (27 Ekim).
- ⇒ Yeni hükümetin kurulması konusunda da problemler çıktı. Bu aksaklıklar meclis hükümeti sisteminden kaynaklanıyordu. Bu sisteme göre bakanlar, meclisten tek tek seçiliyordu.
- ⇒ Mustafa Kemal, mecliste oluşan bunalımın rejimden kaynaklandığını ve bu bunalımın kabine sistemi ile aşılabileceğini belirterek cumhuriyetin ilan edilmesine karar verdi.
- ⇒ Kabine sistemine göre meclis, Cumhurbaşkanı'nı seçecek, Cumhurbaşkanı Başbakan'ı tayin edecek; Başbakan da meclisten uyumlu çalışabileceği kişileri Bakan olarak belirleyerek kabineyi kuracaktır.
- ⇒ Mustafa Kemal, ilk Cumhurbaşkanı, İsmet İnönü ilk Başbakan, Ali Fethi Okyar ilk Meclis Başkanı oldu.

Cumhuriyetin İlanı'nın Önemi:

- ⇒ Rejimin ve devletin adı belli oldu.
- ⇒ Devlet başkanlığı sorunu çözüldü.
- ⇒ Kabine sistemine geçildi.
- ⇒ 1921 Anayasası'nda ilk önemli değişiklik yapıldı.
- ⇒ Daha uyumlu ve yürütmeyi aksatmayacak hükümetlerin oluşması için zemin hazırlandı.
- ⇒ Meclis başkanlığı ile hükümet başkanlığı birbirinden ayrıldı.

NOT: Yasama ve yürütme görevlerinin TBMM'nin açıldığı zaman TBMM'ye verilmesi cumhuriyet sisteminin oluşacağının habercisiydi.

Halifeliğin Kaldırılması (3 Mart 1924)

Sebepleri:

- ⇒ Halife Abdülmecit'in TBMM'nin belirlediği kurallara uymaması
- ⇒ Halifeliğin laiklikle bağdaşmaması
- ⇒ Halifeliğin cumhuriyet rejimi ile çelişki içinde olması

- ⇒ Halifelik makamının cumhuriyet karşıtları için sığınak haline gelmesi.
- ⇒ Halifelik makamının yapılacak inkılâplar için engel görülmesi.
- ⇒ İslam ülkelerinde sömürgeleri olan Avrupalı devletlerin halifeliği temsil eden Türkiye'yi kendileri için potansiyel tehlike olarak görmesinin Türkiye'nin dışişlerini olumsuz etkilemesi.

Halifeliğin Kaldırıldığı Gün;

- ⇒ Tevhid-i Tedrisat Kanunu kabul edildi.
- ⇒ Şer'iyye ve Evkaf Vekâleti kaldırılarak yerine Vakıflar Genel Müdürlüğü ve Diyanet İşleri Başkanlığı kuruldu.
- ⇒ Genel Kurmay Başkanlığı ve Milli Savunma Bakanlığının yetkilerini bünyesinde bulunduran Erkan-ı Harbiye Vekâleti kaldırılarak; yerine Genel Kurmay Başkanlığı ve Milli Savunma Bakanlığı oluşturuldu. Böylece askeri yetki ile siyasi yetki birbirinden ayrılmış oldu.

AÇIKLAMA: 19 Aralık 1924'de komutanlık ile milletvekilliği birbirinden ayrıldı. Olağanüstü durumdan dolayı Kurtuluş Savaşı yıllarında komutanlardan bir kısmı aynı zamanda milletvekiliydi.

- ⇒ Osmanlı hanedanı mensuplarının yurt dışına çıkarılmasına karar verildi.

AÇIKLAMA: 1921 Anayasası şer'i hükümlerin yürürlüğünü TBMM'ye vermekle halifeliği yetkisiz ve sembolik duruma getirmiştir.

Halifeliğin Kaldırılmasının Önemi:

- ⇒ Laikliğe geçişin en önemli aşması oldu.
- ⇒ Cumhuriyetin karakteri tam olarak belli oldu.
- ⇒ Ümmetçilik en önemli dayanağını kaybetti.
- ⇒ Ulusal egemenlik pekiştirildi.
- ⇒ İnkılâp süreci hızlandı.
- ⇒ Dış ilişkilere yönelik soğukluk ortadan kalktı.
- ⇒ Ümmetçilikten milliyetçiliğe geçişte önemli bir adım daha atıldı.

Partiler ve Çok Partili Döneme Geçiş Denemeleri

- ⇒ 23 Nisan 1920'de açılan ilk TBMM'de siyasi partiler yoktur. Bütün vekiller Misak-ı Milli'yi gerçekleştirme fikri etrafında birleşmişti.
- ⇒ İlk anayasa hazırlanırken; mecliste **Tesanüt, İstiklal, Islahat** ve **Halk Zümresi** gibi gruplar oluştu. Mustafa Kemal bu zor durumun aşılabilmesi için meclis de 1. Grup da denilen Anadolu ve Rumeli Müdafaa-i Hukuk Grubu'nu kurdu.

- ⇒ Mustafa Kemal, yapacağı işleri bu grupla beraber yapmaya çalıştı. Bu grubun karşısında olanların tümüne birden 2. Grup ya da **Muhafaza-i Mukaddesat Grubu** dendi.
- ⇒ Lozan görüşmelerinin olduğu dönemde, devletin yönetim şekli ve barıştan sonra izlenecek iç siyaset konusunda mecliste görüş ayrılıkları ortaya çıktı. Bu durum karşısında meclis, 1 Nisan 1923'de seçimlerin yeniden yapılarak meclisin yenilenmesi kararını alarak dağıldı.
- ⇒ Mustafa Kemal yeni meclis için yapılan seçimlere inkılâpçı kişilerin aday olmasını sağladı.
- ⇒ Seçimler, 23 Nisan 1923'de yapıldı ve II. Meclis 11 Ağustos 1923'de çalışmaya başladı. Lozan Antlaşması'nın onaylanması, Ankara'nın başkent ilan edilmesi ve cumhuriyetin ilan edilmesi gibi birçok iş II. Meclis tarafından yapıldı.
- ⇒ 1923.1927 arasındaki büyük inkılâpları yaptığından dolayı II. Meclise **inkılâpçı meclis** de denilir.

Cumhuriyet Halk Fırkası

- ⇒ Anadolu ve Rumeli Müdafaa-i Hukuk Grubu, 9 Eylül 1923'de Halk Fırkası'na dönüştü. Mustafa Kemal, gerçekleştirmeyi düşündüğü inkılâpları parti programına koymuş ve bu partiyi her hangi bir toplumsal sınıfın değil; bütün halkın partisi yapmaya çalışmıştır. Mustafa Kemal bu şekilde inkılâpları halka mal etmek istiyordu.
- ⇒ Halk Fırkası, 1924'de Cumhuriyet Halk Fırkası (CHF); 1935'de ise Cumhuriyet Halk Partisi adını almıştır. Bu partinin başkanlığını ve cumhurbaşkanlığını 1938'e kadar Mustafa Kemal yürüttü.
- ⇒ 1938 ile 1950 arasında İsmet İnönü, CHP'nin başkanlığını yürüttü. Parti, 1980'de kapatıldı.
- ⇒ CHF, devletçilik ilkesini benimsemiş olmasından dolayı kendisinden sonra kurulan partilerden ayrılır.

AÇIKLAMA: Halkın istek ve şikâyetlerinin meclise daha iyi yansması için çok partili hayat denendi. Fakat gerek halk buna hazır olmadığından gerekse inkılâplar tam olarak oturmadığından dolayı çok partili hayatın uygulanması sonraya bırakıldı.

- ⇒ **Tek Parti Sistemi**, hükümetin denetlenmesini ve eleştirilmesini güçlendirmekteydi.

Terakkiperver (İlerici) Cumhuriyet Fırkası

- ⇒ Milletvekilleri arasında saltanatın kaldırılması, halifeliğin kaldırılması ve cumhuriyetin ilanı sonucunda görüş ayrılıkları ortaya çıktı.
- ⇒ Halk Fırkası içinde en fazla karşı çıkılan konular devletçilik ve inkılâpçılık oldu.
- ⇒ Görüş ayrılıklarının giderek artması sonucunda CHF'den ayrılan milletvekilleri ile ordudaki görevle-

rinden ayrılan milletvekilleri, 17 Kasım 1924'de Te-rakkiperver Cumhuriyet Fırkası'nı kurdular.

- ⇒ Kazım Karabekir, Rauf Orbay, Ali Fuat Cebesoy ve Adnan Adıvar partinin ileri gelenleridir.
- ⇒ TCF, devletçilik ile inkılâpların hızlı ve köktenci ol-masına karşıydı.
- ⇒ Ekonomide liberalizmi benimsiyordu.
- ⇒ Partinin dini inançlara saygılı olduğunu slogan hali-ne getirmesi, eski düzeni isteyenleri bu partide top-ladı.
- ⇒ TCF, Şeyh Sait İsyanı sonucunda Bakanlar Kurulu ka-rarıyla kapatıldı.

AÇIKLAMALAR:

- ⇒ TCF ilk muhalefet partisidir.
- ⇒ Rejimin yeniliğinden dolayı bu partinin kurulması aceleciliktir.

Şeyh Sait Ayaklanması

Sebepleri:

- ⇒ Yenilik hareketlerinin istenmemesi
- ⇒ Toprak ağalarının yeni devleti çıkarlarına uygun bulmaması
- ⇒ Musul'u Türkiye'ye vermek istemeyen İngiltere'nin Irak ile Türkiye arasına tampon vazifesi görecektir olan Kürt Devleti kurdurmak istemesi.
- ⇒ Doğu Anadolu'nun yıllarca ihmal edilmiş olması.
- ⇒ TCF'nin inkılâplara karşı çıkanlarca ümit verici tu-tumu

13 Şubat 1925'de Diyarbakır'da başlayan isyan Genç, Er-zurum, Elazığ, Muş ve Bitlis'te etkili oldu.

Bu bunalımlı dönemde Ali Fethi Okyar hükümeti istifa et-ti.

Yeni hükümeti oluşturan İsmet İnönü isyana karşı şu önlemleri aldı:

- ⇒ Bölgede sıkıyönetim ilan edildi.
- ⇒ Bölgeye ordu sevk edildi.
- ⇒ Hıyanet-i Vataniye Kanunu'nu tamamlar nitelikte olan ve rejimin tartışılmasını yasaklayan Takrir-i Sükûn Kanunu ilan edildi. (4 Mart 1925'den 2 Mart 1927'ye kadar yürürlükte kalan bu kanun inkılâpla-rın kabul edilmesini kolaylaştırdı.)
- ⇒ İstiklal Mahkemeleri yeniden kuruldu.

İsyan 15 Nisan 1925'de tamamen bastırıldı ve suçlular cezalandırıldı.

Şeyh Sait İsyanı'nın Sonuçları:

- ⇒ İstiklal Mahkemeleri tekrar kuruldu.
- ⇒ Takrir-i Sükûn Kanunu çıkarıldı.

- ⇒ TCF kapatıldı.
- ⇒ İlk çok partili hayat denemesi başarısız sonuçlandı.
- ⇒ Musul meselesi İngiltere lehine sonuçlandı.
- ⇒ Devrimler konusunda dikkatli olunması gerektiği görüldü.

NOT: Bu isyan laikliğe ve devrimlere karşı oluşan ilk ciddi isyandır.

Mustafa Kemal'e Suikast Girişimi (16 Haziran 1926)

Sebepleri:

- ⇒ Bazı grupların Mustafa Kemal'i ortadan kaldırarak amacına ulaşmak istemesi
- ⇒ Rejimi değiştirmek isteyen çevrelerin düşünceleri
- ⇒ Bu girişimden Giritli Şevki denilen kayıkçı sayesinde devletin haberi oldu ve suikast gerçekleşmedi.

Önemi:

- ⇒ İttihatçılar tamamen tasfiye edildi.
- ⇒ Muhafızlar sindirildi.
- ⇒ TCF'nin kapatılması haklılığı daha iyi anlaşıldı.
- ⇒ 4. Mustafa Kemal "Benim naçiz vücudum elbet bir gün toprak olacaktır. Fakat Türkiye Cumhuriyeti ile-lebet yaşayacaktır" diyerek Türkiye Cumhuriyetinin varlığının devamının kendi sağlığına bağlı olmadığını; bu devletin sağlam temeller üzerine bina edildi-ğini vurgulamıştır.

Serbest Cumhuriyet Fırkası (12 Ağustos 1930)

Kurulma Sebepleri:

- ⇒ 1929'da meydana gelen dünya ekonomik bunalı-mının Türkiye'yi de olumsuz etkilemesinden dolayı mecliste bunalımlar meydana gelmiştir. Mustafa Kemal bu bunalımın yeni bir partinin kurulması ile aşılabileceğine inanmaktadır.
- ⇒ Meclise demokrasinin gereği olan çok sesliliği getir-mek
- ⇒ Ülkenin çok partili hayata hazır hale geldiğinin tah-min edilmesi

- * Mustafa Kemal, arkadaşı olan Ali Fethi Okyar'a Ser-best Cumhuriyet Fırkası'nı kurdurmuştur.
- * Serbest Cumhuriyet Fırkası ekonomide devletçilik yerine liberal ekonomiyi savunmuştur.
- * Parti inkılâplar ve Mustafa Kemal'e saygılıydı.
- * Mustafa Kemal, başkanı olduğu CHF ile SCF arasında tarafsız olacağına dair, Ali Fethi Okyar'a söz vermiş-tir.

- * Bir kaç ay sonra eski sistemi savunanların SCF’de toplanması Ali Fethi Okyar’ı kuşkulandırdığı için; Ali Fethi Okyar, 17 Kasım 1930’da SCF’yi kapattı.

Menemen Olayı (23 Aralık 1930)

- ⇒ Derviş Mehmet denilen bir isyancı, Menemen halkını isyana çağırdı.
- ⇒ İsyanı önlemeye çalışan asteğmen Mustafa Fehmi Kubilay, isyancılar tarafından öldürüldü.
- ⇒ Bölgeye gelen askeri birlikler isyanı bastırdı.

Önemi:

- ⇒ Çok partili hayat için ortam oluşmadığı görüldü.
- ⇒ Rejimin yerleşmesi için daha dikkatli olunması gerektiği görüldü.
- ⇒ SCF’nin kendi kendini kapatmasının haklılığı anlaşıldı.

NOT: İnkılâpların yerleşmesi için 1945 yılına kadar bir daha çok partili hayat denenmedi.

Demokrat Parti (1946)

Kuruluş Sebepleri:

- ⇒ CHP’de parti içi muhalefetin artması
- ⇒ II. Dünya Savaşını demokrat devletlerin kazanması
- ⇒ Türkiye’nin çok partili hayata hazır hale gelmesi
- * Demokrat Parti, CHP’den ayrılan Celal Bayar, Adnan Menderes, Fuat Köprülü ve Refik Koraltan öncülüğünde kuruldu.
- * 1946 yılında yapılan seçimleri, açık oy gizli tasnif esasına göre olduğundan dolayı, CHP kazandı.
- * 1950 seçimlerini, gizli oy açık tasnif esasına göre, DP ezici bir çoğunlukla kazandı ve ilk defa Türkiye’de CHP dışında başka bir parti yönetime geldi.
- * DP iktidarı 27 Mayıs 1960 askeri darbesine kadar devam etti.
- * 17 Eylül 1961’de devrin başbakanı Adnan Menderes idam edildi.

İnkılâbın Gelişimi, Devlet ve Toplum Kurumlarının Laikleşmesi

Osmanlı Devleti’nde Hukuk

Osmanlı Hukukunun Özellikleri:

- ⇒ Şer’î ve örfî olmak üzere ikiye ayrılır.
- ⇒ Din, mezhep farkları ve kapitülasyonlar mezhep birliğini engellemiştir.
- ⇒ Tanzimat döneminden itibaren batı hukuku taklit edilmeye başladı.
- ⇒ Kadın hakları kısıtlıdır.

- ⇒ Mahkemelerde tek yargıç vardır.
- ⇒ Avukatlık, son döneme kadar yoktur.
- ⇒ Laik değildir.

Türk Medeni Kanunun Kabulü (17 Şubat 1926)

Sebepleri:

- ⇒ Osmanlı’nın son döneminde hazırlanmış olan Mecellenin halkın medeni hukuka dair ihtiyaçlarını tam karşılayamaması
- ⇒ Mecellenin sadece Hanefi mezhebini ölçü alması
- ⇒ 3.Bütün vatandaşlarını eşit kabul eden Türkiye Cumhuriyeti’nin yapısına Osmanlı zamanından kalan hukukun uymaması
- ⇒ Hazırlayanlar; Mecelle’nin, değişen şartlara göre değişebileceğini belirttiyse de; değişen şartlara göre değiştirilmemesi

İsviçre Medeni Kanunu’nun Türk Medeni Kanunu Olarak Kabul Edilmesinin Sebepleri:

- ⇒ Mevcut kanunların en yenisi olması
- ⇒ Demokratik olması
- ⇒ Akılcı ve pratik olması
- ⇒ Kadın ve erkek eşitliğine uygun olması

Medeni Kanun’un Getirdiği Yenilikler:

- ⇒ Hukuk birliği ve düzeni sağlandı.
- ⇒ Vatandaşlar arasında hak ve ödevler bakımından eşitlik sağlandı.
- ⇒ Mirasta kadın erkek eşitliği sağlandı.
- ⇒ Toplumsal alanda kadın erkek eşitliği sağlandı.
- ⇒ Hukukta din ve mezhep farkı kaldırıldı.
- ⇒ Patrikhanenin din işleri dışındaki yetkileri kaldırıldı.
- ⇒ Boşanma hakkı kadına da erildi.
- ⇒ Boşanma durumunda kadın ve çocukların hakları güvence altına alındı.
- ⇒ Patrikhane ve konsoloslukların mahkeme kurma hakkı ellerinden alındı.
- ⇒ Hukuk düzeni laikleştirdi.
- ⇒ Modern Türk ailesi oluştu.
- ⇒ Aile hayatında eşitlik sağlandı.
- ⇒ Kadına meslek seçme özgürlüğü verildi.
- ⇒ Lozan Antlaşması’nın 48’nci maddesine göre azınlıklar kendi medeni meselelerini kendi mahkemelerinde hallededecekti. Medeni kanunun kabulü ile azınlıkların bu hakkı kaldırıldı.
- ⇒ Azınlıkların hukuk özerkliği kesin olarak bitti.
- ⇒ Millet bilincinin oluşması için önemli bir adım atıldı.
- ⇒ Kadın ve erkek için tek eşle evlilik benimsendi.
- ⇒ Evlenme devlet kontrolüne alındı.

AÇIKLAMALAR:

- ⇒ Kapitülasyonlar, yabancı uyruklu kişilerin Osmanlı hukukuna uymasını engelliyordu.
- ⇒ Medeni Kanun kadınlara siyasal haklar vermemiştir.
- ⇒ Devlet yapısının laikleşmesi 1928'de tamamlandı.
- ⇒ 1922-1928 arası laikleşmenin hızlı olduğu dönemdir.
- ⇒ 1923-1933 çağdaşlaşmanın hızlı olduğu dönemdir.

Din - Devlet ilişkisi ve Laikliğin Aşamaları

- ⇒ Saltanatın kaldırılması
- ⇒ Halifeliğin kaldırılması
- ⇒ Şer'iyye ve Evkaf Vekâleti'nin kaldırılması.
- ⇒ Tevhid-i Tedrisat Kanununun çıkarılması.
- ⇒ Tekke, zaviye, dergâh ve türbelerin kapatılması
- ⇒ Kılık kıyafet devrimi
- ⇒ Medeni Hukukun kabulü
- ⇒ Anayasadan "Devletin dini İslâm'dır" maddesinin çıkarılması.
- ⇒ 1937'de Laikliğin anayasaya alınması

NOT: Hukukta laikliğin benimsenmesi; Avrupalıların, ülkemizde yaşayan Hristiyanların haklarını bahane ederek, iç işlerimize karışmasını önledi.

EĞİTİM ve KÜLTÜR ALANINDA İNKILÂP HAREKETLERİ

Eğitim Alanında Yapılan İnkılâpların Sebepleri:

- ⇒ Eğitimi çağdaşlaştırmak
- ⇒ Milli demokratik ve laik bir toplum oluşturmak
- ⇒ Eğitimi birleştirmek
- ⇒ Eğitimdeki ikilik ve karışıklığı önlemek
- ⇒ Cumhuriyet rejimini güçlendirecek eğitim sistemini oluşturmak
- ⇒ Kültür ikiliği ve çatışmasını önlemek

Tevhid-i Tedrisat Kanunu (3 Mart 1924)

- ⇒ Eğitim ve öğretimde birlik sağlandı.
- ⇒ Bütün okullar Milli Eğitim Bakanlığına bağlandı.
- ⇒ Eğitim devletçi, milliyetçi ve laik bir karakter kazandı.
- ⇒ Azınlık okullarının zararlı faaliyetleri durduruldu.
- ⇒ Yabancı okullara Türkçe dersleri kondu.
- ⇒ Medreseler kapatıldı.
- ⇒ İlköğretim zorunlu ve parasız duruma getirildi.
- ⇒ Eğitimde eşitlik sağlandı.

Medreselerin Kapatılmasının Sebepleri:

- ⇒ Yeni rejim karşıtlarının yetişmesini önlemek
- ⇒ Kültür ikiliğini önemek
- ⇒ Din bilginine pek ihtiyaç olmaması

⇒ Medreselerin çağa ayak uyduramaması

Din adamı ihtiyacını karşılamak için İmam Hatip Liseleri ve İlahiyat Fakülteleri açılmıştır.

2 Mart 1926'da Maarif Teşkilatı Kanunu çıkarıldı.

Türk Harflerinin Kabulü (1 Kasım 1928)

Sebepleri:

- ⇒ Arap harflerinin okuma ve yazmayı zorlaştırması
- ⇒ Avrupa ile ilişkilerin kolaylaştırılmak istenmesi
- ⇒ Halkı çağdaşlaştırmak
- ⇒ Türkçeyi yeniden canlandırmak
- ⇒ Okuma yazma oranını artırmak
- ⇒ Arap alfabesinin Türkçenin yapısına uymaması

NOT: 1928 yılında Millet Mektepleri açılarak eğitim seferberliği başlatılmıştır. Mustafa Kemal bu mekteplerde 24 Kasım 1928'de ders verdiği için, kendisine başöğretmen denilmiştir.

⇒ 1933'de Darülfünûn'un yerine İstanbul Üniversitesi kuruldu.

Cumhuriyet'in İlk Yıllarında Eğitimin Durumu

- ⇒ 1923-1924 öğretim yılında Türkiye'nin nüfusu 11-12 milyon kadardı. Bu nüfusun % 10'u okur-yazardı.
- ⇒ Öğretmenlerin çoğu, meslekî eğitimden geçmemişti.
- ⇒ Bilimsel eğitim ve öğretim yöntemleri bilinmiyordu.
- ⇒ Okul binaları eğitime elverişli değildi.
- ⇒ Ders araç ve gereçleri yetersizdi.
- ⇒ 1923-1938 yılları arasında görülen aksaklıklar giderilmeye çalışılmış ve bugünkü eğitim sistemimizin temeli atılmıştır.

Eğitim ve Öğretim Alanında Cumhuriyet'ten Sonra Yapılan Yenilikler

- ⇒ İlköğretim Yasası ile ilköğretim parasız ve zorunlu hale getirilmiştir.
- ⇒ Okullar yapılmış ve öğretmen okulları açılmıştır.
- ⇒ Orta öğretim teşvik edildi.
- ⇒ Mesleki ve teknik eğitim veren okullar açıldı.
- ⇒ Ülkenin ihtiyaç duyduğu alanlarda nitelikli insan yetiştirmek amacıyla üniversiteler açıldı.

Türk Tarih Kurumu'nun Kurulması (15 Nisan 1931)

TTK'nin Kurulmasının Sebepleri:

- ⇒ Türk vatanının bütünlüğüne karşı girişilecek ter-tipleri tarihi kanıtlarla etkisiz hale getirmek
- ⇒ Türklerin üstün medeni kabiliyetini ve dünya mede-niyetine yaptığı hizmetleri gözler önüne sermek
- ⇒ Türk milletine atılan iftiraları cevaplandırmak
- ⇒ Türk Tarihinin derinliklerini araştırmak
- ⇒ Ortak tarih bilinci oluşturulacak

⇒ Anadolu'nun eski halkını araştırmak

AÇIKLAMALAR:

- ⇒ Türk Tarih Kurumu'nun kurulması ulusçulukla ilgilidir.
- ⇒ Osmanlı Devleti'nde Tanzimat Dönemi'ne kadar İslam Tarihi; Tanzimat Dönemi'nde Osmanlı Tarihi; II. Meşrutiyet Dönemi'nde ise Türk Tarihi ağırlıklı olarak okutuldu.
- ⇒ 1932'de Türk Tarih Tezi ortaya atıldı.

Türk Dil Kurumu'nun Kurulması (12 Temmuz 1932)

TDK'nin Kurulma Sebepleri:

- ⇒ Türkçeyi yabancı dillerin etkisinden kurtarmak
- ⇒ Türkçenin kökenlerini araştırmak
- ⇒ Türkçeyi zenginleştirmek
- ⇒ Türkçeyi bilim dili haline getirmek
- ⇒ Türkçeyi halkın anlayacağı şekle getirmek
- ⇒ Dil çalışmalarını planlı hale getirmek
- ⇒ Türkçenin zenginliğini ortaya koymak
- ⇒ Türk dilini öz benliğine kavuşturmak
- ⇒ Konuşma dili, yazı dili ve bilim dili arasındaki farkları gidermek
- ⇒ Dildeki Osmanlıcılığı bitirmek
- ⇒ Halk ile aydınlar arasında dil uzlaşması sağlamak
- ⇒ Resmi dil ile halk dili arasındaki farkları gidermek

AÇIKLAMALAR:

- ⇒ TDK'nin kurulması ulusçuluk ile ilgilidir.
- ⇒ 1932'de Halk Evleri açıldı.

TOPLUMSAL YAŞAYIŞIN DÜZENLENMESİ

Tekke, Zaviye ve Türbelerin Kapatılması (30 Kasım 1925)

Önemi:

- ⇒ Türk halkının bilime, akılcılığa ve laik düşünceye yönelmesi açısından önemli bir adım atıldı.
- ⇒ Birlik beraberliğin sağlanması yönünde önemli bir adım atıldı.
- ⇒ Türkiye'nin falcılar, şeyhler, dervişler ve büyücüler ülkesi olamayacağı ispatlandı.

AÇIKLAMALAR:

- ⇒ Aynı gün şeyh, derviş, mürit gibi unvanların kullanılması ve kurumlarla ilgili elbiselerin giyilmesi ve muskacılık yasaklandı.
- ⇒ Türbeler kapatılırken Yavuz ve Fatih gibi büyüklerinin türbelerinin kapatılmaması; Türk İnkılabının tarihi kökleri koparmaya yönelik olmadığını gösterdi.

Kılık-Kıyafetin Düzenlenmesi (25 Kasım 1925)

Sebepleri:

- ⇒ Türk halkının görünümünü çağdaşlaştırmak
- ⇒ Ayrılık ifade eden giysilerin giyimini durdurmak
- ⇒ Çağdaşlaşmayı ve birliği sağlamak

AÇIKLAMALAR:

- ⇒ Şapka devrimi Kastamonu'dan başlatılmıştır.
- ⇒ Fes geri kalmışlığın sebebi değil; anısıydı.
- ⇒ Kadınların giyimi konusunda kanun çıkarılmayıp; bu durum doğal haline bırakıldı.
- ⇒ 3 Aralık 1934'de çıkarılan bir kanunla din adamlarının ibadet yerlerinin dışında dini kıyafet giymeleri yasaklandı. (Diyanet İşleri Başkanı, Patrik ve Hahambaşı bu kuralın dışında tutuldu.)

Soyadı Kanununun Kabulü (21 Haziran 1934)

Sebepleri:

- ⇒ Medeni Kanunun uygulanmasından doğan aksaklıkları gidermek
- ⇒ Toplumda ayrılık ifade eden lakapları kaldırarak birliği güçlendirmek
- ⇒ Eşitlik ilkesini güçlendirmek

AÇIKLAMALAR:

- ⇒ Aynı gün ağa, hoca, molla, paşa ve bey gibi unvanların kullanımı yasaklandı.
- ⇒ Osmanlı'dan kalan madalyaların taşınması yasaklandı.
- ⇒ Meclis Mustafa Kemal'e Atatürk soyadını verdi ve bu soyadı başkalarının kullanmasını yasakladı.

Ölçüler, Saat ve Takvimde Değişiklik (26 Aralık 1925)

Sebepleri:

Avrupa ile Türkiye arasındaki ilişkileri kolaylaştırmak

AÇIKLAMALAR:

- ⇒ Aynı gün Avrupa'nın saat ölçüsü kabul edildi.
- ⇒ 1931'de Avrupaî tarz ağırlık ve uzunluk ölçüleri kabul edildi.
- ⇒ 1935'de haftalık tatil Cuma'dan Pazara alındı.
- ⇒ 1928'de uluslararası rakamlar kabul edildi.
- ⇒ Uzunluk ve ağırlık alanındaki değişiklikler ve hafta tatilinin değiştirilmesi Avrupa ile ticari ilişkileri kolaylaştırmaya yöneliktir.

Kadın Haklarının Kabulü ve Kadının Toplumdaki Yeri

Sosyal Haklar

- ⇒ Medeni Kanun'un kabulü ile kadın erkek eşitsizliği giderildi.
- ⇒ Türk kadını, resmî nikâh, boşanma, çocukların vesaleti, mirasta eşitlik, meslekte çalışma haklarına kavuştu.

Siyasal Haklar

- ⇒ Kadınlara 3 Nisan 1930'da belediye seçimlerinde seçme ve seçilme hakkı;
- ⇒ 29 Ekim 1933'de muhtar seçimlerinde seçme ve seçilme hakkı;
- ⇒ 5 Aralık 1934'de ise milletvekili seçimlerinde seçme ve seçilme hakkı verildi.

Kadınlara Siyasal Hakların Verilmesinin Önemi:

- ⇒ Kadın, siyasal alanda erkeğe eşit hale geldi.
- ⇒ Ulusal irade meclise tam olarak yansıdı.
- ⇒ Milli Egemenlik ve Halkçılık pekişti.
- ⇒ Türk kadını Avrupa ülkelerinde kadınlara verilmiş olan haklardan daha fazla hakka sahip oldu.

NOT: 1935 seçimlerinde 18 kadın milletvekili meclise girmiştir.

EKONOMİK ALANDA GELİŞME

Milli Ekonominin Kurulması

1 Mart 1922'de TBMM Ekonomi Çalışmalarının Başlıca Noktalarını Şöyle Belirlemiştir:

- ⇒ Sanayi canlandırmak ve modern araçlara sahip olmak
- ⇒ Ormanları iyi hale getirmek
- ⇒ Toplum menfaatini doğrudan ilgilendiren kuruluşları ve iktisadi girişimleri gücümüz oranında devletleştirmek.

- ⇒ Madenlerimizi işletmek ve bu alana yönelen sermayeyi himaye etmek
- ⇒ Ekonomik bağımsızlığın korunabilmesi için bütçeyi ekonomik yapı ile uygun tutmak

İzmir İktisat Kongresi (17 Şubat – 4 Mart 1923)

Kongrenin Toplanma Sebepleri:

- ⇒ Milli ekonominin amaçlarını ve amaçlara ulaşmak için izlenecek yöntemi belirlemek
- ⇒ Ekonomik bağımsızlığın yöntemini belirlemek
- ⇒ Milli ekonominin temellerini atmak

Kongrede Alınan Bazı Kararlar:

- ⇒ Anonim şirketlerin kuruluşunu kolaylaştırmak
- ⇒ Milli bankalar kurmak
- ⇒ Demir yolları inşaatının hükümetçe bir programa bağlanması
- ⇒ Sanayi teşvik etmek
- ⇒ Yerli malının kullanımına önem vermek
- ⇒ Teknik eleman yetiştirecek okullar açmak
- ⇒ Sanayi mallarının gümrük vergileri ile korunması
- ⇒ Ulaşım sorunlarının çözülmesi
- ⇒ Tüketim mallarının üretimine öncelik vermek
- ⇒ Yabancı kurumları millileştirmek

AÇIKLAMALAR:

- ⇒ Bağımsız ekonomi için ilk adım Lozan'da kapitülasyonların kaldırılması ile atıldı.
- ⇒ İzmir İktisat Kongresi bağımsız, liberal ve milli ekonomiyi benimsedi.
- ⇒ 1930'da Merkez Bankası'nın kurulması Türk parasını yabancı sermayenin elinden kurtardı.
- ⇒ İzmir İktisat Kongresinde Misak-ı İktisadi kabul edildi.

Cumhuriyetin İlk Yıllarında Özel Girişimin, Desteklenmesin Rağmen, Beklenen Verimi Gösterememesinin Sebepleri:

- ⇒ Özel sermayenin yetersizliği
- ⇒ Yetişmiş iş gücünün yetersizliği
- ⇒ Deneyim ve bilgi eksikliği
- ⇒ 1929'da dünya ekonomik bunalımının çıkması

Devletçi Ekonomiye Geçişin Sebepleri:

- ⇒ Özel girişimin üzerine düşen görevi yerine getirememesi. Özel teşebbüsün desteklenmesi için 1924'de İş Bankası kuruldu. 1927'de Teşvik-i Sanayi Kanunu çıkarıldı.
- ⇒ Devletin gelişebilmesi için vakit kaybetmeden büyük sanayi atılımlarının yapılmasının gerekmesi.

1933 yılında I. Beş Yıllık Kalkınma Planı Hazırlandı.

Önemi:

- ⇒ İlk defa planlı ekonomi dönemi başladı.
- ⇒ Ekonomi devletçi (Karma Ekonomi: Büyük atılımları devlet yapsa da; özel teşebbüse de iş imkânı tanınır) bir özellik kazandı.
- ⇒ İlk büyük atılımlar bu dönemde yapıldı.
- ⇒ Toprak reformu tam olarak gerçekleştirilemedi.

1937'de II. Beş Yıllık Sanayi Planı hazırlandıysa da; II. Dünya Savaşının başlamasından dolayı uygulanamadı.

Tarım

Tarımın Geliştirilmesi İçin Alınan Önlemler

- ⇒ Aşar kaldırıldı (17 Şubat 1925)

AÇIKLAMA: Vergi gelirlerinin %40'ını oluşturan aşarın kaldırılması ilk bütçe açığını oluşturdu. TBMM'nin bu kararı tarıma verilen önemi gösterir.

- ⇒ Ziraat Bankası kuruldu.
- ⇒ Kooperatifler kuruldu (1929).
- ⇒ Yüksek Ziraat Enstitüsü kuruldu.
- ⇒ Tohum ıslah istasyonları ve numune çiftlikleri kuruldu.
- ⇒ Toprak reformu için 1926'dan itibaren teşebbüsler yapıldı.

Ticari Hayatın Düzenlenmesi

- ⇒ Lozan Antlaşması ile Kapitülasyonlar kaldırıldı.
- ⇒ Ticareti koruyan kanunlar çıkarıldı.
- ⇒ İş Bankası kuruldu (1924).
- ⇒ 1926'da çıkarılan Kabotaj Kanunu ile Türk denizlerinde yük ve yolcu taşıma işleri Türk gemilerine verildi.

Sanayi ve Madencilik

- ⇒ Milli sanayinin korunması ve gelişmesi için kapitülasyonlar kaldırıldı.
- ⇒ Büyük yatırımlar devlet tarafından yapıldı.
- ⇒ Özel teşebbüs desteklendi.
- ⇒ 1925'de Sanayi ve Maden Bankası kuruldu.
- ⇒ 28 Mayıs 1927'de Teşvik-i Sanayi Kanunu çıkarıldı.
- ⇒ Planlı Ekonomi uygulanarak ilk büyük fabrikalar kuruldu.
- ⇒ 1933'de Sümer Bank kuruldu.
- ⇒ 1935'de Etibank ve MTA kuruldu.
- ⇒ Kayseri, Ereğli, Nazilli, Malatya ve Bursa merinos dokuma fabrikaları; İzmit selüloz ve kâğıt; Beykoz deri ve kundura; Paşabahçe cam; Karabük demir-çelik fabrikaları açıldı.

NOT: Uşak Şeker Fabrikası, Teşvik-i Sanayi Kanunu sonucunda kurulmuştur.

Bayındırlık Alanında Gelişme

- ⇒ 1927'de Devlet Demir Yolları Genel Müdürlüğü kuruldu.
- ⇒ 1933'de Milli Hava Ulaştırma Teşkilatı kuruldu.
- ⇒ 1923'de Türkiye Seyrüsefâin İdaresi kuruldu.

Sağlık ve Tıp Alanında Gelişme

- ⇒ Sağlık bakanlığı kuruldu.
- ⇒ 1923'te sağlık hizmetleri ülke genelinde yaygınlaştırıldı.
- ⇒ Ankara, İstanbul, Sivas, Erzurum, Trabzon ve Diyarbakır'da örnek hastaneler yapıldı.
- ⇒ 1930'da umumi Hıfzıssıhha kanunu çıkarıldı. Bulaşıcı hastalıklara karşı mücadele edildi.

TÜRKİYE CUMHURİYETİ'NİN DIŞ SİYASETİ

Millî Dış Politikamızın İlkeleri:

- ⇒ Milli sınırlarımız içinde varlığımızı korumak
- ⇒ Gerçekleşmeyecek emeller peşinde koşmamak
- ⇒ Medeni ve insanca davranarak bunun karşılığında destek beklemek
- ⇒ Diğer devletlerin iç politikalarından ve rejimlerinden etkilenmemek
- ⇒ Hiçbir ülkenin iç işlerine karışmamak, kendi iç işlerimize de dış devletleri karıştırmamak
- ⇒ Milli politikayı uygularken kamuoyunu dikkate almak
- ⇒ Dürüst, açık ve tutarlı olmak
- ⇒ Dünyadaki gelişmeleri takip etmek
- ⇒ Barış içinde hakka ve hukuka uygun bir şekilde sorunları çözmek.

Bu doğrultuda;

- ⇒ İç ve dış politika ilkesi olarak **"Yurtta Sulh, Cihanda Sulh"** ilkesi benimsendi.
- ⇒ Savaş korunma amacı olarak görüldü. Başka bir devletin topraklarını almak için politika izlenmedi.
- ⇒ Milli Egemenlik ve milli menfaatler ön planda tutuldu.
- ⇒ İlk yıllarda Misak-ı Milli gerçekleştirilmeye çalışıldı.
- ⇒ 1920 - 1936 yılları arasında batıya karşı SSCB'nin dostluğu devam ettirildi.
- ⇒ 1936 - 1945 yılları arasında İtalya'nın saldırgan tutumuna karşı ve batı ile ilişkileri yumuşatmak için İngiltere ile dost geçinildi. 1945'den sonra SSCB tehdidine karşı ABD ile dost geçinildi.
- ⇒ 1928'de Afganistan ile dostluk antlaşması imzalandı
- ⇒ 1930'a kadar Lozan'dan kalan problemler halledildi.

- ⇒ 1925'te SSCB ile saldırmazlık antlaşması imzalandı.
- ⇒ 1928'de İtalya ile tarafsızlık ve uzlaşma antlaşması imzalandı.
- ⇒ 1935 - 1938 arasında Avrupa'nın bloklaşma durumundan dolayı Avrupalı devletlere karşı çok yönlü bir politika izlendi ki bu da Montrö Antlaşması'nın imzalanmasında etkili oldu.
- ⇒ 1919 - 1920 arası Türkiye'nin dost arayışı dönemi dir.
- ⇒ 1920 sonrasında bir yandan SSCB ile iyi geçinilirken; bir yandan da işgalciler arasındaki ayrılıklardan faydalanmanın yolu arandı.
- ⇒ 1923 - 1930 arasında Lozan'dan kalan problemler halledildi.
- ⇒ Milli çıkarların korunmasına, devletlerin eşitliği ilkesine uyulmasına ve ittifaklar kurulmasına önem verildi.

Nüfus Mübadelesi (Değiş-Tokuş)

- ⇒ Nüfus sorunu, Lozan görüşmelerinde halledildiği halde uygulanma safhasında Yunanistan problem çıkarmıştır.
- ⇒ Yunanistan İstanbul'da daha fazla Rum kalmasını istiyor; Türkiye ise yasalar çerçevesinde bu işi halletmek istiyordu.
- ⇒ Nüfus mübadelesi sorunu, Yunan başbakanı ile Mustafa Kemal arasında 1930 yılında görüşülerek 10 Haziran 1930'da imzalanan Ankara Antlaşması ile halledildi. Bu antlaşmadan sonra Türk-Yunan ilişkileri düzelmiştir.
- ⇒ Türkiye ile Yunanistan arasındaki dostluk ilişkileri 1954 yılında meydana gelen Kıbrıs sorununa kadar devam etmiştir.

Yabancı Okullar Sorunu

- ⇒ Lozan Antlaşması'na göre yabancı okulları Türkiye'nin belirleyeceği şartlara uyacaktır.
- ⇒ Türkiye 1924 yılında okullarda dini ayin yapılması için bulundurulmuş salonların kapatılmasına;
- ⇒ 1925 ve 1926 yıllarında ise yabancı okullarda Türkçe, Tarih ve Coğrafya gibi derslerin Türk öğretmenler tarafından okutulmasına; derslerde Türklük aleyhine bilgiler olmamasına ve okulların Türk müfettişler tarafından denetlenmesine dair kanunlar çıkardı.
- ⇒ Fransa ve Papalık başta olmak üzere, Avrupalı devletler Türkiye'nin yabancı okullar konusundaki uygulamalarına karşı çıktı. Fakat okullar meselesini iç meselesi sayan Türkiye yabancı devletleri iç işlerine karıştırmadı.

Dış Borçlar Meselesi

- ⇒ 1928'li yıllarda görülen dünya ekonomik bunalımı, Türkiye'yi de olumsuz etkiledi ve Türkiye, Fransa'ya olan borcunu gerektiği gibi ödeyemez hale geldi. Bu durumdan dolayı Fransa ile bir müddet gerginlik yaşandıysa da; sorun 1930 yılında karşılıklı görüşmeler sonucunda çözüldü.

NOT: 1954 yılında, borçların anaparasının ödenmesi; 1984 yılında ise faizinin ödenmesi tamamlandı.

Irak Sınırı ve Musul Meselesi

- ⇒ Musul meselesi, Lozan'ın bıraktığı problemlerden biriydi. İngiltere zengin petrol yataklarına sahip olmasından dolayı Musul'u Türkiye'ye bırakmak istemiyor ve sömürgeci düşünce ve ahlaki doğrultusunda bu konuyu kendi lehine çözümleyebilmek için her problemi çıkarıyordu.
- ⇒ Musul meselesinin çözümü için Türkiye ile İngiltere arasında görüşmeler 19 Mayıs 1924'de başladı. Fakat İngiltere Hakkâri'yi de tartışmalı bölgeden görmek isteyince görüşmeler kesildi.
- ⇒ Bundan sonra mesele önce Milletler Cemiyetine, sonra Lahey Adalet Divanı'na gitti. Meselenin kendi konusu olmadığını ileri söyleyen Adalet Divanı meseleyi tekrar Milletler Cemiyeti'ne havale etti.
- ⇒ Meselenin bu şekilde uzatılması; İngiltere'nin zaman kazanarak Musul ve civarında olaylar çıkarıp meseleyi lehine çözümleyebilmek isteğinin bir sonucudur.

5 Haziran 1926'da imzalanan Ankara Antlaşması ile:

- ⇒ Musul ve çevresi İngiliz mandaterliği altında bulunan Irak'a bırakıldı.
- ⇒ Irak hükümeti Musul petrol gelirlerinin vergisinin %10'unu 25 yıl süre ile Türkiye'ye vermeyi kabul etti. (Türkiye bu gelirden bir defaya mahsus olmak üzere 500.000 sterlin aldı.)

Önemi:

- ⇒ Bugünkü Türkiye-Irak sınırı çizildi.
- ⇒ Türk-İngiliz ilişkileri düzelmeye başladı.
- ⇒ Misak-ı Milli'den taviz verildi.

Milletler Cemiyeti ve Milletler Cemiyetine Girişimiz

- ⇒ Milletler Cemiyeti, 10 Ocak 1920'de Cenevre'de kurulmuştur.
- ⇒ Musul Meselesi'nde İngiltere'nin çıkarlarına hizmet etmiş olduğundan dolayı; Türkiye, Milletler Cemiyeti'ne uzun bir süre güven duymadı.
- ⇒ Türkiye'nin Avrupa'ya çok yakınlaşmak istemeyişinde SSCB'yi küstürmeme düşüncesi de vardır.
- ⇒ Türkiye'nin Milletler Cemiyetine girmek gibi bir amacı yoktu. Lozan'dan sonra Türkiye'nin barış yolunda gösterdiği çabalar ve Musul'u Irak'a bırakmasından dolayı Türkiye'ye karşı sıcak davranmaya başlayan İngiltere, Türkiye'yi Milletler Cemiyeti üyeliğine davet edince; uluslararası barışa katkıda bu-

lunmak istediğini göstermek isteyen Türkiye, Milletler Cemiyeti'ne 18 Temmuz 1932'de üye oldu.

NOT: 1934'de SSCB de Milletler Cemiyeti'ne üye oldu.

Balkan Antantı (9 Şubat 1934)

Antantın Oluşmasının Sebebi: 1933'den sonra İtalya'nın hızlı bir şekilde silahlanarak Balkanlar'a yönelik politikalar üretmesi Balkan devletlerini ve Türkiye'yi endişelendirmiştir.

Antantı Oluşturan Devletler:

- ⇒ Türkiye, Yunanistan, Romanya ve Yugoslavya
- ⇒ Bu antant devletlerin toprak bütünlüğüne saygı gösterme ve iç işlerine karışmama esasına dayanıyordu.

Önemi:

- ⇒ Türkiye Yunan sınırını güvence altına aldı.
- ⇒ Türkiye bölgede lider konumunda olduğunu gösterdi.
- ⇒ Türkiye uluslararası barışa katkıda bulunmak istediğini gösterdi.
- ⇒ Montrö Antlaşması için Türkiye taraftar buldu.

NOT: Balkan Antantı İkinci Dünya Savaşının başlaması ile dağıldı.

Montrö Sözleşmesi (20 Temmuz 1936)

- ⇒ Türkiye Lozan'da Boğazlar ile ilgili hükümleri, güvenlik konusunda Milletler Cemiyeti'nin etkili olacağı ve Avrupa'da silahsızlanmanın gerçekleşeceği ümidi ile kabul etmiştir.
- ⇒ 1933 yılından itibaren Almanya ve İtalya'nın hızlı bir şekilde silahlanması ve MC'ni bu duruma bir çare bulamaması Türkiye'yi Boğazların güvenliği konusunda endişelendirdi.
- ⇒ Lozan Antlaşması'nın Türkiye'yi Boğazlar konusunda kısıtlayan hükümlerinin kaldırılması için Türkiye, 10 Nisan 1936'da Lozan'ı imzalayan devletlere birer nota gönderdi.
- ⇒ Antlaşmaların hiçe sayıldığı ve devletlerin dost arayışı içinde olduğu bir dönemde Türkiye'nin istekleri olumlu karşılandı ve Boğazlar'ın statüsü İsviçre'nin Montrö kentinde tekrar görüşüldü.

Montrö Sözleşmesi'nin İçeriği:

- ⇒ Boğazlar komisyonu kaldırılarak görevleri Türk devletine devredildi.
- ⇒ Boğazlara Türkiye'nin asker sokması kabul edildi.

- ⇒ Ticaret gemilerinin Boğazlar'dan serbest geçişi kabul edildi.
- ⇒ Savaş gemilerinin Boğazlar'dan geçişine sınırlama getirildi.
- ⇒ Savaş zamanında Türkiye'ye Boğazlar'ı kapatma hakkı tanındı.

Önemi:

- ⇒ Misak-ı Milli yönünde önemli bir adım atıldı.
- ⇒ Türkiye'nin uluslararası güç dengesinde önemi arttı.
- ⇒ SSCB, kendisini Karadeniz'de güvende hissetti.
- ⇒ Türkiye'nin Doğu Akdeniz'deki durumu güçlendi.

AÇIKLAMALAR:

- ⇒ İtalya sözleşmeyi daha sonra imzaladı. (İtalya Habeşistan'a saldırdığı zaman Milletler Cemiyeti'nde olan Türkiye de İtalya'nın bu davranışını kınamak zorunda kalmıştı.)
- ⇒ İngiltere Türkiye'nin Doğu Akdeniz'de güçlü olmasını istiyordu.
- ⇒ SSCB, Lozan'ın oluşturduğu Boğazlar rejimini beğenmiyordu.
- ⇒ Japonya, İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra görüşmeden çekildi.

Sâdâbat Paktı (9 Temmuz 1937)

Sebebi: İtalya'nın Akdeniz Havzası ve Ortadoğu'ya yönelik saldırgan tutumu

Katılan Devletler: Türkiye, İran, Afganistan ve Irak

Önemi:

- ⇒ Türkiye İran ve Irak sınırını güvence altına aldı.
- ⇒ İtalya'ya karşı Balkanlar'da önemli bir caydırıcılık rolü üstlenmiş olan Türkiye Sâdâbat Paktı ile de tavırını devam ettirerek dünya barışına katkıda bulunma istediğini göstermiştir.
- ⇒ Türkiye bölgede öncü durumda olduğunu göstermiştir.

NOT: İkinci Dünya Savaşı başlayınca pakt dağılmıştır.

Hatay Sorunu ve Sonucu

- ⇒ Fransa, 1936 yılında Hatay'dan çekilerek, bölgeyi Suriye'ye bırakmak isteyince; bu durumun Ankara Antlaşması'na uymadığını ileri süren Türkiye Milletler Cemiyeti'ne başvurdu.
- ⇒ İkinci Dünya Savaşı'nın belirtileri olduğundan dolayı Fransa, Hatay meselesinde Türkiye'yi pek uğraştırmadı.
- ⇒ 3 Temmuz 1938'de Hatay meselesi çözümlendi.

- ⇒ Bu çözüm doğrultusunda; 5 Temmuz 1938'de Türk askeri Hatay'a girdi.
- ⇒ 2 Eylül 1938'de Hatay Meclisi açıldı. Tayfur Sökmen devlet başkanı, **Abdurrahman Melek** başbakan oldu.
- ⇒ Hatay Meclisi'nin verdiği kararlar Hatay, **29 Haziran 1939'da Türkiye'ye katıldı.**

Önemi:

- ⇒ Misak-ı Milli yönünde son adım atıldı.
- ⇒ Güney sınırı son halini aldı.
- ⇒ Mustafa Kemal, İkinci Dünya Savaşı öncesi gelişmelerini Türkiye'nin lehine kullanarak doğru bir siyaset izlediğini gösterdi.

NOT: Hatay Türkiye'ye katılan son toprak parçasıdır.

ATATÜRKÇÜ DÜŞÜNCE SİSTEMİ VE ATATÜRK İLKELERİ

Atatürkçülük ve Türk İnkılâbının Özellikleri

- ⇒ Uyum içinde işleyen düşünce ve ilkelerden oluşan bir bütündür.
- ⇒ Milletin ihtiyaçlarından doğmuştur.
- ⇒ Milli bir düşünce sistemidir.
- ⇒ İlerleme ve yenileşmeye açıktır.
- ⇒ Temelinde insanlığın binlerce yıldır işlediği evrensel değerler vardır.
- ⇒ Dışarıdan alınmış bir ideoloji değildir.
- ⇒ Doğmasının en önemli sebebi kişisel devlet yönetiminin hiç bir kesimin istek ve ihtiyaçlarını karşılayamamasıdır.
- ⇒ Türk İnkılâbı'nda Fransız ve Rus İhtilalinden farklı olarak; fikri ve ideolojik hazırlık safhası yoktur.
- ⇒ Bağımsızlık ve egemenlik birlikte yürütülmüştür.

Türk İnkılâbı'nın Evrenselliğinin Kanıtları:

- ⇒ Tüm dünyada etkili olmuştur
- ⇒ Sömürülen milletlere örnek olmuştur.
- ⇒ Günümüz meseleleri için ve başka milletler için çözümler içermesi

Türk İnkılâbı'nı Osmanlı Islahatlarından Ayıran Farklar:

- ⇒ Kapsamlı, değişimci ve köklüdür.
- ⇒ Sadece devleti ve kurumları değil halkı da yüceltmeyi amaçlamıştır.
- ⇒ Islahatlar tereddütlü; inkılâplar karardır.
- ⇒ İnkılâplarda dış baskı yoktur.

- ⇒ Sıra izlendi: Önce çağdaşlaşmayı engelleyen kurumlar kaldırıldı; sonra yenilik yapıldı.

AÇIKLAMA: Faşizmde seçimle iş başına gelenler yönetimden ayrılmak istemez; Bolşevizm de ise millet egemenliği reddedilip sınıf egemenliği ön planda tutulur.

İLKELER

Cumhuriyetçilik

- ⇒ Devletin rejim şeklidir.
- ⇒ Halk egemenliğini esas alır.
- ⇒ Demokratiktir.
- ⇒ Seçme ve seçilme hakkı tüm vatandaşlara verilir.
- ⇒ Hükümet ile millet arasında kopukluk yoktur.
- ⇒ Anayasanın değiştirilemez ve değiştirilmesi teklif edilemez maddesidir.
- ⇒ Mustafa Kemal'in parti tartışmalarının dışında tuttuğu bir ilkedir.
- ⇒ Saltanatın kaldırılması, Cumhuriyetin ilanı, Halifeliğin kaldırılması Cumhuriyetçilik yolunda yapılmış devrimlerdir.

Milliyetçilik

- ⇒ Kurtuluş Savaşının yapılmasında ve Türk Devletinin kurulmasında temel ilke oldu.
- ⇒ Bu ilke fedakârlık ve dayanışmayı gerektirir.
- ⇒ Irkçılık ve ümmetçiliği ret eder.
- ⇒ Türkiye Cumhuriyeti'nin benimseyen ve "Türküm" diyen herkes Türk'tür.
- ⇒ Milli birlik ve beraberlik esastır.
- ⇒ Benimsediği eşitlik ilkesi ile Faşizm ve Nazizm'den ayrılır.
- ⇒ TBMM'nin açılması, Saltanatın kaldırılması, Cumhuriyet yönetiminin kurulması, Halifeliğin kaldırılması, Tevhid-i Tedrisat Kanununun çıkarılması, Türk Harflerinin kabulü, TTK ve TDK'nın kurulması bu ilke ile ilgilidir.

Halkçılık

- ⇒ Cumhuriyetçilik ve Milliyetçilik'in doğal sonucudur.
- ⇒ Halkın eşitliği esastır.
- ⇒ Halkın menfaatleri ön plandadır.
- ⇒ Sınıf mücadelesi değil; sosyal dayanışma esastır.
- ⇒ Sınıfcılık olmadığı için Komünizmden ayrılır.

Halkçı Devrimler:

- ⇒ TBMM'nin açılması
- ⇒ Saltanatın kaldırılması
- ⇒ Cumhuriyetin ilanı
- ⇒ Halifeliğin kaldırılması
- ⇒ Türk Medeni Kanununun kabulü

- ⇒ Aşarın kaldırılması
- ⇒ Kılık-kıyafet devrimi
- ⇒ Soyadı Kanunu
- ⇒ Kadınlara siyasal hakların verilmesi
- ⇒ Türk Harflerinin kabulü

Devletçilik

- ⇒ Devletçilik; devletin ekonomik, sosyal ve kültürel alanlarda daha hızlı bir gelişme sağlamak amacıyla yaptığı uygulamalardır.
- ⇒ Bu ilke halkçılığın tamamlayıcısıdır.
- ⇒ Ekonomide planlı kalkınma hedeflenmiştir.
- ⇒ Karma ekonomiyi esas alan devletçilik ilkesinde özel mülkiyetin olması, devletçiliği komünizmden ayırır.
- ⇒ Müdahalecidir; katı değildir.
- ⇒ Zamanın şartlarına göre değişmiştir.

İnkılâpçılık

- ⇒ Çağın değişen şartlarına göre değişimi ve modernleşmeyi esas alır.
- ⇒ TBMM'nin açılması ile başlayan Türk İnkılâbının devam ettiğini gösterir.
- ⇒ Durağan değildir.

Laiklik

- ⇒ Din - devlet işlerinin ayrılmasını ve vicdan hürriyetini esas alır.
- ⇒ Mustafa Kemal'in parti tartışmalarının dışında tuttuğu ve taviz vermediği bir ilkedir.
- ⇒ Devlet vatandaşların inanma ve inanmama hakkını anayasa ile güvence altına almıştır.
- ⇒ Osmanlı din devleti olmasının gereği olarak dini müesseseselaşmesine yansıttığı için Laik Türk Devleti inkılâplar döneminde bütün müesseselere müdahale etme gereği duymuştur.
- ⇒ Din egemenliği değil; millet egemenliği esastır.
- ⇒ Hukuk birliği ve hukukun dinden bağımsız olması esastır.
- ⇒ Dış devletlerin azınlıkların haklarını bahane ederek Türk Devleti'nin iç işlerine karışmasını önlemiştir.
- ⇒ Milli birlik ve beraberlik için önemlidir.

AÇIKLAMALAR:

- ⇒ 1928'de anayasadan "devletin dini İslam'dır" maddesi çıkarıldı.
- ⇒ 1928'de milletvekillerinin yemin şekli bu günkü haline getirildi.
- ⇒ 1937'de 6 ilke anayasaya alındı.
- ⇒ Türk Milleti için dini dış politikada kullanma dönemi Birinci Dünya Savaşı ile bitti.
- ⇒ Kurtuluş Savaşı ümmet ideolojisi yerine millet ideolojisini getirdi.

Bütünleyici İlkeler

- ⇒ **Ulusal Egemenlik:** Cumhuriyetçiliği bütünler
- ⇒ **Milli Birlik ve Beraberlik:** Milliyetçiliği ve Halkçılık'ı bütünler
- ⇒ **Milli Bağımsızlık:** Dış politika ilkesidir.
- ⇒ **Yurtta Sulh Cihanda Sulh:** İç ve dış politika ilkesidir. Sınıf mücadelesine ve dış politikada saldırganlığa karşıdır. Milliyetçilik ve Halkçılık'ın bir sonucudur.
- ⇒ **Akılcılık ve Bilimsellik:** Laiklik ve İnkılâpçılık'ı bütünler
- ⇒ **İnsan ve İnsanlık Sevgisi:** İnsanları eşit görmeyi ve sevmeyi hedefler. Milliyetçilik ve Halkçılık'ı bütünler.
- ⇒ **Çağdaşlaşmak ve Batılılaşmak:** İnkılâpçılık'ı bütünler.

ATATÜRK'ÜN ÖLÜMÜ VE İSMET İNÖNÜ'NÜN CUMHURBAŞKANI SEÇİLMESİ

Atatürk'ün Ölümü

- ⇒ Mustafa Kemal, 1937'de tespit edilen siroz hastalığını atlatamamış ve 10 Kasım 1938'de öldü.
- ⇒ 21 Kasım'da geçici olarak Ankara Etnografya Müzesi'ne konuldu.
- ⇒ 10 Kasım 1953'te Anıtkabir'e taşındı.
- ⇒ 1937 yılında çiftliklerini hazineye, bazı taşınmazlarını Ankara ve Bursa Belediyeleri'ne bağışladı.
- ⇒ Mirasından Türk Tarih Kurumu'na ve Türk Dil Kurumu'na pay ayırdı.

Atatürk'ün Ardından Söylenenler

"Atatürk bu yüzyılın büyük insanlarından birinin tarihi başarılarını, Türk halkına ilham veren liderliğini, modern dünyanın ileri görüşlü anlayışını ve bir askeri lider olarak kudret ve yüksek cesaretini hatırlatmaktadır. Çöküntü halinde bulunan bir imparatorluktan özgür Türkiye'nin doğması, yeni Türkiye'nin özgürlük ve bağımsızlığını şerefli bir şekilde ilan etmesi ve o zamandan beri koruması, Atatürk'ün Türk halkının işidir. Şüphesiz ki, Türkiye' de giriştiği derin ve geniş inkılâplar kadar bir kitlenin kendisine olan güvenini daha başarı ile gösteren bir örnek yoktur."

John F. KENNEDY (A.B.D. Başkanı, 10 Kasım 1963)

"Asker-devlet adamı, çağımızın en büyük liderlerinden biri idi. Kendisi, Türkiye'nin, dünyanın en ileri memleketleri arasında hak ettiği yeri almasını sağlamıştır. Keza O, Türklere, bir milletin büyüklüğünün temel taşı teşkil eden, kendine güvenme ve dayanma duygusunu vermiştir."

General Mc ARTHUR

"Atatürk Türkiye'yi tek düşman kalmaksızın bırakmıştır. Bu zamanımızın hiçbir devlet şefinin başaramadığıdır."

Alman Volkischer Beobachter Gazetesi

"Almanya, ATATÜRK'ün eserine ve mücadelesine hayrandır. Onda, tarihi eseri, özgürlüğü seven bütün millet-

ler için bir sembol olarak kalacak kudretli bir kişilik görmektedir.”

Berlin, Alman Ajansı

“Atatürk öldü. Barış kubbesinin Doğu sütunu yıkıldı. Artık evrende barışı kimse garanti edemez. Nitekim Avrupa devlet adamları; O' nun 1930'da yaptığı uyarı ve tavsiyeleri dinlememiş ve dünyayı 1939 yılında ikinci büyük savaş felaketinin içine sürüklemişlerdir.”

Sanerwin Gazetesi

“Avrupa, savaştan sonra belirmiş az sayıdaki yapıcı devlet adamlarından birini kaybetti.”

Spectator

Savaş Türkiye'yi kurtaran, Savaştan sonra da Türk Milletini yeniden diriltiren Atatürk' ün ölümü, yalnız yurdu için değil, Avrupa için de büyük kayıptır. Her sınıf halkın O' nun ardından döktükleri içten gözyaşları bu büyük kahraman ve modern Türkiye'nin Ata' sına değer bir görülmünden başka bir şey değildir.

Winston Churchill İngiltere Başbakanı

“O büyük insan yalnız Türkiye için değil, bütün doğu milletleri için de en büyük önderdi.”

Emanullah HAN Afgan Kralı

“Atatürk yalnız kahraman milletin büyük bir Şef'i olmakla kalmamıştır. O, aynı zamanda insanlığın da en büyük evladı olmuştur.”

İran Gazetesi

İSMET İNÖNÜ'NÜN CUMHURBAŞKANI SEÇİLMESİ

- ⇒ TBMM, Atatürk'ün ölümünden sonra onunla aynı görüşleri paylaşan İsmet İnönü'yü 2. Cumhurbaşkanı olarak seçti.
- ⇒ İnönü, 1950 yılına kadar Cumhurbaşkanlığını sürdürmüştür.

İsmet İnönü'nün Kişiliği ve Devlet Adamlığı

- ⇒ İsmet İnönü, 1906'da Erkân-ı Harbiye Mektebi'ni birincilikle bitirerek kurmay yüzbaşı rütbesiyle Edirne'deki 2. Ordu'nun 8. Alay'ında bölük komutanlığına atandı.
- ⇒ 1908'de kolağası oldu ve 31 Mart Olayı (13 Nisan 1909) olarak bilinen ayaklanmayı Selanik'ten gelerek bastıran Hareket Ordusu'nda görev aldı.
- ⇒ 1910-1913 yılları arasında Yemen İsyanı'nın bastırılması harekâtına katıldı.
- ⇒ Milli Mücadele sırasında Atatürk'ün en yakın silâh arkadaşı olarak çalıştı.
- ⇒ 23 Nisan 1920'de açılan Türkiye Büyük Millet Meclisi'ne Edirne milletvekili olarak katılan İsmet Bey, 3 Mayıs'ta İcra Vekilleri Heyeti'nde Erkân-ı Harbiye-i Umumiye Vekili oldu.
- ⇒ Albay İsmet Bey, mebusluk ve bakanlık da uhdesinde kalarak Batı Cephesi Komutanlığı görevine getirildi.
- ⇒ Kuruluş aşamasındaki düzenli ordu ile Ethem Bey ayaklanmasının ve iç isyanların bastırılmasında et-

kin rol oynadı. Ocak ve Nisan 1921'de I. ve II. İnönü savaşlarında Yunan ilerlemesini durdurdu.

- ⇒ Birinci İnönü Savaşı sonunda tuğgeneral rütbesine yükseldi.
- ⇒ Sakarya Meydan Savaşı ve Büyük Taarruz'dan sonra kazanılan zafer üzerine Mudanya Ateşkes toplantısında Büyük Millet Meclisi'ni temsil etti.
- ⇒ Lozan Barış Konferansı'na Dışişleri Bakanı ve Türk heyeti başkanı olarak katıldı.
- ⇒ Cumhuriyetin ilânından sonra 1923-1924 yıllarında ilk hükümette Başbakan olarak görev aldı, aynı zamanda Halk Fırkası Genel Başkan Vekilliği'ni üstlendi. 1934'te Soyadı Yasası çıktığında Atatürk'ün verdiği İnönü soyadını alan İsmet Paşa, Başbakanlık görevini 1924-1937 yılları arasında da sürdürdü.
- ⇒ İnönü, Atatürk devrimlerinin gerçekleştirilmesinde ve Türkiye Cumhuriyeti'nin sağlam temeller üzerine oturtulmasında Atatürk'ün en yakın çalışma arkadaşıydı.
- ⇒ Atatürk'ün ölümünden sonra 1938 yılında, Türkiye Büyük Millet Meclisi tarafından Türkiye'nin ikinci Cumhurbaşkanı olarak seçildi. Cumhurbaşkanlığı'nın yanı sıra CHP Genel Başkanlığı'na da getirildi. CHP'nin 26 Aralık 1938'de toplanan I. Olağanüstü Kurultay'ında partinin "değişmez genel başkan"ı seçildi. Ayrıca kendisine "Milli Şef" sıfatı verildi.
- ⇒ İkinci Dünya Savaşı sırasında Türkiye'yi savaş felâketinin dışında tutmayı başardı.
- ⇒ Savaştan sonra çok partili siyasi rejime geçilmesinde en büyük destek oldu.
- ⇒ 1950 genel seçimlerinden sonra CHP iktidarı Demokrat Parti'ye bırakırken, İsmet İnönü de Cumhurbaşkanlığı'ndan ayrıldı ve 1960 yılına kadar partisinin Genel Başkanı olarak siyasi yaşamını sürdürdü.
- ⇒ 27 Mayıs harekâtından sonra Kurucu Meclis üyeliğine seçildi ve 10 Kasım 1961 tarihinde Başbakanlığa atandı. 1965 yılında bu görevden ayrıldıktan sonra milletvekili olarak siyasi yaşamını sürdürdü. 1972'de Parti Genel Başkanlığı ve milletvekilliğinden istifa ederek, 25 Aralık 1973'de ölünceye kadar Anayasa gereğince Cumhuriyet Senatosu tabii üyeliği görevinde bulundu.
- ⇒ 1916 yılında Mevhibe Hanım'la evlenen İsmet İnönü üç çocuk babasıydı.
- ⇒ 25 Aralık 1973'te ölen İnönü 27 Aralık'ta devlet töreni ile Anıtkabir'de toprağa verildi.

İKİNCİ DÜNYA SAVAŞI (1939 -1945)

I. Dünya Savaşı'ndan Sonra Barışı Koruma Çabaları

- ⇒ Milletler Cemiyeti kuruldu.
- ⇒ Çekoslovakya, Romanya ve Yugoslavya arasında Küçük Antant kuruldu.
- ⇒ Fransa ile Almanya 1925'de Locarno Antlaşmasını imzaladı.
- ⇒ Anlaşmazlıklara çözüm bulmak için Fransa ile ABD 1928'de Kellogg Paktı'nı kurdu. (Bu pakta Türkiye 1929'da katıldı.)
- ⇒ Balkan Antantı, Sâdâbat Paktı ve Montrö Sözleşmesi yapıldı.

- ⇒ Savaşın başlamasında Almanya ve İtalya'nın saldırgan tutumu etkili oldu.
- ⇒ Almanya ile İtalya'nın 1936'da kurduğu Mihver Devletler Grubu'na 1937'de Japonya da katıldı.
- ⇒ Mihver Devletler karşısında İngiltere ile Fransa Müttefik Devletler Grubu'nu oluşturdu.
- ⇒ 1936'da Habeşistan'a saldıran İtalya daha sonra ise Arnavutluk'u ele geçirdi.
- ⇒ Hitler, 1938'de Avusturya'yı Almanya'ya bağladı.
- ⇒ Almanlar 1939'da Çekoslovakya'yı işgal etti. Almanya ve Rusya aynı dönemde Polonya'yı işgal edince Fransa ve İngiltere olaya müdahale etti ve İkinci Dünya Savaşı başladı.
- ⇒ Almanya, Rusya'ya da savaş ilan edince Ruslar, İngiltere tarafına geçti (1941).
- ⇒ Japonya, ABD'nin deniz üslerine ve Çin'e saldırınca; ABD ve Çin Japonya'ya karşı savaşa girdi.
- ⇒ 1942'de rejim değişikliği yaşayan İtalya İngiltere tarafına geçti.
- ⇒ ABD, İngiltere ve Fransa'nın yaptığı Normandiya Çıkarması sonucunda Almanya teslim oldu.
- ⇒ ABD'nin Japonya'nın Hiroşima ve Nagazaki kentlerine atom bombası atması sonucunda Japonya da savaştan çekildi.
- ⇒ Türkiye; savaş esnasında İngiltere ve Rusya tarafından savaşa girmesi yolunda zorlandıysa da, tarafsız kalmayı başardı. Almanya, Bulgaristan'a girince; Almanya ile Türkiye arasında 1941'de saldırmazlık antlaşması imzalandı. Türkiye savaşın bitmesine az bir zaman kala 1945'de Almanya ile Japonya'ya savaş ilan etmiş fakat savaşa fiilen girmemiştir.

NOT: Türkiye'nin bu tutumunda BM'ye girme arzusu vardır.

NOT: Kuzey Afrika Savaşları, Almanya ve İtalya'nın karşısında İngiltere'nin üstünlüğü ile sonuçlandı.

II. Dünya Savaşı'nın Sonuçları:

- ⇒ Almanya doğu-batı olmak üzere ikiye ayrıldı. Doğu Almanya sosyalizme kayd.
- ⇒ ABD ve SSCB süper güç haline geldi.
- ⇒ Orta ve Doğu Avrupa SSCB'nin kontrolüne girdi.
- ⇒ ABD ile SSCB arasında soğuk savaş dönemi başladı.
- ⇒ Hindistan, Pakistan, Mısır, Cezayir, Tunus ve Libya bağımsız oldu.
- ⇒ 1948'de İsrail Devleti kuruldu.
- ⇒ Sömürgecilik hız kaybetti.
- ⇒ Çin'de komünizm yayıldı.
- ⇒ Milletler Cemiyeti, Birleşmiş Milletler'e dönüştü.
- ⇒ TC-ABD ilişkileri gelişmeye başladı.
- ⇒ Filistin bağımsızlaştı

- ⇒ NATO ve Varşova paktları kuruldu.
- ⇒ Türkiye'de çok partili hayat başladı.
- ⇒ Yalta Konferansında dengeler kuruldu.
- ⇒ Paris Konferansında antlaşmalar görüşüldü.

II. Dünya Savaşı'ndan Sonra Barışı Koruma Çabaları

- ⇒ Birleşmiş Milletler Teşkilatı kuruldu.
- ⇒ NATO kuruldu.
- ⇒ Balkan Paketi kuruldu.
- ⇒ Bağdat Paketi kuruldu.

Birleşmiş Milletler

BM Teşkilatı'nın Yapısı ve Özellikleri:

- ⇒ **Genel Kurul:** Teşkilattaki devletlerin üyeleri bu kuruldur.
- ⇒ **Güvenlik Konseyi:** 15 üyesi vardır. Bu üyelerden ABD, İngiltere, Çin, Fransa ve Rusya veto hakkına sahiptir.
- ⇒ **Ekonomik ve Sosyal Konsey:** Savaşlara sebep olabilecek sosyal ve ekonomik faktörleri ortadan kaldırmaya çalışır.
- ⇒ **Vesayet Konseyi:** Kendi kendini idare edemeyecek devletleri idare etmek için kurulan bu birim günümüzde önemini kaybetmiştir.
- ⇒ **Milletlerarası Adalet Divanı:** BM'nin yargı organıdır.
- ⇒ **Sekreterlik:** Personelden oluşur.

NOT: Türkiye de BM'nin kurucularındandır.

Nato ve Özellikleri

- ⇒ **Brüksel** merkez olmak üzere 1948'de kuruldu.
- ⇒ Uluslararası barışın korunması ve komünizme karşı korunum amaçlandı.
- ⇒ **ABD, Kanada, İngiltere, Fransa, Hollanda, Lüksemburg, Belçika, Danimarka, İzlanda, İtalya, Norveç, Portekiz, Yunanistan, Almanya, İspanya ve Türkiye** teşkilatın üyesidir.

AÇIKLAMA: Kore Savaşına asker göndermesi Türkiye'nin NATO'ya girmesinde etkili oldu (1952).

Varşova Paketi

Rusya'nın öncülüğünde Avrupa'nın sosyalist ülkelerinin bir araya gelmesi ile kuruldu. Komünizm'in önemini kaybetmesi ile teşkilat dağıldı.

Balkan Paktı (1954)

Kuruluş Sebebi: SSCB'nin Balkanlar'a yönelik saldırgan tutumu

Kurucu Üyeleri: Türkiye, Yugoslavya ve Yunanistan

AÇIKLAMA: Yugoslavya'nın SSCB'ye yaklaşması ve Kıbrıs Meselesi'nden dolayı pakt kurulduğu yıl dağıldı.

Bağdat Paktı (1955)

Kuruluş Sebebi: SSCB'nin Orta Doğu'ya yönelik saldırgan tutumu

Kurucu Üyeleri: Türkiye, Pakistan, İran ve Irak

1958'de Irak pakttan ayrılınca; paktı İngiltere dıştan desteklemeye başladı ki paktın bu haline **CENTO** denilir.

